

BÚSKAPARRÁÐIÐ

Á vári

2018

Búskaparráðsfrágreiðing

- I. Konjunkturmeting
- II. Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar
- III. Framhaldandi tillagingar við nýskipanum

Mars 2018

Economic report from the Economic Council of the Faroe Islands, Spring 2018, with Summary in English: (I) Economic outlook, (II) Age, employment and taxpayers, (III) Continuing adaptations by reforms.

Redegørelse fra det Økonomiske Råd på Færøerne, forår 2018: (I) Udsigterne for konjunkturudviklingen, (II) Alder, beskæftigelse og skatteydere, (III) Fortsatte tilpasninger gennem reformer.

BÚSKAPARRÁÐIÐ

ISBN: 978-99918-3-546-4

Búskaparráðið

Búskaparráðið hevur til uppgávu at fylgja við búskaparligum viðurskiftum í landinum og at koma við óheftari búskaparligari ráðgeving og frágreiðingum um búskaparligu gongdina. Tað er ásett í lógini fyri Búskaparráðið, at tað skal gera tvær konjunkturfrágreiðingar árliga, sum skulu verða almennakunngjøgdar ávikavist tann 1. mars og 1. september.

Skrivarauppgávan hjá Búskaparráðnum er við avtalu lögð til Fróðskaparsetur Føroya at røkja.

***

Búskaparráðið gevur við hesum út konjunkturfrágreiðingina, sum eftir løgtingslóg nr. 50 frá 11. mai 2009 um Búskaparráð við seinni broytingum skal gerast tvær ferðir um árið.

Frágreiðingin hesuferð fevnir um trýggjar partar:

- Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2018
- Kapittul II: Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar
- Kapittul III: Framhaldandi tillagingar við nýskipanum

Frágreiðingin liggur tøk at taka niður sum pdf-fílu á heimasíðu Búskaparráðsins á Fróðskaparsetrinum:

<https://setur.fo/en/setrid/styrid-rad-og-samstoerv/buskaparradid/>

Limir Búskaparráðsins eru:

Sverri Hansen, cand.oecon., formaður

Ester Hansen, cand.polit.

Djóni Højgaard, cand.polit. tekur við sum limur 01-02-2018; hann avloysir Herit Albinus.

Skrivaratoymi Búskaparráðsins:

Ólavur Christiansen, cand.polit. et scient.soc., PhD, lektari

Hallur Markná, cand.polit., námslektari

Innihaldsyvirlit

Samandráttur	6
Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2018	7
I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum	8
I 1.1 Eftirspurningurinn	11
I 1.2 Bústaðarmarknaðurinn	13
I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar	13
I 1.4 Laksa- og oljuprísir	17
I 1.5 Handilsjavnin	19
I 2 Innlandis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)	21
I 2.1 Metingar viðvirkjandi privatu nýtslunni	21
I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	22
I 3 Virksemið í privatu vinnugeirunum (privatar ílögur o.a.) og innlandis eftirspurningurinn	24
I 3.1 Gongdin viðvirkjandi lönargjaldingum og lönntakaratali	24
I 3.2 Gongdin viðvirkjandi privatu ílögnum	27
I 3.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)	27
I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og ílögur	29
I 4.1 Nýtsla hins almenna	29
I 4.2 Ílögur hins almenna	30
I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum	31
I 4.4 Ogn og skuld hjá tí almenna	32
I 5 Útlenskur eftirspurningur	34
I 5.1 Gongdin innan alivinnuna	34
I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna	35
I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskaslög	36
I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurinn	36
I 5.5 Gongdin í handilsjavnanum	37
I 6 Peninga- og fíggarviðurskifti	39
I 7 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli	40
Kapittul II: Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar	41
II 1 Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar	42
Kapittul III: Framhaldandi tillagingar við nýskipanum	47
III 1 Framhaldandi tillagingar við nýskipanum	48
III 1.1 Pensjónsnýskipan	49

III 1.2 Fiskivinnunýskipan	49
III 1.3 Alivinnunýskipan	50
III 1.4 Kommununýskipan	50
III 1.5 Skattanýskipan	50
Tilvísingar/keldutilfar	51
Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures.....	52
Orðalisti.....	55
Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 28. februar 2018	61
English Summary.....	62

Samandráttur

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hefur verið serlig vegna óvanliga nógv viðrák viðvíkjandi laksa- og oljuprísnum, uppsjóvarnøgðum og landskassahalli (fram til 2016) í einum uppgangandi hákonjunkturi. Hetta hefur gjørt tað trupult at gera stuttsiktaðar forsagnir. Síðan 2009 hefur tað stórt sæð verið vøkstur í fiskavøruútflutninginum á hvørjum ári, og talan er um væl meira enn eina tvífolding í fiskavøruútflutningsvirðinum.

Búskaparráðið hefur endurmett vøksturin í BTÚ í leypandi prísnum fyri árinum 2017-2018. Búskaparráðið metir nú vøksturin í 2017 at hava verið eitt vet hægri enn í undanfarnu frágreiðing og vøksturin í 2018 at verða nakað væl lægri enn áður mettt. Hesar broyttu metingarnar av búskaparvøkstrinum árinum 2017-18 stava frá nýggjum fortreytum. Útlit eru fyri eini minking í vøkstrinum ella møguligari niðurgongd í 2018 vegna minkandi kvotur, hægri oljuprísir, minni væntaða tøku í alivinnuni og væntaða prísniðurgongd.

BTÚ-vøksturin í 2018 í leypandi prísnum stavar í høvuðsheitum frá innlenskum eftirspurningi.

	2014	2015	2016	2017	2018
Mettur BTÚ-vøstur í leypandi prísnum:	7,5%	5,6%	6,8%	6,2%	0,5%

Sum Búskaparráðið í undanfarnum frágreiðingum hefur gjørt vart við, fer demografiska trýstið hvørt næstkomandi ár tey næstu 20 árinum at trýsta útreiðslurnar í heilsuverkinum uppeftir, og tað sama verður galdandi fyri kostnaðin í eldrarøktini. Avleiðingarnar gera tað neyðugt hjá ábyrgdarhavandi politiska myndugleika, so neyvt sum gjørligt, at meta um fylgjurnar uttan at lata seg misleiða av núverandi "góðu tíðunum", "stóra arbeiðsvirkninum" ella "vøkstrinum í fólkatálinum".

Eftir meting Búskaparráðsins er demografi-treytaði fíggjarligi haldføristrupulleikin tann størsta einstaka avbjóðingin móti føroyska samfelagsbúskapinum.

Búskaparráðið hefur ongantíð mettt, at ein pensjónsnýskipan, sum einsamalt tiltak, fór at kunna loysa allan haldføristrupulleikan. Tí eru aðrar nýskipanir, ið geva sítt íkast til inntøkur hins almenna, neyðugar, um haldføristrupulleikin skal loysast.

Til dømis er tað óhógv at pástanda, at komandi pensjonistar, aftaná eina pensjónsnýskipan, gjøgnum teirra skatt og avgjöld fara at kunna fíggja allar eldra-útreiðslurnar til pensjón og eldra- og heilsurøkt, ella ein vaksandi part av hesum útreiðslum.

Harafturat benda tøluni á, at skal arbeiðsvirknisprosentin millum tey 67-ára gomlu og eldri hækka við tíðini, verður neyðugt hjá politiska myndugleikanum at gjøgnumføra hetta við hækkaðum pensjónsaldri, og at fremja hesar hækkingar í samsvari við leinging av tí hagfrøðiliga útroknaðu miðal lívsævini.

Búskaparráðið væntar, at konjunkturarnir framvegis fara at ganga upp og niður, sum teir higartil hava gjørt, og ráðið metir seg ikki hava gjørt ov nógv av, tá tað snýr seg um haldførisavbjóðingina og tørvin á nýskipanum.

Ein partur av arbeiði Búskaparráðsins framyvir verður við regluligum millumbilum at eftirrokna avleiðingar av nýskipanum á fíggjarliga haldførið við dagførdum hagtølum og haldførismyndli, so hvørt sum samtyktar nýskipanir hava virkað í 1 ár.

Kapittul I: Konjunkturmeting várið 2018

I 1 Inngangur um konjunkturmeting við hövuðstølum

Búskaparráðið og Hagstovan hava í felag mettt um vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016-2018; fyrribils tøl fyriliggja fyri 2014-2015, ið eru uppgjørd frá framleiðslusíðuni. Í hesum sambandi hevur sum vant verið nýttur ein búskaparmyndil til framrokningar. Hesin myndil er mentur í Landsbankanum og síðani á Hagstovuni, og fer at verða viðlíkahildin av Hagstovuni og Búskaparráðnum í felag. Sum ílag (input) fyri myndlanýtsluna liggja tær metingar Búskaparráðsins og Hagstovunnar av einstøku lutunum í búskapargongdini, sum greitt er frá seinni í hesi frágreiðing í teksti, talvum og myndum.

Fyri árinum 2016 og 2017 byggir myndilin m.a. á eina skipaða eftirviðgerð av lønartølunum frá Elektron og lønartølunum sambært virkisroknskapunum, og eisini á søguliga lutfallið millum restinntøkur og lønarinntøkur í bruttofaktorinntøkuni. Tá stóddin av BTÚ í leypanði prísnum er vorðin mettt frá framleiðslusíðuni, verða eftirspurnar-/útreiðslupartarnir av BTÚ (nýtsla, íløg og nettoútflutningur) mettir sambært teimum indikatum, sum Búskaparráðið og Hagstovan hava savnað við greiningum av taltifari og samrøðum við persónar og stovnar, ið kunnu roknast at hava góðan varhuga av, hvat ið gongur fyri seg í føroyska búskapinum.

Fyri 2018 eru framskrivingarnar grundaðar á broytingar í eftirspurnar-/útreiðslupørtunum av BTÚ, og á samanhingir í eini input-output talvu. Almenn nýtsla og almennar íløgur eru ásett samsvarandi almennum fíggarætlanum og eignum metingum. Privat nýtsla og privatar íløgur eru ásett sum lutföll í mun til ávíkavist tøka inntøku og samlað BTÚ. Nettoútflutningurin er ásettur í samsvari við gjørdar metingar. Sjálvsagt eru óvissur knýttar at slíkari meting av framtíðargongdini. BTÚ-tølini fyri 2016-18 mugu sostatt metast og nýttast við neyðugum fyrivarnum.

Umframt nýtslu av nevnda búskaparmyndli, sum greitt frá omanfyri, hevur konjunkturmetingin við sær eina greining av dagfórdu hagtølunum viðvíkjandi teimum mest týðandi tættunum í búskapargongdini. Vit meta, at ein slík greining av dagfórdu tølum kann bera í bótufloka fyri óvissuni, ið altíð vil vera tengd at eini framskriving, sum er grundað á ein búskaparmyndil.

Tekstkassi 1:

Skipan av konjunkturfrágreiðingini í avsnitt

Konjunkturfrágreiðingin er skipað í avsnitt eftir eftirspurnar- ella útreiðslupørtunum av BTÚ. Eftirspurningurin eftir vørum og tænastrum kemur frá tveimum síðum: frá innlandi sum eftirspurningur til nýtslu og íløgur¹ og frá útlandi sum eftirspurningur eftir útflutningi. Innflutningurin er partur av innlendis eftirspurnarpørtunum og fevnir eisini um nýtslutilfar í framleiðsluni. Innflutningurin drigin frá útflutninginum gevur nettoútflutningin. BTÚ er sostatt samansett av hesum eftirspurnarpørtum: privat nýtsla plus privatar íløgur plus almenn nýtsla plus almennar íløgur plus útflutningur minus innflutningur.

Innihaldið á komandi síðum er ein samanfatning av hesum greiningum og metingum av vinnuligu og samfelagsbúskaparligu gongdini, og samanfatningin fevnir um innlendskan og útlendskan eftirspurning, herundir útflutning og innflutning av vørum og tænastrum, og um gongdina í privatu og almennum nýtsluni og íløgnum.

Hesar greiningar av konjunkturgongdini geva síðani íkastini til eina heildarmeting av búskapargongdini, sum við búskaparligu myndlanýtsluni verða samanfatað sum metti vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2016-2018.

Gongdin í føroyska búskapinum seinastu árinum hevur verið serlig vegna óvanliga nógv viðrák viðvíkjandi laksa- og oljuprísnum, uppsjóvarnøgdum og landskassahalli (fram til 2016) í einum uppgangandi hákonjunkturi. Hetta hevur gjørt tað trupult at gera stuttsiktaðar forsagnir. Hagstovan og Búskaparráðið hava endurmettt vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2017-2018. Ráðið metir nú vøksturin í 2017

¹ Munurin millum nýtslu og íløgur er, at íløgur sum meginreglu hava eina livitíð uppá meira enn 1 ár.

at hava verið eitt vet hægri enn í undanfarnu frágreiðing, og vøksturin í 2018 at fara at verða nakað væl lægri enn mett í undanfarnu frágreiðing.

Talva I 1 vísir BTÚ býtt á útreiðslupartar í leypanði prísnum í 2011, og vísir eisini staðfestu og mettu vakstrarískoytini til BTÚ-vøksturin í leypanði prísnum² í ávikavist 2012-2013 og 2014-2018.

Av talvuni síggja vit, at í 2014 stavar fyríbils uppgjörði vøksturin uppá 7,5% í BTÚ í ársins prísnum í høvuðsheitum frá eftirspurningi úr útlandum (nettoútflutninginum), og sostatt ikki frá innlandskum eftirspurningi. Gongdin í almennari og privatari nýtslu og íløgum kann tí ikki forklára vøksturin hetta árið.

Fyri árið 2015 vísa fyríbils tøl ein vøkstur uppá 5,6% í BTÚ í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøkstur í høvuðsheitum frá innlandskum eftirspurningi.

Fyri árið 2016 verður roknað við einum vøkstri í BTÚ uppá 6,8% í ársins prísnum. Væntandi stavar hesin vøkstur bæði frá innlandskum og útlandskum eftirspurningi.

Fyri árið 2017 er vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum mettur til 6,2%, sum allur stavar frá innlandskum eftirspurningi.

Fyri árið 2018 er vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum mettur til 0,5%, sum í høvuðsheitum stavar frá innlandskum nýtslueftirspurningi.

Broyttu metingarnar av búskaparvøksstrinum árinum 2017-2018 (í mun til metingarnar gjørdar í undanfarnu frágreiðing) stava frá nýggjum fortreytum, sum í høvuðsheitum snúgva seg um minni tøku í alivinnuni enn roknað var við, og somuleiðis lægri laksaprísir, minni uppsjóvarnøgdir og hægri oljuprísir, ið lagdar hava verið inn í áðurnevnda búskaparmyndil.

Bruttotjóðarúrtøkan býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í leypanði prísnum og %-vísa árliga vakstrarískoytið til BTÚ-vøksturin

Talva I 1

2011: Mió DKK; 2012-2018 Vakstrarískoytið %	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Privat nýtsla	7.438	0,7%	0,7%	3,4%	1,2%	2,0%	2,5%	1,6%
Almenn nýtsla	4.174	0,3%	1,0%	0,9%	0,8%	2,0%	0,9%	0,9%
Privatar íløgur	1.300	10,1%	-1,0%	-1,2%	2,7%	-1,5%	0,9%	0,0%
Goymslubroytingar	260	0,8%	-1,8%	-1,3%	0,2%	-1,1%	0,2%	1,1%
Almennar íløgur	891	0,4%	0,6%	-1,4%	0,5%	1,1%	1,7%	0,6%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	2.191	10,5%	-0,4%	-2,6%	3,2%	-0,3%	2,6%	0,6%
Innlandskur eftirspurningur	14.064	12,3%	-0,4%	0,4%	5,4%	2,6%	6,2%	4,1%
Útflutningur í alt	6.511	1,1%	5,7%	4,3%	1,6%	7,2%	4,5%	-4,8%
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	20.575	13,3%	5,3%	4,7%	7,0%	9,8%	10,7%	-0,6%
Innflutningur íalt	7.321	-10,4%	2,3%	2,8%	-1,4%	-3,1%	-4,5%	1,1%
Nettoútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-810	-9,3%	8,0%	7,1%	0,2%	4,2%	0,0%	-3,6%
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	13.254	3,0%	7,5%	7,5%	5,6%	6,8%	6,2%	0,5%
Bruttotjóðarúrtøkan	13.254	13.650	14.678	15.774	16.663	17.791	18.887	18.980

Kelda: Tjóðarroknskapparuppgerð hjá Hagstovu Føroya til og við 2013, árinum 2014-2018 eru egnar metingar.

Frágreiðingar um útrokningarhátt fyri vakstrarískoyti eru at finna í frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2016 á síðu 11.

Talva I 2 vísir gongdina í teimum einstøku eftirspurnarpørtunum í prosent av BTÚ árinum 2011-2018. Vit síggja, at almenna og privata nýtslan er stöðug og sveiggjar samanlagt millum 75-88% av BTÚ hesi árinum. Eisini sæst, at innflutningurin minkar sum prosent av BTÚ frá 2012 til 2016 fyri síðani at standa nøkulunda í stað.

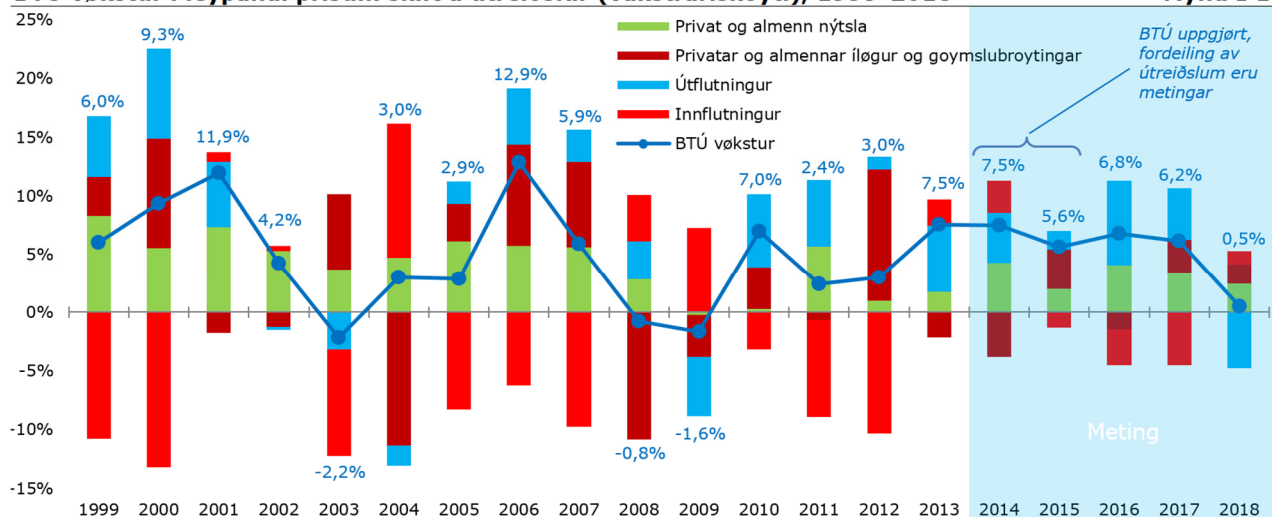
² BTÚ-vøksturin verður í Føroyum uppgivin í leypanði prísnum av tí, at BTÚ í Føroyum ikki verður uppgjørt í føstum prísnum. BTÚ-vøksturin aðrastaðni verður roknaður av BTÚ-uppgjörðum í føstum prísnum. Føroysku vakstrartølunum kunnu tí ikki sammetast við útlandsk vakstrartøl.

BTÚ býtt á eftirspurnar-/útreiðslupartar í % av BTÚ árinu 2011-18 (leypanði prísir)	Talva I 2							
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Privat nýtsla	56,1%	55,1%	52,0%	51,5%	49,9%	48,6%	48,2%	49,5%
Almenn nýtsla	31,5%	30,9%	29,6%	28,4%	27,6%	27,8%	27,0%	27,7%
Privatar íløgur	9,8%	19,3%	17,1%	14,7%	16,5%	14,1%	14,1%	14,0%
Goymslubroytingar	2,0%	2,7%	0,8%	-0,4%	-0,3%	-1,3%	-1,0%	0,1%
Almennar íløgur	6,7%	6,9%	7,0%	5,3%	5,5%	6,2%	7,5%	8,0%
Allar íløgur uttan goymslubroytingar	16,5%	26,3%	24,1%	20,0%	22,0%	20,3%	21,5%	22,1%
Innlendskur eftirspurningur	106,1%	114,9%	106,5%	99,4%	99,3%	95,4%	95,7%	99,3%
Útflutningur í alt	49,1%	48,7%	50,6%	51,1%	49,9%	53,5%	54,6%	49,6%
Eftirspurningur tilsamans (uttan innflutning)	155,2%	163,7%	157,1%	150,6%	149,1%	148,9%	150,3%	148,9%
Innflutningur íalt	55,2%	63,7%	57,1%	50,6%	49,1%	48,9%	50,3%	48,9%
Nettóútflutningur (útlendskur eftirspurn.)	-6,1%	-14,9%	-6,5%	0,6%	0,7%	4,6%	4,3%	0,7%
BTÚ (innl. eftirsp. + netto útflut.)	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
Bruttotjóðarúrtøkan	13.254	13.650	14.678	15.774	16.663	17.791	18.887	18.980

Kelda: Tjóðarroknskaparuppgjærð hjá Hagstovu Føroya til og við 2013, árinu 2014-2018 eru egnar metingar.

Mynd I 1 vísir vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum býttan á innlendskan og útlendskan eftirspurning. Síðan 2010 hevur BTÚ í leypanði prísnum verið í stórum vøkstri aftaná negativan vøkstur í 2008 og 2009.

BTÚ vøkstur í leypanði prísnum skift á útreiðslur (vakstrarískoyti), 1999-2018 Mynd I 1

Kelda: Útreiðslusíðan av framleiðslu er gjørd upp av Hagstovu Føroya til og við 2013 (út- og innflutningur tó til og við 2012), BTÚ er uppgjørt til og við 2015. Onnur viðurskipti eru metingar til og við 2018.

Hagstovan ger ikki tjóðarroknskapið upp í føstum prísnum. Givið er tó, at stórir partur av BTÚ-vøkstrinum í leypanði prísnum seinastu árinu stavar frá prísbroytingum á útlendskum marknaðum, og at roknaði vøksturin í BTÚ í føstum prísnum (realvøksturin í BTÚ) vildi verið nógv lægri enn roknaði BTÚ-vøksturin í leypanði prísnum. Stórir prís-vøkstur hevur eitt nú verið á útfluttum laks síðan 2013 og prís-lækking á olju síðan 2014. Hetta hevur borið við sær eina fyri Føroyar fyrimunarliga betring av bítislutfallinum í uttanlandshandlinum. Í makrelfiskiskapinum hevur gongdin verið, at nøgdin eru øktar tey seinnu árinu, meðan prísirnir hava verið nøkulunda støðugir.

Um roknað varð í føstum prísnum, vildu einans broytingar í nýttu oljunøgdunum og broytingar í útfluttu laksa- og makrelnøgdunum talt við í fastprís-uppgjærðini. Fyri 2013 stavaði til dømis nærum helvtin av BTÚ-vøkstrinum uppá 7,5% frá alivinnuni, og hesin vøkstur stavaði aftur frá prís-hækkingum í útflutninginum av alifiski (og ikki frá tøkunøgdini, ið fall).

Tekstkassi 2:

Uppgerð av BTÚ í leypanði prísnum og ikki í føstum prísnum

Í Føroyum gera vit bert BTÚ upp í leypanði prísnum. Hetta merkir, at vit í Føroyum ikki kenna reala búskaparvøkssturin, sum er árligi vøkssturin í BTÚ í føstum prísnum. Útrokningin í føstum prísnum vísir reala (nøgðarlíga) búskaparvøkssturin. Hesin gevur ábendingar um produktivitetsvøkssturin í búskapinum. Vit noyðast tí at halda okkum til BTÚ í leypanði prísnum, tá vit (í kapittul I í frágreiðingini) skulu meta um framtíðar búskapargongdina í tí stutta siktinum.

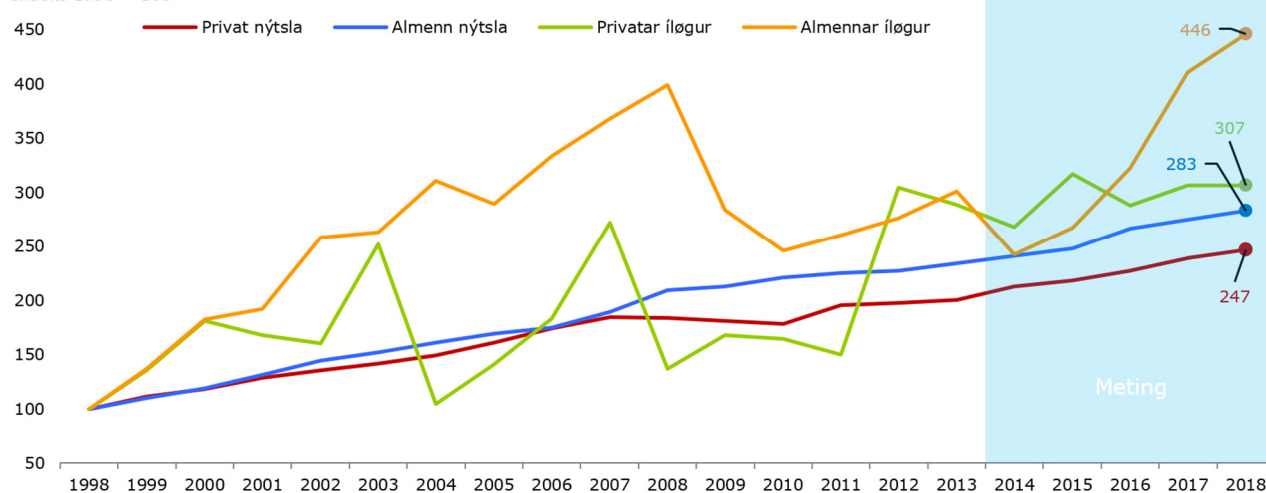
At meta um framtíðar gongdina í BTÚ í leypanði prísnum er uppaftur truplari enn at meta um BTÚ-gongdina í føstum prísnum. Harumframt hevur talið fyri vøkssturin í BTÚ í leypanði prísnum eitt avmarkað nýtsluvirði. Prísgongdir í uttanlandshandlinum (innflutningi og útflutningi) hava seinnu árin stórliga ávirkað uppgjørda BTÚ-ið í leypanði prísnum. At gera metingar av framtíðar prísgongdum í m.a. uttanlandshandlinum er sera trupult, og hetta ger eisini metingina av BTÚ-vøkstrinum í leypanði prísnum meira óvissa. Ein uppperð av BTÚ-vøkstrinum í føstum prísnum hevði gjørt tað møguligt at mett um trendin í búskapargongdini í langa siktinum og sveiggini rundan um hendan trend í stutta siktinum. Ein slík uppperð hevði eisini minkað um óvissuna í metingunum, tí vit tá kundu sæð burtur frá prísbroytingum í m.a. uttanlandshandlinum.

I 1.1 Eftirspurningurin

Mynd I 2 vísir gongdina í innlendis eftirspurnarpørtunum (nýtsluni og íløgnum) síðan 1998 og mynd I 3 gongdina í útflutningi, innflutningi, nettoútflutningi, BTÚ og brúkaraprístalinum síðan 1998. Tølini í báðum myndunum eru vísitøl við 1998 sum grundár.

Gongdin í innlendis eftirspurnar pørtum 1998-2018, indeks 1998=100

Indeks 1998 = 100

Kelda: Uppgerð hjá Hagstova Føroya til og við 2013, árin 2014-2018 eru egnar metingar.

Av mynd I 2 sæst, at almenna nýtslan hevur verið tann mest stöðugi parturin av innlendis eftirspurninginum og næst eftir henni í stöðufesti, er privata nýtslan.

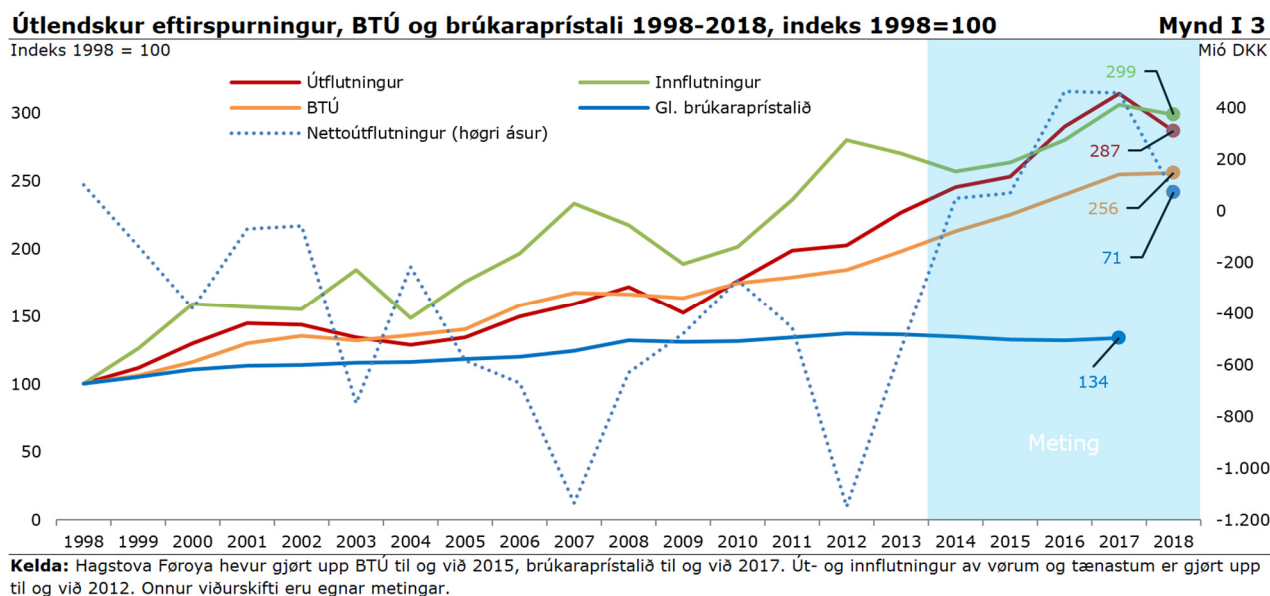
Hinvegin eru privatu og almennu íløgurnar tann mest sveiggjandi parturin av innlendis eftirspurninginum. Mynd I 2 vísir fyri almennu íløgurnar ein stóran vøksstur fram til 2008, har tað síðani hendi ein stór minking í almennu íløgnum. Samstundis sær tað út til, at tann vøksurtílgongd fyri almennu íløgurnar, sum hendi fram til 2008, endurtekur seg frá 2010 og frameftir.

Almennu íløgurnar hava sostatt verið konjunkturviðgangandi, og hevur almenni geirin harvið økt um sveiggini í búskapargongdini. Í frágreiðing Búskaparráðsins á heysti 2015 varð í kapittul II hugt at íløguaætlunum hjá almenna geiranum, og meting varð gjørd av, hvørt søgan við konjunkturviðgangandi almennum ílögum fór at endurtaka seg í komandi árum. Búskaparráðið roknar tað sum óheppið, at almenna íløgugongdin í so stóran mun er konjunkturviðgangandi. Almennu íløgurnar hava seinastu 20 árin havt tvey stór uppgangandi sveiggj og eitt stórt niðurgangandi sveiggj, og sveiggini hava týðuliga samsvarað við konjunkturongdina.

Privatu íløgurnar hava eisini verið sveiggjandi, men ein stórir partur av hesum íløgnum hevur verið innflutningur av útlendskt bygdum skipum, flogførum og vindmyllum. Íløgur av hesum slag leggja ikki

stórt eftirspurnartrýst á føroyska arbeiðsmarknaðin. Sammett við almennu íløgurnar hava privatu íløgurnar havt títtari, men eisini minni, sveiggj.

Mynd I 3 vísir gongdina í útlenskum eftirspurningi, BTÚ og brúkaraprístali. Av myndini sæst, at útflutningurin, innflutningurin og BTÚ í leypanði prísnum eru vaksin stórliga seinnu árinum. Myndin bendir eisini á, at ein realvøkstur er hendur í BTÚ við tað, at vøksturin í brúkaraprístalinum er nógv minni enn vøksturin í hinum støddunum. Støddina á hesum móguliga realvøgstri kenna vit tó ikki, tí føroyska BTÚ-ið verður, sum áður nevnt, ikki gjørt upp í føstum prísnum.

Privatar íløgur í skip, flogfær og vindmyllur síggjast aftur í innflutningstølunum í mynd I 3 sum stór sveiggj í innflutningi, og samsvara hesi sveiggj við sveiggini í privatu íløgnum í mynd I 2. Tá BTÚ verður gjørt upp, verður innflutningurin drigin frá útflutninginum fyri at finna talið fyri nettoútflutningin.

Annars hevur nettoútflutningurin av vørum og tænastrum verið negativur burtursæð frá árunum 1998 og 2014-2018 (mett). Øll hini árinum síðan 1998 hevur nettoútflutningur Føroya verið negativur. Orsøkin, at hetta ber til, er heildarveitingin úr Danmark og lønarinntøkur úr útlondum, sum gera sítt til at geva eitt yvirskot á gjaldsjavnanum. Samstundis ger heildarveitingin, at almenna nýtslan í Føroyum í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu sammeta okkum við. Sama er galdandi fyri lønarinntøkur úr útlondum; hesar viðvirka eisini til, at privata nýtslan í % av BTÚ oftast er størri enn í londunum, vit vanligu samanbera okkum við³.

Søguliga hava stórar niðurgongdir í føroyska búskapinum ofta stavað frá stórum føllum í útflutninginum (útlenskum eftirspurningi). Hesi føll hava ávirkað inntøkurnar í útflutningsvinnunum, sum aftur hava ávirkað arbeiðsvirknið og inntøkur í teimum vinnum, ið framleiða til innlenskan eftirspurning, sum síðani hava ávirkað úrslitini hjá almenna geiranum.

Omanfyri nevnda 'regla' er tó ikki uttan undantak. Undir kreppuni síðst í áttatiárunum og fyrst í nítiárunum skapti privat og alment íløguvirksemi, saman við lánsveitingum, óheft av útflutninginum, stór sveiggj í búskapargongdini. Seinni í tilgongdini minkaði útflutningurin eisini stórliga. Í árunum undan fíggjarkreppuni vóru búskaparligu sveiggini ei heldur orsakað av broytingum í útflutninginum, men heldur av lánsveitingum og miseydnadum íløguvirksemi. Privata nýtslan sum partur av BTÚ fall árinum 2008-2010. Vegna støddina á privatu nýtsluni í mun til BTÚ virkar eitt sovorðið fall ógvusligt á búskapin. Almennu íløgurnar minkaðu stórliga í 2009-2010, og hevði hetta eina uppáttur størri tálmandi ávirkan á búskapargongdina. Høvdur almennu íløgurnar ístaðin verið øktar í hesum niðurgangskonjunkturi, hevði almenna íløguvirksemið havt eina stimbrandi ávirkan á búskapargongdina.

³ Sí Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2013, síða 41.

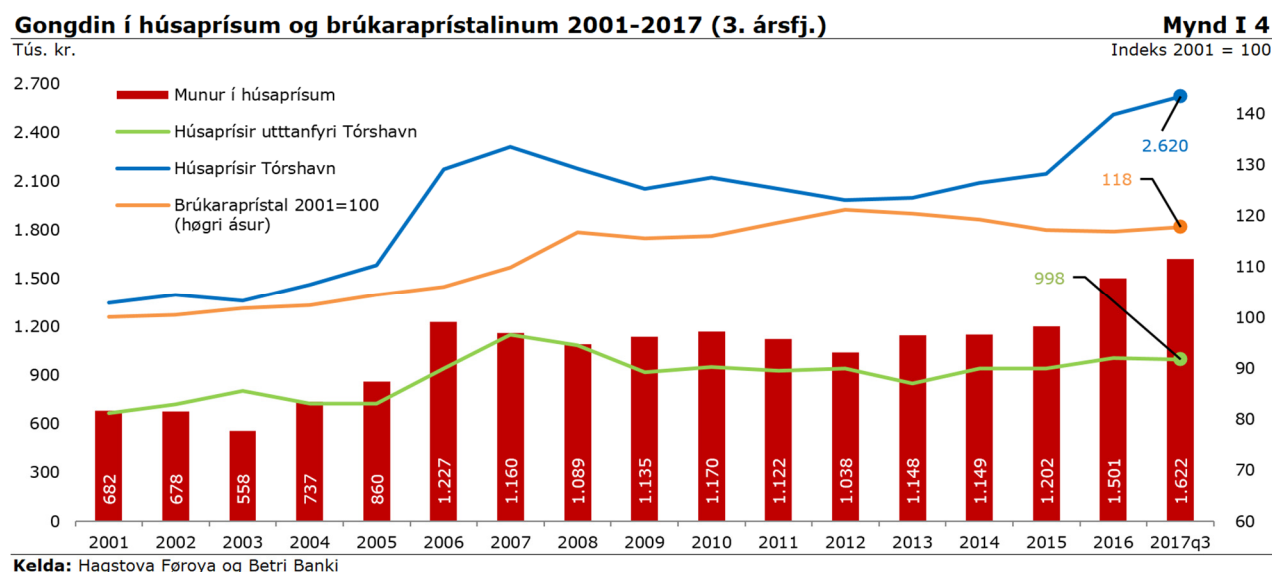
I 1.2 Bústaðarmarknaðurin

Mynd I 4 vísir gongdina í húsaprísum og brúkaraprísum sum skrásett av Betri banka. Hagtølini geva tó ikki eina heilt neyvna mynd av prísgongdini. Eitt nú eru íbúðir ikki við í hagtølunum, og harafturat eru einans hús við grundøkjum millum 250 og 1000 fermetrar tald við.

Av myndini sæst, at eitt slag av 'bløðru' varð blást upp fram til 2007, sum síðani brast. Bløðran vísti seg serliga í húsaprísum í Tórshavnar kommunu.

Prísirnir á húsum í Tórshavn hava verið vaksandi síðan 2012, og teir eru nú á væl hægri støði enn prísirnir í 2007. Munurin millum húsaprísir í Tórshavn og aðrastaðni í Føroyum vaks sera nógv í 2006, og hevur ein prísmunur upp á eina góða milliún krónur hildið sær fram til 2016, tá prísmunurin fór upp á 1,5 mió. kr. Í 3. ársfjórðingi 2017 er prísmunurin farin uppum 1,6 mió. kr.

Prísurin á íbúðum, ið ikki eru við í hagtølunum handan mynd I 4, er vaksin meira enn prísurin á sethúsum.⁴

Prísvøksturin er m.a. grundaður á lægri rentu og størri eftirspurning, serliga eftir íbúðum í Tórshavnar økinum.

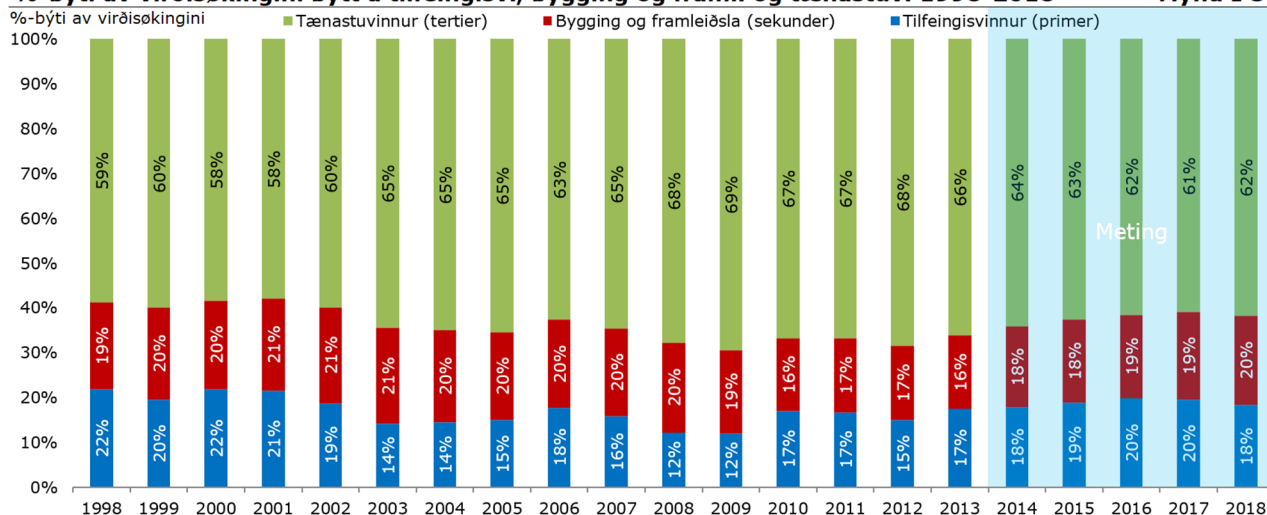
I 1.3 Vinnuviðkomandi bygnaðarbroytingar

Samstundis, sum fíggararkreppan hevur havt síni árin á búskapargongdina í Føroyum, eru stórar bygnaðarlígar broytingar farnar fram í føroyska búskapinum. Eitt er, at fólkasamansetingin er broytt; nakað annað er, at vinnugreinabýtið er broytt, og at útflutningsmynstur og marknaðarlond Føroya eisini eru broytt.

Mynd I 5 vísir lutfalsligu gongdina í virðisøkingini býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænastruvinnur. Gongdin hevur verið eitt sindur øðrvísi enn í grannalondunum, har tertieru vinnunar eru vaksnar og tilfeingisvinnurnar minkaðar, og somuleiðis eisini framleiðsluvinnurnar. Síðan 2009 er føroyska tilfeingisvinnan (primera vinnan, tvs. serliga uppsjórvinnan og alivinnan) vaksin lutfalsliga nógv, meðan byggi- og framleiðsluvinnan (sekundera vinnan) hevur staðið stórt sæð í stað, og tænastruvinnan (tertiera vinnan) er minkað nógv.

⁴ Sambært upplýsingum frá meklarafyrirøku.

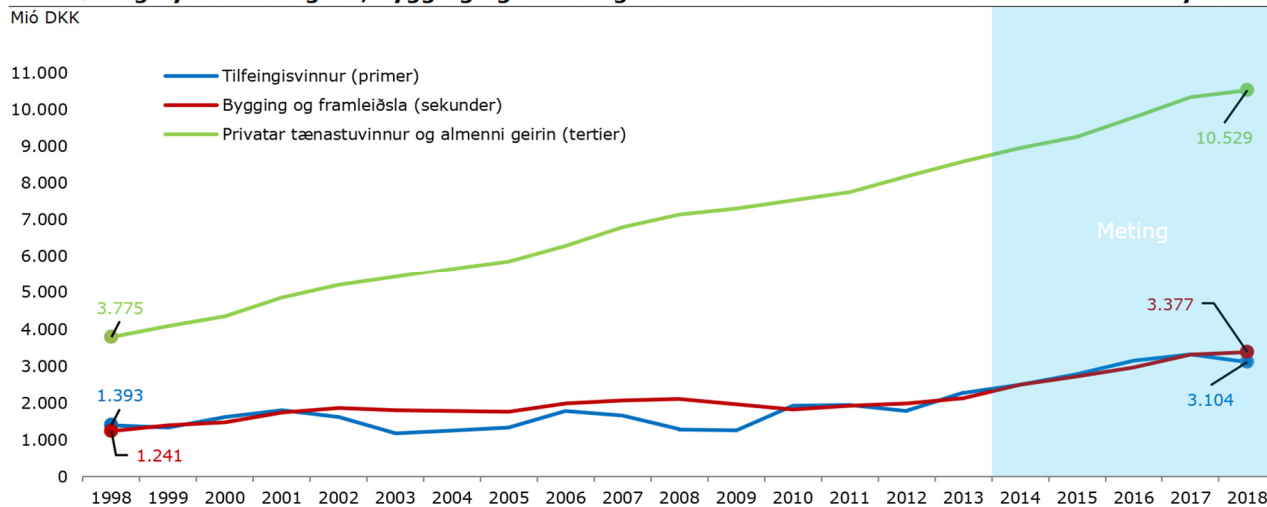
%-býti av virðisøkingini býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastruv. 1998-2018 **Mynd I 5**

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2015 fyrri samlaðu virðisøkingina, meðan býti á vinnugreinabólkar er til og við 2013. Árin 2014-2018 (harav einans býti fyrri árin 2014 og 2015) eru egnar metingar.

Ein orsök til hesa gongdina er gongdin í alivinnuni og uppsjóvarvinnuni, og harvið í útlenska eftirspurninginum, sum sostatt í stóran mun hevur borið fram vøksturin í búskapinum nøkur av seinastu árunum. Spurt kann verða, um hendan gongdin kann halda fram, og um hvønn týðning tað hevur, at tertieru vinnurnar ikki lutfalsliga vaksa eins og í teimum londum, vit vanligu sammeta okkum við. Hetta kann eisini hava týðning fyrri tilflytingina til Føroya; flestu møguligu tilflytarar til Føroya við útbúgving úr útlondum leita helst eftir arbeiði innan tertieru vinnurnar.

Virðisøking býtt á tilfeingisv., bygging og framl. og tænastruv. í mió. kr. 1998-2018 **Mynd I 6**

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2015 fyrri samlaðu virðisøkingina, meðan býti á vinnugreinabólkar er til og við 2013. Árin 2014-2018 (harav einans býti fyrri árin 2014 og 2015) eru egnar metingar.

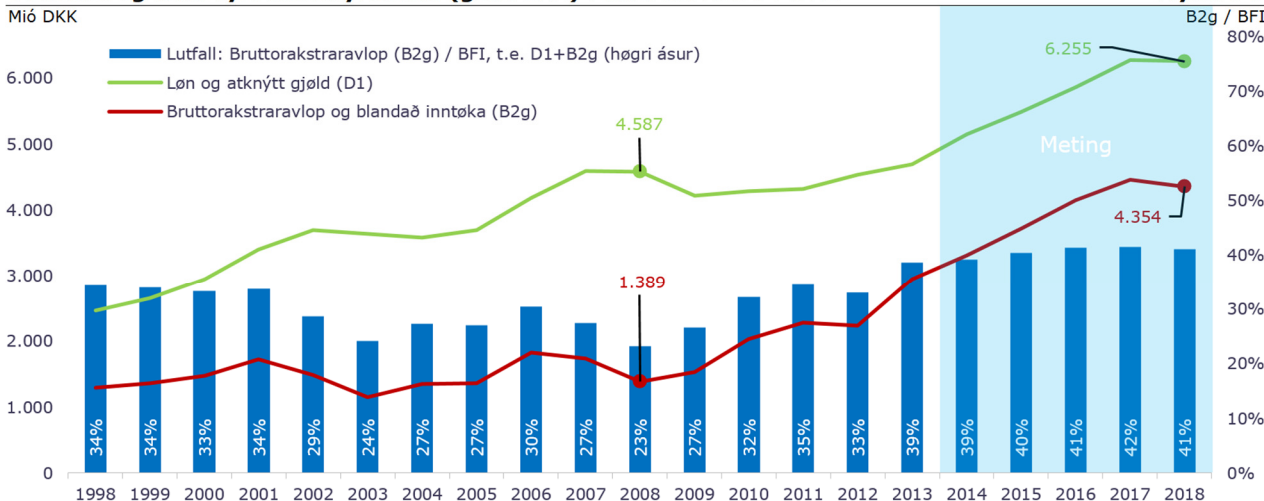
Virðisøkingin í mió. kr. býtt á tilfeingisvinnur, byggi- og framleiðsluvinnur og tænastruvinnur er víst í mynd I 6. Tilfeingisvinnan er eyðkend við sínum størri sveiggjum í virðisøkingini yvir ár.

Mynd I 7 vísir gongdina í virkisvirskoti og lønum í vinnufyrirøkum⁵ í mió. kr. Eisini er roknað lutfallið millum lønir og bruttofaktorinntøku (BFI). Myndin tekur við framroknað tøl fyrri árin 2014 til 2018.

⁵ Hetta eru allar lønir uttan tær í almennu fyrisingini og í fíggarfyrirøkum.

Vvirskot og lønir fyri vinnufyrirøkur (geiri S11) í mió. kr. 1998-2018

Mynd I 7

Viðm: Vinnufyrirøkur eru framleiðandi eindirnar, sum eru partur av geira S11 í tjóðarrokkskapinum. Bruttofaktorinntøkan fyri geiran er samansett av lønum vm og bruttotakstraravlopinum hjá hesum eindum.

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya 1998-2013, árin 2014-2018 eru egnar metingar.

Vit síggja, at lønirnar í vinnufyrirøkum vuku nógv fram til figgjarkreppuna í 2007-08, harnæst fullu tær og vóru í 2013 einans góðar 100 mió. kr. størri enn í 2008. Hetta svarar til ein vøkstur uppá 2,3%, ið umboðar eitt fall í realum virði av lønum⁶.

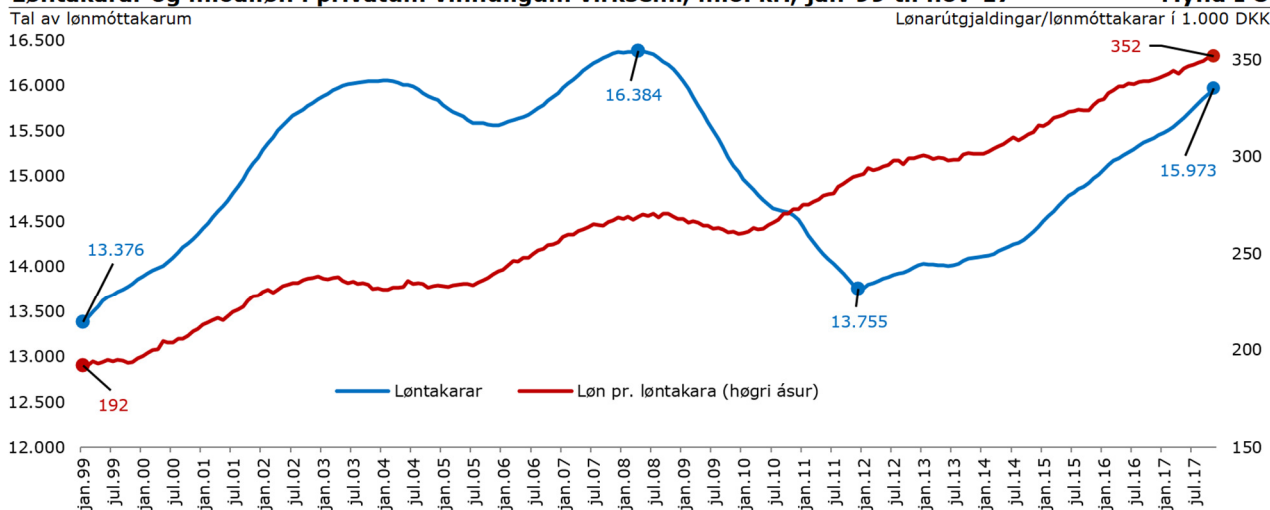
Vvirskot í vinnufyrirøkum stóð stórt sæð í stað frá 1998 fram til 2008, men er vaksið stórliga síðan 2008. Talan er um meira enn eina trifalding í virkisvirkoti úr 1.389 mió. kr. í 2008 uppí 4.354 mió. kr. í 2018.

Lutfallið millum virkisvirkoti og BFI er vaksið nógv síðani 2008, úr 23% í 2008 uppí 41% (mett) í 2018. Orsøkin til hesa lutfalsliga stóru broyting síðan 2008 eru stóru vinningarnir í uppsjóvarvinnuni og alivinnuni seinastu árin, sum ikki eru falnir løntakarum í allari vinnuni í lut, men mest kapitaláranum.

Mynd I 8 vísir talið av løntakarum og roknaða løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum⁷ frá januar 1999 til november 2017. Strikumyndinirnar byggja á útrokningar av leypandi 12 mánaðar miðal, sí tekstkassa 3 undir avsnitti I 3.1.

Løntakarar og miðalløn í privatum vinnuligum virkseimi, mió. kr., jan-99 til nov-17

Mynd I 8

Viðm.: Talið av lønmóttakarum og lønarútgjaldingar (miðal pr. lønmóttakara er egin útrokning) frá privatum vinnuligum virkseimi er í hesari mynd avmarkað til allar útgjaldandi framleiðandi eindir undantikið tær eindir, ið eru í vinnugreinabólkingunum "Landsfyrisiting", "Kommunur og ríkisstovnar", "Undirvísing" og "Heilsu- og almannaverk".

Kelda: Hagstova Føroya og egin útrokning av løn pr. løntakara (lønergjaldingar roknaðar sum 12 mánaðar miðal).

⁶ Brúkaraprístal 1. ársfjórðing 2008 til til 1. ársfjórðing 2013 vaks við 6,5%.

⁷ Hetta eru allir løntakarar uttan teir í almenna geiranum og í figgjarfyrirøkum.

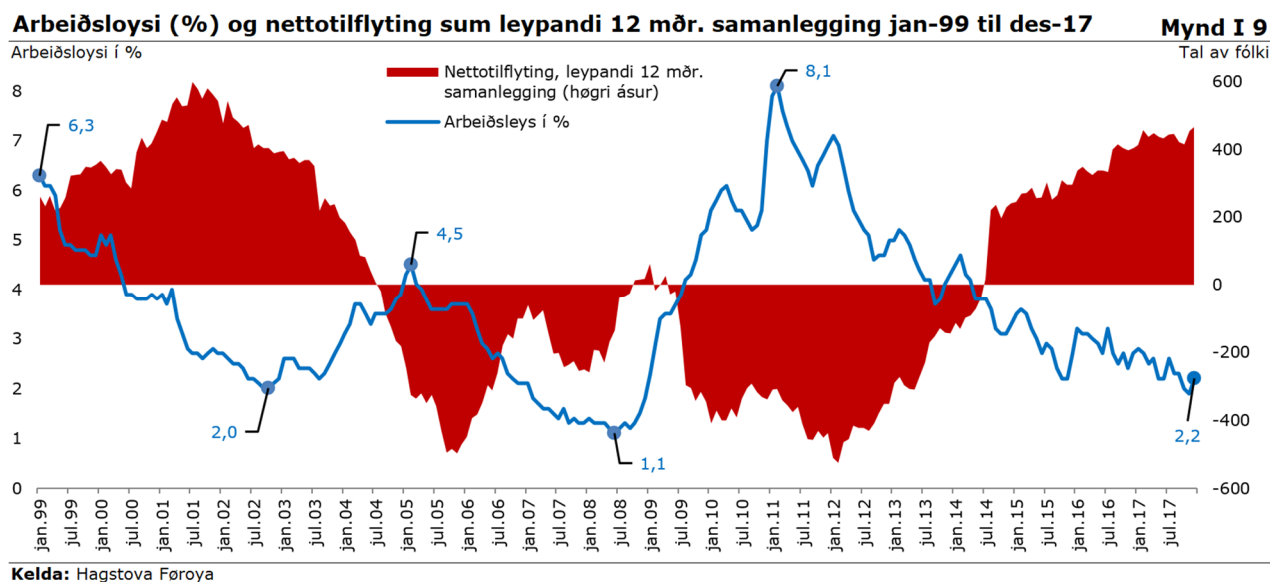
Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum árinum 1999-2017. Ein stórus vøkstur var fram til 2004, eitt lítið fall í 2005, aftur vøkstur í 2006-08 og síðani eitt fall fram til januar 2012. Eftir januar 2012 hevur aftur verið vøkstur í løntakaratalinum í vinnufyrirøkum. Hesin vøkturin hevur serliga verið stórus síðani miðskeiðis í 2014.

Roknað miðalløn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin síðani 1999. Strikumyndin í mynd I 8 vísir nøkur sveiggj, ið hanga saman við konjunkturgongdini.

Myndin bendir á, at produktivitetur og reallønir í vinnufyrirøkum eru vaksin nevnivert síðan 1999.

Mynd I 7 vísti, at samlaðu lønargjaldingarnar í vinnufyrirøkum stóðu nærum í stað frá 2008 til 2013. Øvugt vísir mynd I 8, at roknað løn pr. løntakara í vinnufyrirøkum er vaksin nógv í sama tíðarskeiði. Vísandi til mynd I 7 er talan sostatt um, at talið av løntakarum í vinnufyrirøkum er nógv minkað fram til 2013, sí mynd I 8, og at tað tí verður meira løn til hvønn, tá miðaltalið verður roknað.

Gongdin í fólkatálinum og nettotilflytingini er týðandi indikatorur fyri búskapargongdina og vinnuligu gongdina í Føroyum, bæði í tí stutta og langa siktinum.

Mynd I 9 vísir sambandið millum nettotilflyting og arbeiðsloysi frá januar 1999 til desember 2017. Tølini fyri nettotilflyting byggja á leypandi 12 mánaðar samanlegging, sum vísir trendin í gongdini.

Myndin vísir, at nettofráflytingin sum heild hevur verið rættiliga stór í tíðarskeiðnum. Trý tíðarskeið hava verið við positivari nettotilflyting, nevnliga árinum 1998-2004, partar av 2008-2009 og 2014-2017.

Nettotilflytingin í seinastuni hevur uttan iva samband við vaksandi tal av størvum í Føroyum. Størri arbeiðsloysi í Føroyum sýnist at minka um nettotilflytingina og øvugt, tó uttan at hetta samband forklárar alla gongdina í tølunum. Seinastu tølini benda á, at nettotilflytingin heldur áfram í næstkomandi tíð.

Burðaravlopið og nettotilflytingin geva fólkaøkstur. Burðaravlopið (munurin millum føðital og deyðstal) hevur verið fallandi seinastu 25 árinum, og við tí í 2014 galdandi deyðs- og føðitíttleika verður burðaravlopið negativt umleið 2035-2045⁸.

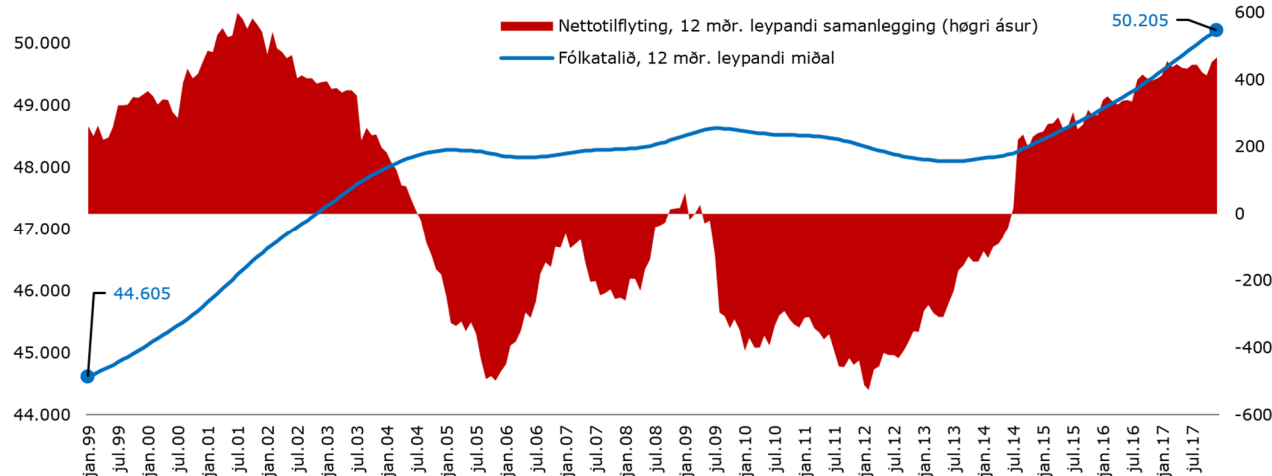
⁸ Egnar útrokningar, við støði í aldurstreytaðum føði- og deyðstíttleika í 2014 og triðseinastu fólkatalsframskriving Hagstovunnar, góvu negativt burðaravlop í 2035, sí Búskaparráðsfrágreiðingina á heysti 2016. Broytingar av føðitíttleika síðan 2014 kundu bent á, at negativa burðaravlopið er útsett - eitt leysligt met kundi verið 2035-2045.

Mynd I 10 vísir gongdina í fólkatálinum sum leypandi 12 mðr. miðal og í nettotilflytingini sum leypandi 12 mðr. samanlegging. Vit síggja, at fólkatálið mestsum stóð í stað frá 2004 til 2014. Í 2014 var fyrstu ferð síðan 2009 vøkstur í fólkatálinum, og hevur stórus vøkstur verið líka síðan.

Fólkatál og nettotilflyting jan-99 til des-17

Tal av fólki

Kelda: Hagstova Føroya

Tekstkassi 3:

Tilflyting til Føroya og eftirspurningur eftir arbeiðsmegi í byggivinnuni

Frá stórum byggivirkjum hevur Búskaparráðið fingið at vita, at talið av útlendskum handverkarum í Føroyum er vaksið nógv seinnu helvt av 2017, og at tað hevur verið ein stór avbjóðing at finna bústaðir til hesar handverkarar. Hetta kundi bent á, at ein týðandi partur av tilflytingini til Føroya hevur fevnt um útlenskar handverkarar, sum flyta millum Føroyar og útlond, nú eftirspurningurin eftir arbeiðsmegi í byggivinnuni er stórus vegna vaksandi virksemi (sí lønargjaldingar í talvu I 4), og at hetta vaksandi virksemi sostatt hevur ávirkað løntakaratal, almennu inntøkurnar, búskaparvøkstur og fastognarprísir. Minkar hetta byggivirksemið, kemur tað at ávirka nevndu stóddir øvugtán veg.

I 1.4 Laksa- og oljuprísir

Laksa- og oljuprísir ávirka føroyska búskapin stórliga í leypandi prísnum.

Mynd I 11 vísir gongdina í oljuprísinum⁹ í donskum krónum síðan januar 2012.

Vit síggja, at oljuprísurin hevur sveiggjað rættiliga nógv, og at hann í skrivandi stund liggur á 374 DKK/tunnu. Eitt stórt prísfall hendi á olju eftir august 2014. Í \$/tunnu hevur prísurin síðani januar 2015 sveiggjað millum í høvuðsheitum 40 og 60.

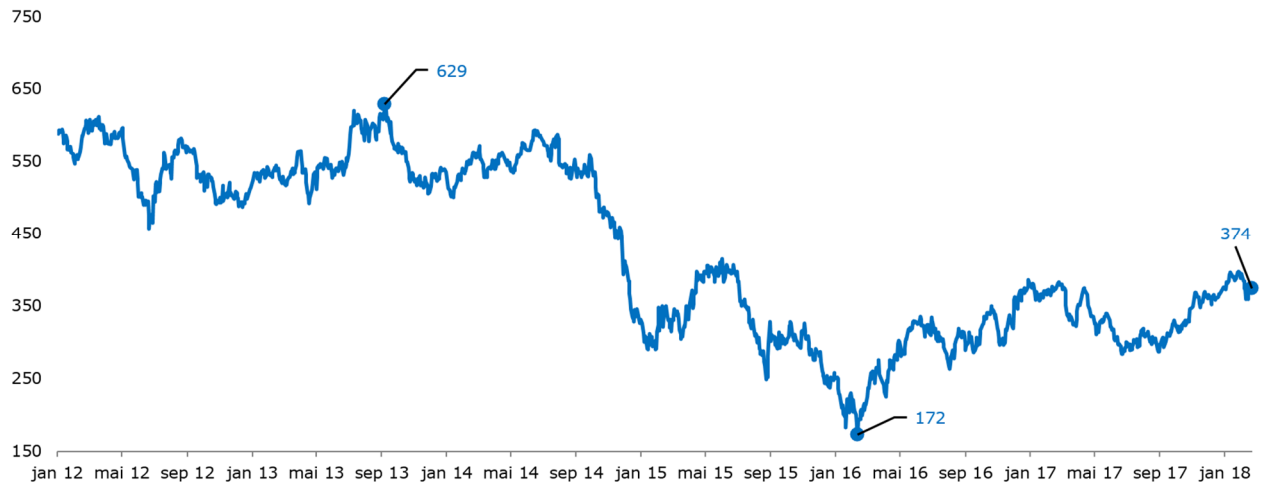
Av tí, at olja verður handlað í dollarum og dollarakursurin er hækkaður rættiliga nógv frá juli 2014, merkist oljuprísfallið á heimsmarknaðinum ikki so væl; ein stórus partur av oljuprísfallinum er í hesum tíðarskeiði sostatt neutraliseraður vegna hækkingina í dollarakursinum. Síðani februar 2016 er oljuprísurin í \$/tunnu hækkaður, samstundis sum dollarin er viknaður. Síðstnevnda hevur borið við sær, at prishækkingin í DKK/tunnu ikki hevur verið so ógvuslig, sum hon annars hevði verið.

⁹ Hetta er WTI (West Texas Intermediate) oljan, sum vanlig er undir prísnum á norðsjóvarolju (Brent).

Spotprísir av olju (DKK/tunnu), jan-12 til feb-18

Mynd I 11

DKK/tunnu

Kelda: Thomson/Reuters og Danmarks Nationalbank

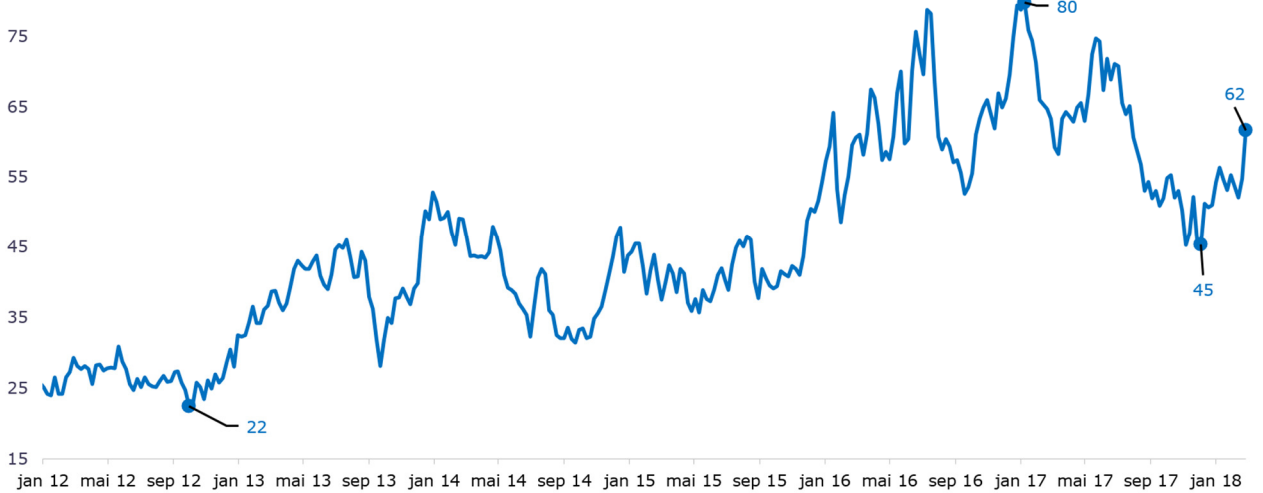
Mynd I 12 vísir gongdina í laksaprísinum í norskum krónum seinastu árinum. Vit síggja, at sveiggini eru stór, men at trendurin vísir ein prísavøkstur seinastu nógvu árinum. Prísurin var í hæddini í januar 2017.

Viðmerkjast skal, at norska krónan er fallin rættiliga nógv síðan hon var hægst í 2012, og at vøksturin í laksaprísinum tísil ikki hevur verið so stórur í donskum krónum, sum hann annars vildi verið. Hinvegin er dollarakursurin sum nevnt styrknaður munandi síðan miðan 2014 til desember 2016. Tí er útflutningsprísurin fyri laks til USA í donskum krónum í hesum tíðarskeiðnum vaksin meira enn víst á myndunum.

Spotprísir av laks í norskum krónum hvørja viku, jan-12 til feb-18

Mynd I 12

Prísir í norskum krónum

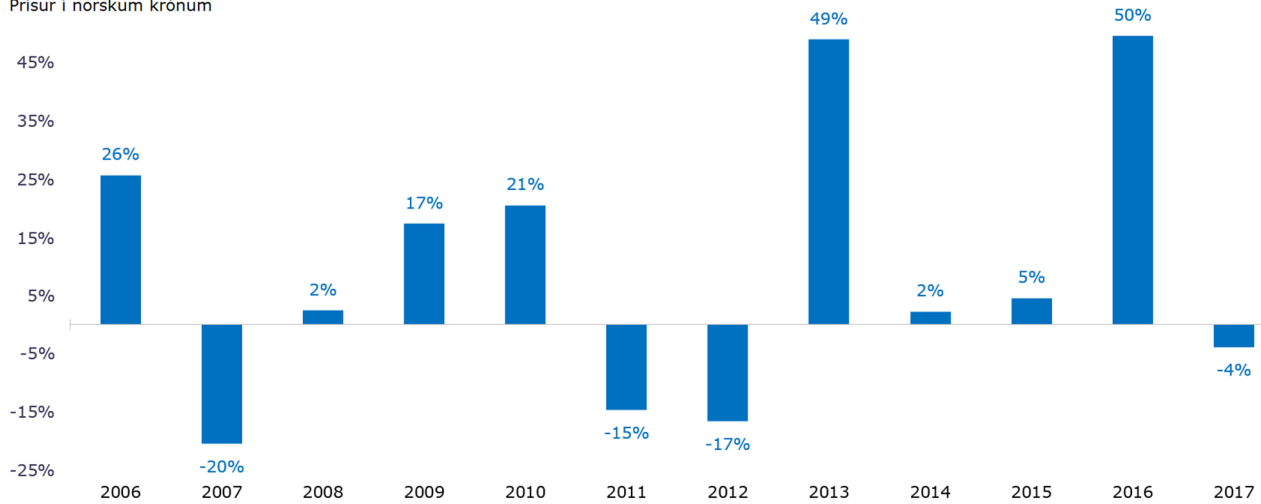

Kelda: fishpool.eu

Mynd I 13 vísir árligu prosentbroytingina í laksaprísinum í norskum krónum (miðalprísir fyri allar vikur í árinum). Í 2013 var ein prísavøkstur uppá 49% í mun til árið fyri. Í 2014 og 2015 var ein prísavøkstur uppá ávikavist 2% og 5%, meðan prísavøksturin í 2016 var heili 50% í mun til árið fyri. Í 2017 var ein prísflækking uppá 4% í mun til árið fyri.

Árlig prosent broyting í spotprísinum á laks 2006-2017**Mynd I 13**

Prísir í norskum krónum

Kelda: fishpool.eu

I 1.5 Handilsjavnin

Talva I 3 vísir gongdina í vøruútflutningi og vøruinnflutningi Føroya í 2017 sammett við 2016.

Innflutningstølini vísa vaksandi innflutningsvirði í mun til árið fyri (9,8% tilsamans). Um skip verða roknaði frá, var vøksturin í innflutninginum 12,6%.

Inn- og útflutningur av vørum**Talva I 3**

Innflutningur 2017	Mið DKK (cif)	Støddarlutfall, %	Árligur vøkstur, %						
Til hav- og landbúnað	446	6,2%	4,2%						
Til byggivirki	689	9,5%	12,3%						
Til aðra framleiðslu	1.573	21,7%	7,8%						
Brennievni o.t.	950	13,1%	46,9%						
Maskinur oo. útgerð	823	11,4%	-4,2%						
Bílar oo. flutningsfør	496	6,9%	20,4%						
Til beinleiðis nýtslu	1.560	21,6%	8,5%						
Skip, flogfør o.t.	399	5,5%	-23,2%						
Rávøra til fiskavirking	303	4,2%	39,3%						
Vøruinnflutningur í alt	7.238	100,0%	9,8%						
Vøruinnflutningur ex. skip, flogfør o.t.	6.840	94,5%	12,6%						
Útflutningur 2017	Mið DKK (fob)	Støddarlutfall, %	Árligur vøkstur, %						
Alifiskur	3.872	44,9%	5,7%						
Uppsjóvarfiskur	2.427	28,1%	28,8%						
Botnfiskur og onnur fiskasløg	2.100	24,4%	-1,6%						
Aðrar vørur	134	1,6%	11,3%						
Skip	90	1,0%	-59,5%						
Vøruútflutningur í alt	8.622	100,0%	7,5%						
Vøruútflutningur ex. skip o.t.	8.532	99,0%	9,4%						
Handilsjavnin, árin 2009-2017	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Við skip o.t., mið DKK	-106	327	128	-1.167	-169	348	758	1.430	1.384
Uttan skip o.t., mið DKK	162	364	222	-145	552	584	1.182	1.727	1.692

Kelda: Hagstova Føroya

Innflutningurin til beinleiðis nýtslu er vaksin við 8,5%. Innflutningurin av bílum o.ø. flutningsførum vaks við 20,4%. Hetta kann vera ein ábending um vøkstur í privatari nýtsluni.

Innflutt tilfar til byggivirki er vaksið við 12,3%, og samstundis er innflutningurin av maskinum o.a. útgerð minkaður við 4,2%. Nógur størst vøkstur var í innflutningi av brennievni o.t. (46,9%).

Útflutningurinn vaks 7,5% í 2017 sammett við árið fyri. Uttan skip vaks útflutningurinn í 2017 við 9,4%. Vøkstur var í útflutninginum av "uppsjóvarfiski" og "alífiski" uppá ávikavist 28,8% og 5,7%, meðan útflutningurinn av "botnfiski og øðrum fiskasløgum" minkaði við 1,6%.

Handilsjavnin er batnaður seinastu árinum og stavar hetta partvís frá betringini í bítislutfallinum í uttanlandshandlinum. Handilsjavnin minkaði tó eitt vet í 2017, og stavar hetta í stóran mun frá hækkandi oljuprísi.

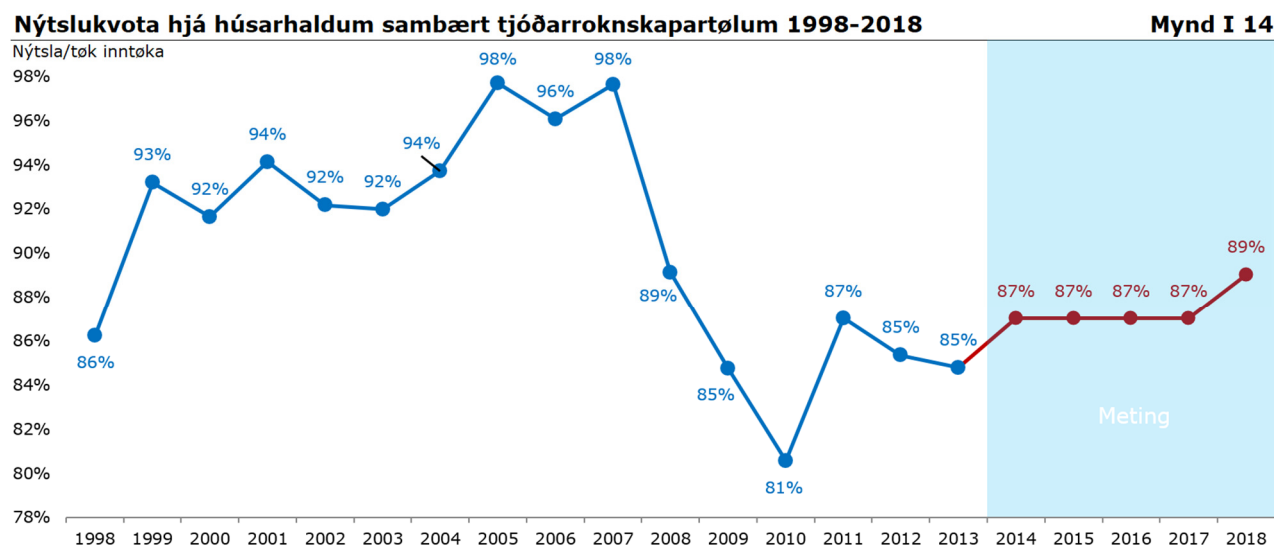
I 2 Innlendis eftirspurningur frá húsarhaldunum (privat nýtsla)

I 2.1 Metingar viðvíkjandi privatu nýtsluni

Privata nýtslan er ein týðningarmikil partur av føroyska búskapinum; í stødd er privata nýtslan á hædd við útflutningin og innflutningin av vørum og tænastrum. Tískil hevur gongdin í privatu nýtsluni stóra ávirkan á búskaparvøkstur.

Privata nýtslan verður uppgjørd sum liður í uppgjerdini av útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni á tjóðarroknskapiinum. Seinastu uppgjørdu tjóðarroknskapartølini viðvíkjandi útreiðslu- ella eftirspurnarsíðuni eru fyri 2013. Fyri tíðarskeiðið aftaná 2013 hava vit bert nakrar indikatarar um nýtsluna. Ein indikaturur er innflutningurin av nýtsluvørum (sí talvu I 3); av øðrum indikaturum er gongdin í lönargjaldingum (sí mynd I 19a og I 19b) og MVG-inntøkur landskassans.

Mynd I 14 vísir nýtsslukvotuna hjá húsarhaldunum sambært tjóðarroknskapartølum fyri árinum 1998 til 2018. Tølini fram til 2013 eru uppgjørd, meðan tølini fyri 2014-2018 eru bygd á metingar við stóði í nýtslu av búskaparmyndli Hagstovunnar.

Viðm.: Nýtsslukvotan er lutfall millum nýtslu og tøk inntøkuna hjá húsarhaldsgeira.

Kelda: Hagstova Føroya til og við 2013, árinum 2014-2018 eru egnar metingar.

Síðan 2007 er nýtsslukvotan minkað rættiliga nógv. Hetta gevur ábending um, at húsarhaldini aftaná fíggjarkreppuna hava víst størri varsemi viðvíkjandi privatarari nýtslu. Nakað tað sama hevur gjørt seg galdandi í okkara grannalondum¹⁰.

Eitt ástøði er, at føroysku pensjonistaviðurskiftini¹¹ og royndirnar frá fíggjarkreppuni frá 2007-10, hava eggjað til sparing heldur enn privata nýtslu í Føroyum, og harvið til eitt nakað minni íkast frá innlendis eftirspurninginum til búskaparvøkstur. Nógvur privatur kapitalur er eisini mistur í samband við kreppuna í nítiárunum og í 2007-09, og roknast kann við, at hetta eisini hevur eggjað til varsemi í privatu nýtsluni. Lága rentustøðið og ivin um nøktandi renting av pensjónsuppsparing kunnu eisini hava eggjað eldru ættarliðunum til samansparing heldur enn nýtslu.

Tølini benda á, at tað ikki er privata nýtslan (húsarhaldini), sum hevur verið stóra drívmeigin handan BTÚ-vøksturinum í 2012 og 2013, men hinvegin nakað meira frá 2014 og fram til í dag, sí talvu I 1. Søguliga (1998-2007) hevur nýtsslukvotan verið nógv hægri, enn hon er í dag; broytingar í nýtsslukvotuni kunnu hava stóra ávirkan á búskapin, tí privata nýtslan sum nevnt er ein stórir partur av BTÚ.

¹⁰ De økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015, síða 28-30.

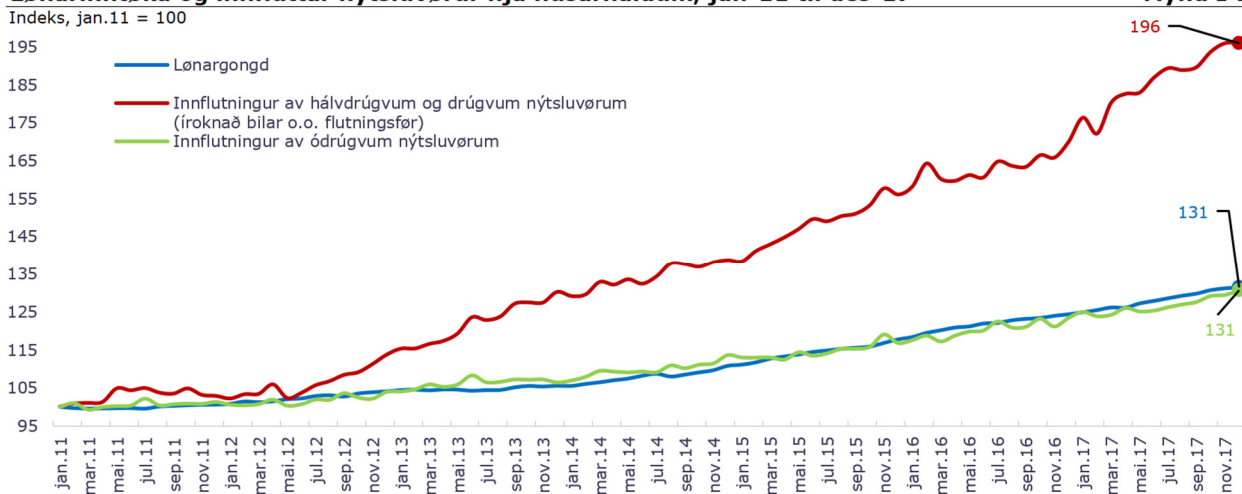
¹¹ Føroysku pensjonistaviðurskiftini fevna um eldingina av búfjöldini, lutfalsliga størri pensjonistatalið og lutfalsliga lágu pensjónsuppsparingina í mun til í grannalondunum, og tvungnu pensjónsnýskipanina.

Mynd I 15 vísir gongdina í innflutningi av nýtslívørum sum leypandi miðal (sí tekstkassa 4).

Vit síggja, at innflutningurin av hálvdrúgvum nýtslívørum (t.d. klæðum) og drúgvum nýtslívørum (t.d. sjónvarp og bílar) er vaksin nógv síðan 2011, serliga aftaná miðskeiðis í 2012.

Stóri vøksturin seinastu tíðina í innflutninginum av drúgvum og hálvdrúgvum nýtslívørum hevur verið nýttur í undanfarnum frágreiðingum sum grundgeving fyri at rokna við eini hægri privatari nýtslukvotu í 2014-2018. Hinvegin kann hesin umrøddi nýtslívøksturinn eisini samsvara við ein vøkstur í lønargjaldingum og tøkari inntøku. Viðmerkjast skal, at lønarinntøkur vunnar í útlandum ikki eru við í lønartølunum handan myndina.

Lønarinntøka og innfluttar nýtslívørum hjá húsarhaldum, jan-11 til des-17 **Mynd I 15**

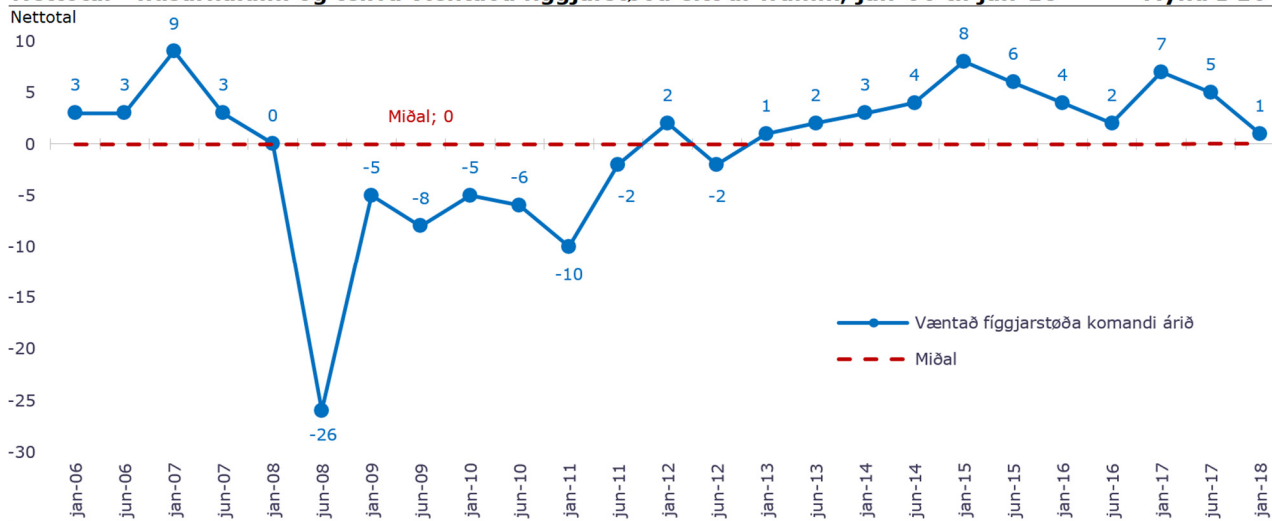
Kelda: Hagstova Føroya

Gongdin í innflutninginum av ódrúgvum nýtslívørum (t.d. matur og drekka) og gongdin í lønargjaldingunum eru nøkulunda samanfallandi yvir alt tíðarskeiðið. Í hagtølunum fyri innflutning fylla tær ódrúgvu nýtslívørunar lutfalsliga meira enn tær drúgvu og hálvdrúgvu nýtslívørunar.

I 2.2 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrimum)

Treystitølini frá Hagstovuni í mynd I 16 snúgva seg um metingar frá húsarhaldunum um fíggarstöðu teirra eitt ár fram í mun til nú.

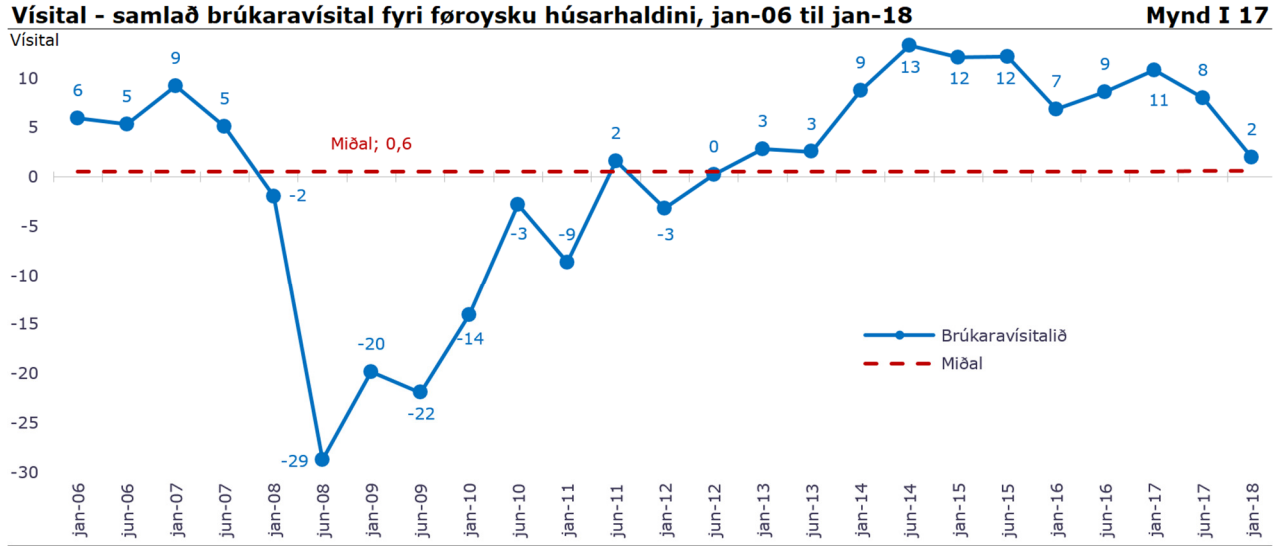
Nettotal - húsarhaldini og teirra væntaða fíggarstöða eitt ár fram, jan-06 til jan-18 **Mynd I 16**

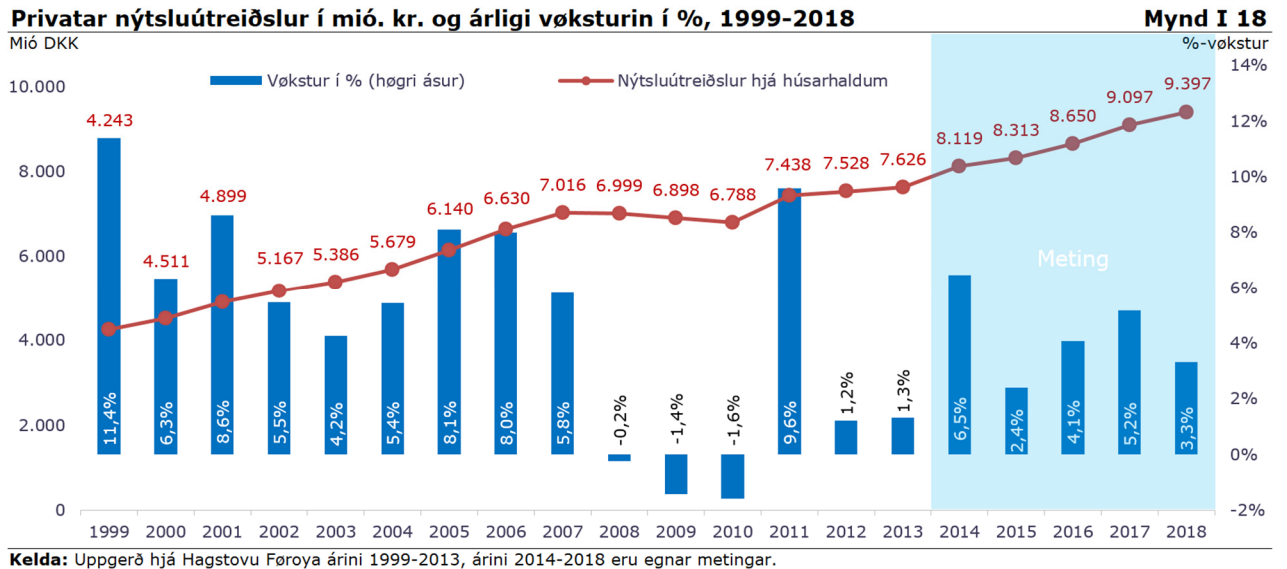
Kelda: Hagstova Føroya

Myndin vísir fram til januar 2015 eitt vaksandi bjartskygni, sum ikki hevur verið størri síðan januar 2007. Hinvegin er bjartskygnið nú tað lægsta síðan juni 2013.

Mynd I 17 vísir treystitalið tilsamans fyri føroysku húsarhaldini. Myndin vísir áleið tað sama sum myndin undan henni. Treystitalið hjá húsarhaldunum í juni 2014 var størri enn nakrantíð, men ein munandi minking er hend síðan tá.

Mynd I 18 vísir gongdina í privatu nýtsluni sambært tjóðarroknaskapinum fyri árin 1999-2018. Tølini fyri 2014 til 2018 eru mett við nýtslu av búskaparmyndli Hagstovunnar. Árin fram til fíggjarkreppuna var stórur vøkstur í privatu nýtsluni á hvørjum ári. Síðani vóru trý ár við falli, men frá 2011 og fram hevur aftur verið vøkstur hvørt ár.

I 3 Virkseimið í privatu vinnugeirunum (privatar íløgur o.a.) og innlendis eftirspurningurin

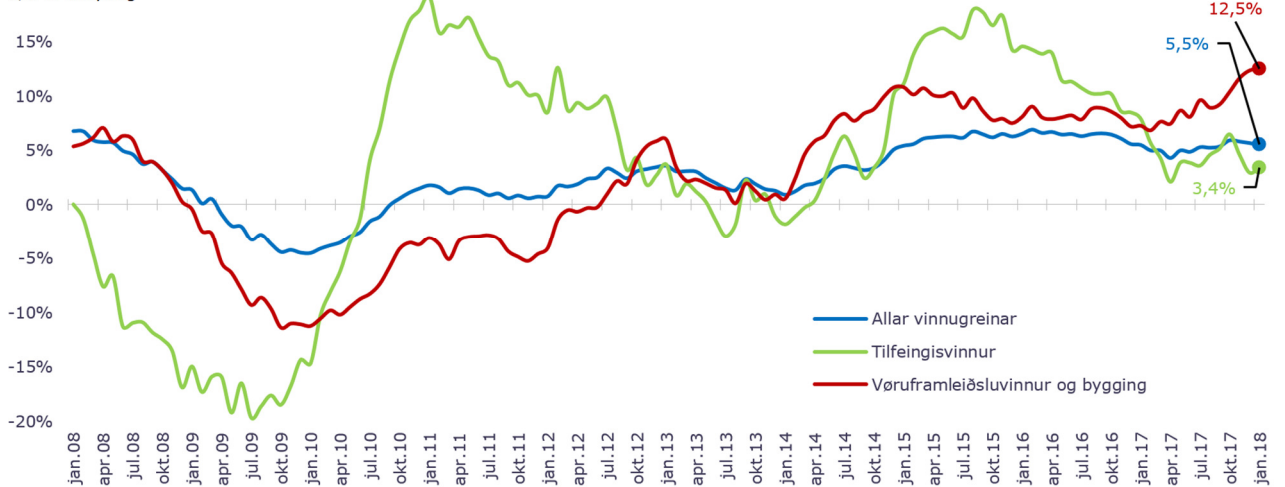
I 3.1 Gongdin viðvíkjandi lönargjaldingum og lönakaratali

Lönarhagtølini hvønn mánaða frá Elektron (samtíðarskattaskipanini) eru millum tey mest hentu hagtølini vit hava til tess at lýsa virkseimið í búskapinum sum heild og gongdina innan ymsu vinnugreinarnar¹².

Mynd I 19a og I 19b vísa prosentbroytingina í lönartølunum hjá Elektron seinastu árinum sum leypandi ár-til-ár broyting (sí útgreining í tekstkassa 3).

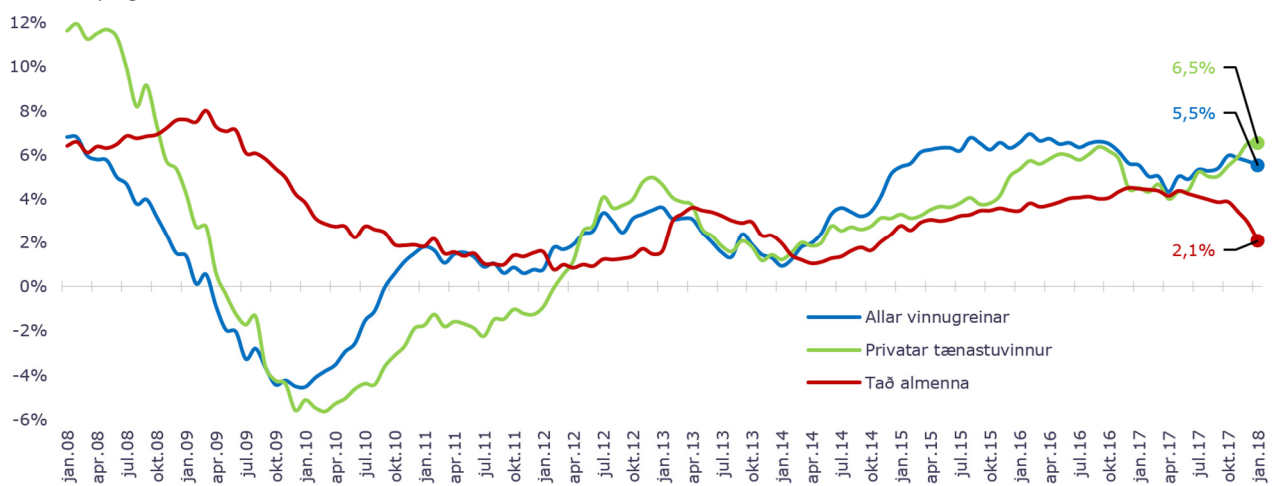
Mynd I 19a vísir gongdina í lönargjaldingunum innan primeru og sekunderu vinnugreinarnar, meðan mynd I 19b vísir gongdina í lönargjaldingunum innan tertieru vinnugreinarnar.

Lönargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-08 til jan-18 Mynd I 19a
 á/á %-broyting

Kelda: Hagstova Føroya

Lönargjaldingar, á/á broyting í % bygt á leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-08 til jan-18 Mynd I 19b
 á/á %-broyting

Kelda: Hagstova Føroya

¹²Gongdin í lönartølunum frá Elektron samsvarar ikki við gongdina í BTÚ sum lönarinntøku (lönarpartinum av bruttofaktorinntøkuni, BFI). BFI fevnir eisini um samsýning til kapitalin (restinntøkuna). Munur er eisini á tjóðarroknskaparlønnum og elektronlønnum, tí allar lönarviðbøtur eru ikki í elektronlønnum, t.d. pensjóngjöld, tvungin sosial tryggingargjöld og B-inntøkur.

Tekstkassi 4:

Trend útrokningar, ið byggja á 12 mánaða leypandi samanlegging og miðal, herundir ár til ár %-broytingar, stutt frágreiðing

12 mánaða leypandi samanlegging er samanlegging av 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða. 12 mánaðar leypandi miðal er miðal av seinastu 12 undanfarnu mánaðunum, roknað fyri hvønn mánaða.

Ár til ár %-broytingar bygt á leypandi 12 mánaðar samanlegging ella miðal. Týðningurin av hesum háttalagnum kann lýsast við einum dømi í mynd I 19 a og b (samlaðar lönir):

Vit leggja saman lönirnar 12 mánaðir aftur í tíðina frá jun-15 til jul-14 og gevur hetta 7,827 mia. kr. Vit leggja eisini saman 12 mánaðar aftur í tíðina frá jun-14 til jul-13 og gevur hetta 7,372 mia. kr. Ár til ár %-broytingin (ella vakstraratan) verður so útroknað sum $7,827/7,372 - 1 = 6,2\%$.

Hetta háttalag verður nýtt ístaðin fyri vanliga háttalagið, har vøksturin verður roknaður higartil í árinum í mun til sama tíðarskeiðið árið fyri. Hvør mánaði verður her "roknaður upp" til eitt ársstøði. Tað verður roknað út hvussu %-vísi vøksturin (ella %-vísa fallið) hevur verið fyri hendan "upproknaða mánaðin" í mun til somuleiðis "upproknaða mánaðin" eitt ár frammanundan. Ein mánaði, ið víkir nógv frá undanfarnu mánaðunum, ger sostatt ikki so nógvan mun í "upprokningini". Sostatt er talan um eina serliga trend-analysu yvir fleiri mánaðir, har roynt verður av avdúka ein latentan trend í gongdini, sum fevnir yvir meira enn ein mánaða.

Vit síggja á myndunum, at lönargjaldingar í øllum vinnugreinum eru vaksnar seinastu árin. Síðan 2014 hevur størri lutfalsligur vøkstur verið í vøruframleiðsluvinninum og bygging enn í øllum vinnugreinunum tilsamans. Sama hevur gjørt seg galdandi fyri tilfeingisvinnurnar, tó í hesum føri bert fram til mars 2017. Harafturímóti hevur lutfalsligi vøksturin í privatum tænavinninum og í tí almenna verið minni enn í øllum vinnugreinunum tilsamans síðan 2014.

Lönirnar í tí almenna hava søguliga verið tær mest støðugu, meðan stór sveiggj hava verið í tilfeingisvinninum, vøruframleiðsluvinninum og bygging og privatum tænavinninum.

Í januar 2018 var ár-til-ár leypandi vøksturin í øllum lönargjaldingunum 5,5%. Størst vøkstur var í vøruframleiðsluvinninum og bygging (12,5%) og privatum tænavinninum (6,5%); vøruframleiðsluvinnur og bygging fevna m.a. um fiska-, kryvji- og flakavirkir, og eisini um byggivirksemi og skipasmíð. Stóri vøksturin í lönargjaldingum innan vøruframleiðsluvinnur og bygging stavar serliga frá bygging. Lægst vøkstur var í almennum lönargjaldingum (2,1%) og harnæst í tilfeingisvinninum (3,4%). Minkandi vøksturin í almennum lönargjaldingunum skal síggjast í ljósinum av serligum viðurskiftum um ársskiftið 2017/18.

Í talvu I 4 niðanfyrri eru lönargjaldingar sambært Elektron býttar á 23 vinnugreinar. Eisini er víst beinleiðis vakstrarískoyti¹³ og støddarlutfall (parturin av øllum). Tá støddarlutfallið er minni enn beinleiðis vakstrarískoytið, er vøksturin størri enn miðal, og øvugt.

Av talvuni sæst, at samlaðu lönargjaldingarnar vuku 5,7%, og at vakstrarískoytið var serliga høgt fyri bygging (23,0%) og ali- og kryvjvirki (12,3%).

Lönargjaldingar eru A-skattskyldugar lönir, sum fyrítøkur við heimstaði í Føroyum rinda. Hagtølini fevna bara um lön fyri útint arbeiði. Aðrar samsýningar og útgjöld, so sum veitingar og eftirlönir, eru ikki roknaðar uppí. Allar lönargjaldingar verða taldar uppí, sum lúka omanfyri nevndu krøv, uttan mun til um lönarmóttakarinn er føroyingur ella útlendingur.

¹³ Sí mannagongd í talvu I 1. Í talvu I 4 er vakstrarískoytið tó stigmarkað til 100%.

Lønargjaldingar (Elektron-lønir), vakstrarískoyti og stóðdarlutfall fyri vinnugreinarnar, 2016 og 2017

Talva I 4

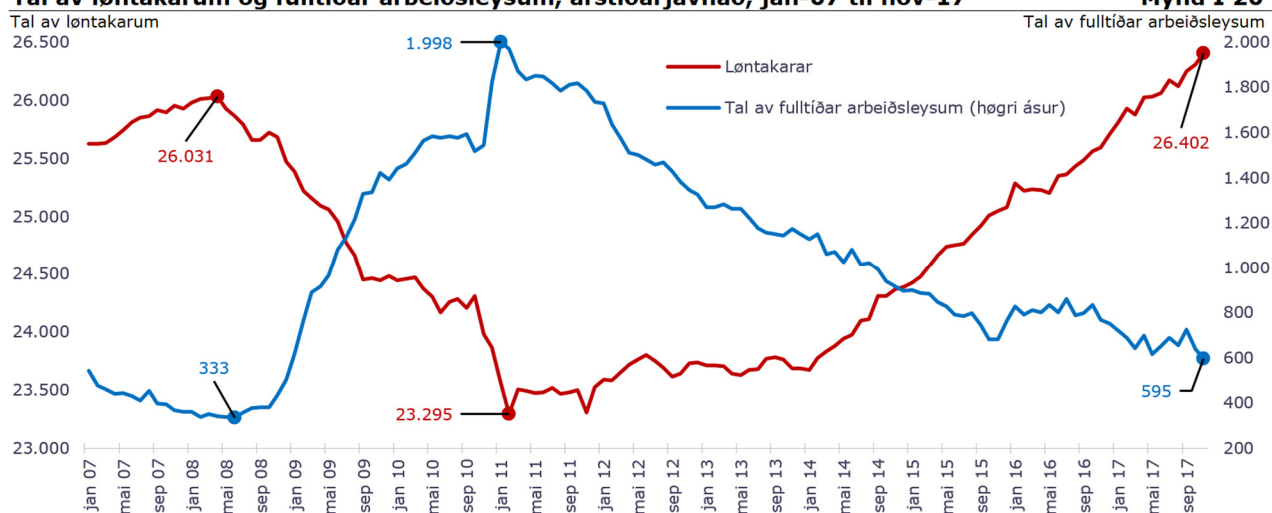
	Mið DKK			% - Vækstur	Vakstrarískoyti	Stóðdarlutfall
	2016	2017	Vækstur			
Landbúnaður	18	21	2	12,8%	0,5%	0,2%
Fiskiskapur	1.019	1.010	-9	-0,9%	-1,9%	11,3%
Ali- og kryvjivirki	334	394	59	17,8%	12,3%	4,4%
Ráevnisvinna	55	44	-11	-19,9%	-2,2%	0,5%
Fiskavøruidnaður	357	387	30	8,4%	6,2%	4,3%
Skipasmiðjur, smiðjur	210	238	28	13,5%	5,9%	2,7%
Annar ídnaður	256	267	11	4,3%	2,3%	3,0%
Bygging	588	699	111	18,9%	23,0%	7,8%
Orku- og vatnveiting	67	69	2	2,9%	0,4%	0,8%
Handil og umvæling	757	796	39	5,2%	8,1%	8,9%
Gistihús og matstovuvirki	114	132	18	15,7%	3,7%	1,5%
Sjóflutningur	431	442	12	2,7%	2,4%	4,9%
Flutningur annars	296	314	18	6,1%	3,7%	3,5%
Postur og fjarskifti	140	134	-6	-4,4%	-1,3%	1,5%
Fígging og trygging	309	338	29	9,4%	6,0%	3,8%
Vinnuligar tænaastur	335	373	38	11,3%	7,8%	4,2%
Húshaldstænaastur	84	89	5	5,7%	1,0%	1,0%
Landsfyririting	262	266	4	1,4%	0,8%	3,0%
Kommunur og ríkisstovnar	951	980	29	3,1%	6,1%	10,9%
Undirvísing	626	649	23	3,6%	4,7%	7,2%
Heilsu- og almannaverk	1.062	1.091	29	2,7%	5,9%	12,2%
Felagsskapir, mentan o.a.	197	212	16	7,9%	3,2%	2,4%
Ótílskilað v.m.	4	11	7	159,8%	1,4%	0,1%
Tílsamans	8.473	8.956	483	5,7%	100,0%	100,0%

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 20 niðanfyri vísir árstíðarjavnaða talið av løntakarum samanhlíðið við árstíðarjavnaða talið av fulltíðar arbeiðsleysum.

Tal av løntakarum og fulltíðar arbeiðsleysum, árstíðarjavnað, jan-07 til nov-17

Mynd I 20

Kelda: Hagstova Føroya

Í januar 2011 var talið av fulltíðararbeiðsleysum í hæddini (1.998), meðan talið av løntakarum um somu tíð var lágt (23.295). Síðan ársbyrjan 2011 hevur talið av fulltíðar arbeiðsleysum stórt sæð verið fallandi, meðan løntakaratalið hevur verið vaksandi, serliga síðan ársbyrjan 2014. Síðan miðskeiðis í 2014 hevur stór nettotilflyting eisini verið til Føroya.

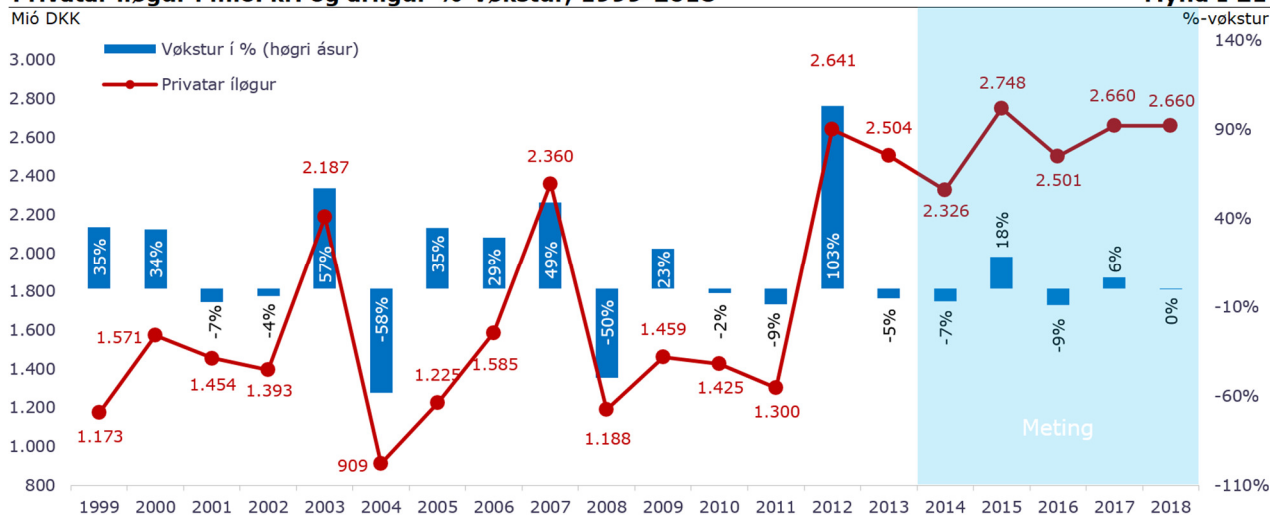
Talið av løntakaraum var í november 2017 í hæddini (26.402), samstundis sum talið av fulltíðar arbeiðsleysum var lágt.

I 3.2 Gongdin viðvíkjandi privatu íløgnum

Mynd I 21 vísir privatu íløgurnar í mió. kr. og árliga vøksturin í privatu íløgnum í % fyri árin 1999 til 2018. Íløgutølini eru skilmarkaði í samsvari við tjóðarroknskaparreglur. Myndin vísir, at stór sveiggj hava verið í privatu íløgnum, sum vanliga eru ein sveiggjandi partur av tjóðarroknskapar-útreiðslunum (sí eisini mynd I 2).

Privatar íløgur í mió. kr. og árligur %-vøkstur, 1999-2018

Mynd I 21

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 1999-2013, árin 2014-2018 eru egnar metingar.

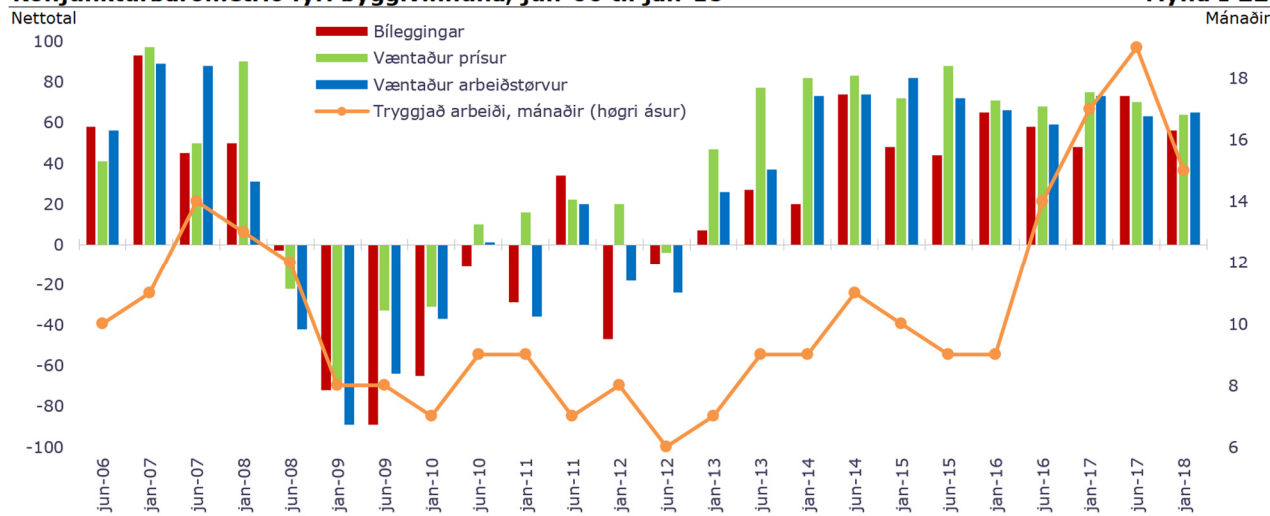
Nógvar av íløgnum eru framleiddar og innfluttar lidnar úr útlandum t.d. skip, vindmyllur og flogfær, og sæst hetta aftur í t.d. 2003, 2005 og 2012.

I 3.3 Gongdin í treystitølum (konjunkturbarometrinum)

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna (sí mynd I 22) vísir, at tal av bíleggingum og væntaður prísur eru lækkaði síðani juni 2017, meðan væntaður arbeiðstørvur er hækkaður eitt vet. Samstundis hevur vinnan tryggjað sær arbeiði í miðal 15 mánaðir fram, og er hetta eitt sindur minni enn í juni 2017, tá talið var 19 mánaðir.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnuna, jun-06 til jan-18

Mynd I 22

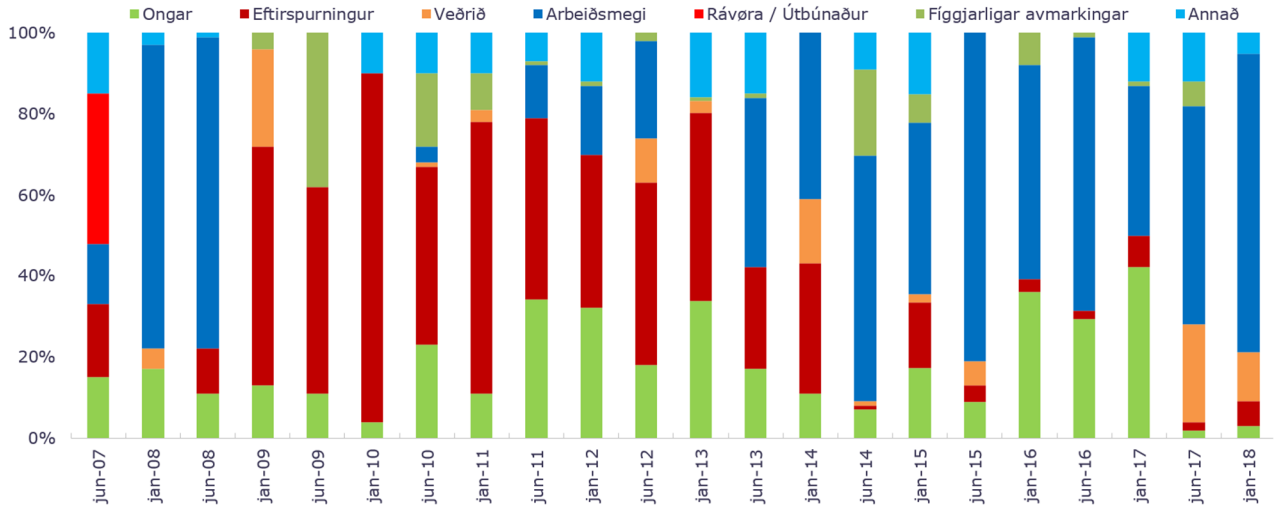
Kelda: Hagstova Føroya

Í mynd I 23 eru vístar avmarkingarnar fyri framleiðsluna í byggivinnuni, sum byggiharrarnir hava nevnt sum viðkomandi.

Tørvandi eftirspurningur var ein stórir trupulleiki frá 2008 og fram til januar 2014, men er hann tað ikki longur.

Tá nógvar íløgur verða gjørðar í senn, er altíð ein vandi fyri trýsti á arbeiðsmarknaðinum innan byggjyrkið. Í januar 2018 mettu 73% av byggiharrunum, at trot á arbeiðsmegi var størsta avmarkingin fyri framleiðsluna í byggivinnuni. Hetta er ein øking úr 54% eitt hált á frammanundan. Slíkt trýst kann ávirka restina av búskapinum við prís- og lønarvøkstri. Umframt hetta kann trýst á arbeiðsmarknaðin innan byggjyrkið hava neiliga ávirkan á byggjarbeiði, ið er í gongd, tá tað snýr seg um kostnað og góðsku.

Konjunkturbarometrið fyri byggivinnu - avmarkingar í framleiðsluni, jun-06 til jan-18 **Mynd I 23**

Kelda: Hagstova Føroya

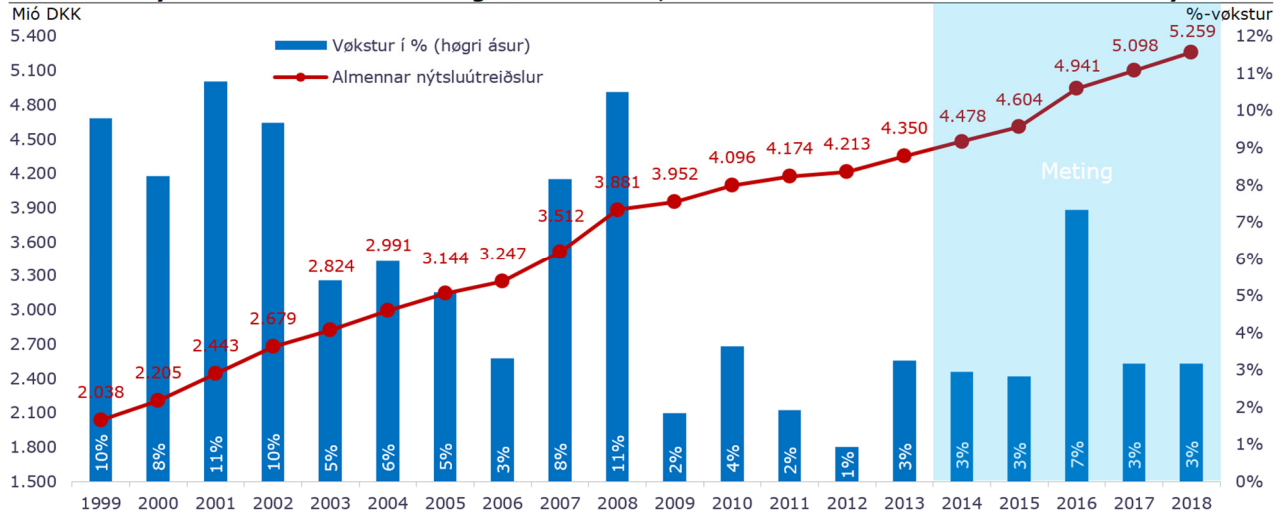
I 4 Innlandis eftirspurningur frá almenna geiranum - almenn nýtsla og íløgur

I 4.1 Nýtsla hins almenna

Mynd I 24 vísir gongdina og vøksturin í almennu nýtsluni síðan 1999, sum uppgjørt í tjóðarroknskapinum. Tølini fyri 2014-2018 byggja á metingar (myndlanýtslu). Vøksturin í almennu nýtsluni er í 2013 uppgjørdur til 3%, og metti vøksturin fyri 2014 og 2015 er eisini 3%. Metti vøksturin fyri 2016, 2017 og 2018 er ávikavist 7% og 3% og 3%. Tølini eru í leypanði prísnum.

Almennar nýtsluútreiðslur í mió. kr. og vøksturin í %, 1999-2018

Mynd I 24

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 1999-2013, árin 2014-2018 eru egnar metingar.

Frá 1999 til 2002 var vøksturin í almennu nýtsluni sera stórus (8-11%). Árin 2007-2008 var eisini tilsvandi stórus vøstur í almennu nýtsluni. Vøksturin síðan tá hevur ligið millum 0% og 4% burtursæð frá 2016, tá vøksturin var 7%.

Tekstkassi 5:

Dátu um almenna geiran

Tjóðarroknskapurin fyri almenna geiran byggir á almennar roknskapir, ikki minst landsroknskapin. Við virknaði frá 2010 eru kommunuroknskapir eisini skrásettir í Búskaparskipan landsins (BSL). Somuleiðis eru roknskapir fyri almennar grunnar og stovnar, sum ikki eru á fíggarlóginum, tiknir við í BSL í vaksandi mun. Við hesum eru dátukeldurnar fyri almenna geiran vorðnar munandi betri seinnu árin. BSL hevur eitt stórt tal av bólkingum og útgreiningarmøguleikum til ymiskan umsitingartørv. Kortini er tað ikki altíð lætt við BSL at gera tær bólkingar og útgreiningar, sum verða fyriskrivaðar í tjóðarroknskapinum, sum jú er hin vanliga nýtti standardurin fyri uppgerð av búskaparstöddum.

Búskaparmyndilin byggir á tjóðarroknskaparbólkingar. Tá hesin búskaparmyndil hevur verið nýttur til framrokningar, hava metingar verið gjørdar av gongdini við støði í bólkingum í BSL. Hetta eru bólkingar, sum ikki altíð hava verið samanfallandi við bólkingar í tjóðarroknskapinum. Eitt ávíst fyrivarni krevst tí í brúki av tølunum.

Tølini benda á, at broytingar í almennu nýtsluni (eins og í almennu íløgnum) hava verið konjunkturviðgangandi – tá nógv hevur verið í kassanum, hevur nógv verið brúkt og øvugt - og hevur hetta økt, heldur enn minkað, um sveiggini í búskapargongdini. Umráðandi er tí hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina í árunum 1999-2002 og 2007-2008, nú búskaparlíga virksemið aftur er í vøkstri.

Demografiskar broytingar í komandi árum fara at gera tað truplari at avmarka vøksturin í almennu nýtsluni (sí frágreiðing Búskaparráðsins á vári 2015).

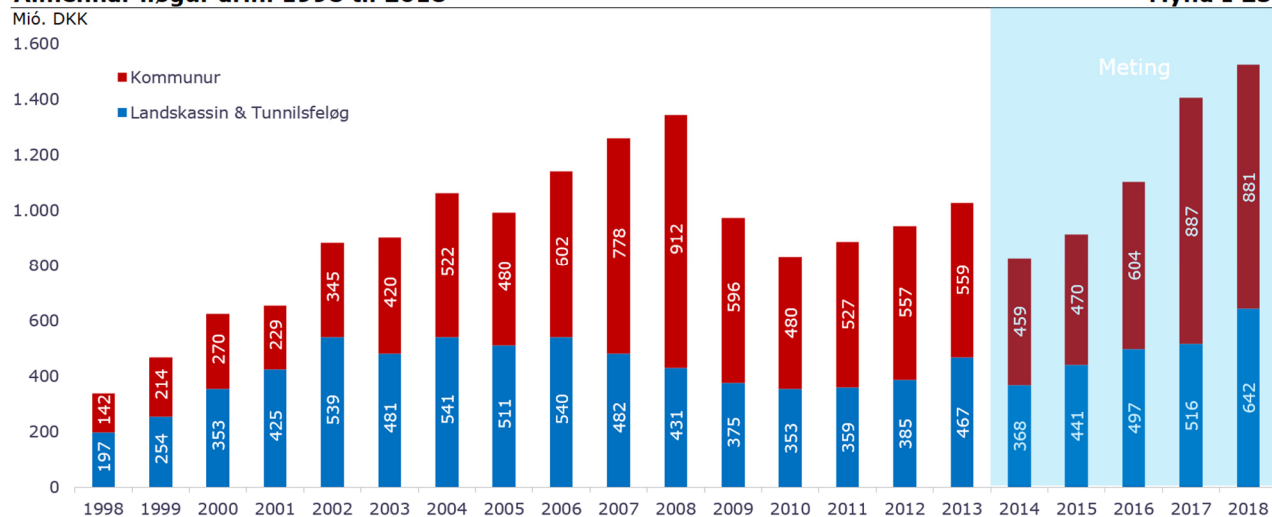
I 4.2 Íløgur hins almenna

Mynd I 25 niðanfyrir vísir almennu íløgurnar frá 1998 til 2018. Keldan til myndina er Hagstovan (almenna geira roknskapurin og fíggarætlanir) og metingar Búskaparráðsins. Íløgurnar hjá sosialum grunnum og ríkisstovnum eru ikki tiknar við, tí talan er her um so smá tøl.

Talan er um íløgur samsvarandi tjóðarroknskaparuppgerð og ikki samsvarandi roknskaparuppgerð. Tjóðarroknskaparligu íløgurnar eru størri enn roknskaparligu løgurnar; m.a. er alt Landsverk og viðlíkahald, herundir keyp av útbúnaði, sum eru rakstarkostnaðir í landskassaroknskapinum, roknað sum íløgur í tjóðarroknskapinum.

Vit síggja ein týðuligan vøkstur í samlaðu almennu íløgum frá 2014 til 2018. Hesin stavar bæði frá landi, kommunum og kommunalum stovnum. Íløguvirksemi landsins er nógv ávirkað av bygging av Marknagilsdeplinum og Eysturoyartunlinum, har íløgan byrjaði í februar 2017. Íløgur kommunanna vuku nógv fram til 2008. Talan var í ávísan mun um íløgur, sum høvdu ligið á láni frá nítiárunum. Betingar í fíggarstøðu kommunanna ávirkaðu eisini íløguhugin. Íløgur kommunanna fullu tó nógv fram til 2010, men eru síðani vaksnar aftur.

Almennar íløgur árin 1998 til 2018

Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 1998-2013, árin 2014-2018 eru egnar metingar.

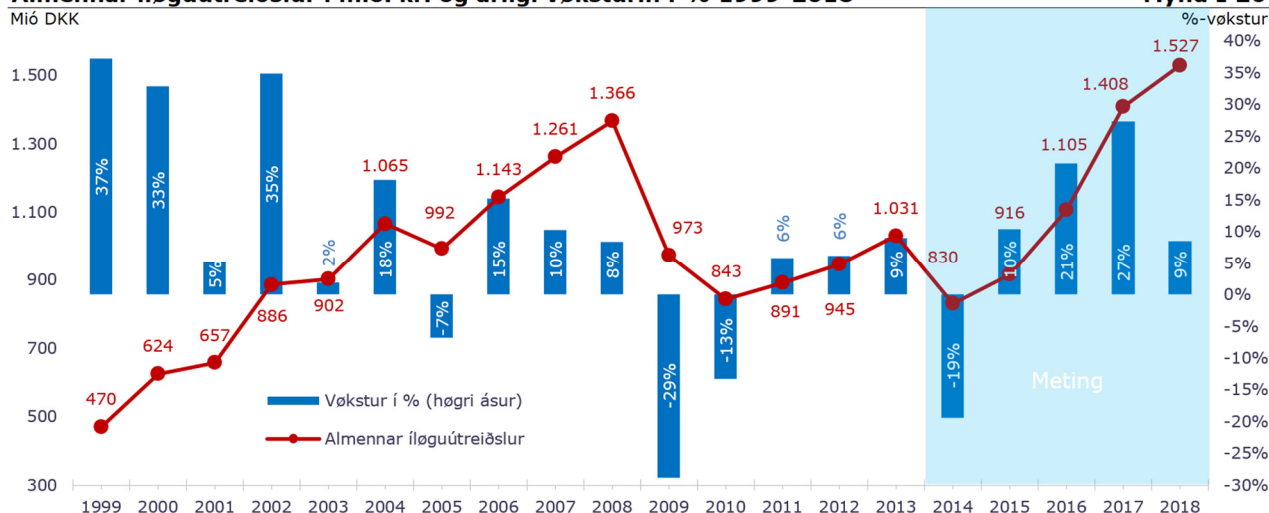
Kommunurnar yvirtóku eldraðkið í 2015. Nógv bendir á, at henda yvirtøka eisini fevnir um eina yvirtøku av einum rímuliga stórum íløgutørvi á eldraðkinum. Íløgurnar á heilsuøkinum hava verið stórar, men væntandi koma demografisku broytingarnar at krevja enn fleiri almennar íløgur á heilsuøkinum.

Mynd I 26 vísir almennu íløgútreiðslurnar og ár-til-ár vøksturinum í hesum. Eins og við almennu nýtsluni (sí mynd I 24) sæst, at framdu almennu íløgurnar sum nevnt eru konjunkturviðgangandi, bæði tá tað snýr seg um land og kommunur (sí mynd I 25 og I 26).

Sum nevnt, er tað umráðandi hjá tí almenna ikki at endurtaka gongdina við almennum ílögum frá 1999-2002 og 2007-2008, nú búskaparliga virksemið aftur er í vøkstri. Skuldarloftið hjá kommununum – at skuldin ikki skal koma upp um eina álíkning – riggar ikki sum fíggarpolitiskt amboð; tað eggjar ikki til miðvísa fíggarpolitiska planlegging, ið fevnir um allar almennar íløgur. Tølini fyri 2014-2018 í øllum myndunum (I 24-26) eru mett av Búskaparráðnum og Hagstovuni í felag.

Almennar íløgútreiðslur í mió. kr. og árligi vøksturinn í % 1999-2018

Mynd I 26

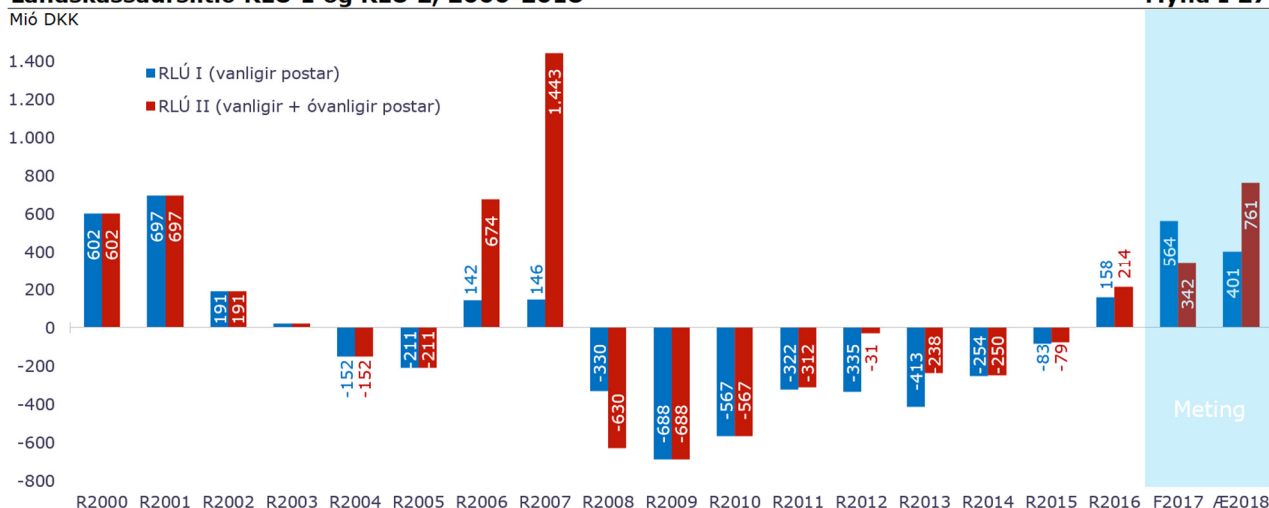
Kelda: Uppgerð hjá Hagstovu Føroya árin 1999-2013, árin 2014-2018 eru egnar metingar.

I 4.3 Úrslitið á almennu roknskapunum

Mynd I 27 gevur eitt yvirlit yvir roknskaparúrslit landskassans, RLÚ 1 og RLÚ 2, fyri árin 2000-2018.

Landskassaúrslitið RLÚ 1 og RLÚ 2, 2000-2018

Mynd I 27

Kelda: 2000-2016 Landsroknskapurin, 2017-2018 eru egnar metingar.

RLÚ er landskassans Rakstrar-, Løgu- og Útlánsúrslit, sum tað verður nevnt. RLÚ 1 fevnir um vanligar postar, meðan RLÚ 2 fevnir um vanligar og óvanligar postar, og er tí landskassans samlaða úrslit. Teir vanligu postarnir eru meira arbeiðsligir í fíggarætlanar- og fíggarlógararbeiði. Óvanligir postar eru mangan stórir og ikki afturvendandi postar. Hetta uppbyti hevur verið brúkt síðan 2004. Sum nakað nýtt, verða 20 prosent av yvirkotinum á RLÚ 1 upp til 200 mió. kr. og 50 prosent av tí, ið er omanfyri 200 mió. kr. flutt í búskapargrunn; upphæddin, ið flutt verður í búskapargrunn, ger ein mun millum RLÚ 1 og RLÚ 2.

Nøkur dømi: í 2006 fekk landsstyrið eina kapitalútluting (hálva mia. kr.) umframt vinningsbýti frá Føroya Banka. Í 2007 fekk tað eina inntøku á 1,3 mia. kr. frá sølu av partabrøvum í Føroya Banka. Í 2008 lænti landsstyrið íslensku stjórnini 300 mió. kr., sum vórðu afturgoldnar í 2012. Í 2013 inntøkuførði landsstyrið eginogn landsbankans (160 mió. kr.) við avtøkuna. Í 2018 inntøkuførir landstyrið niðurskriving av láni frá danska statinum (500 mió. kr.) sambært avtalu frá 1998.

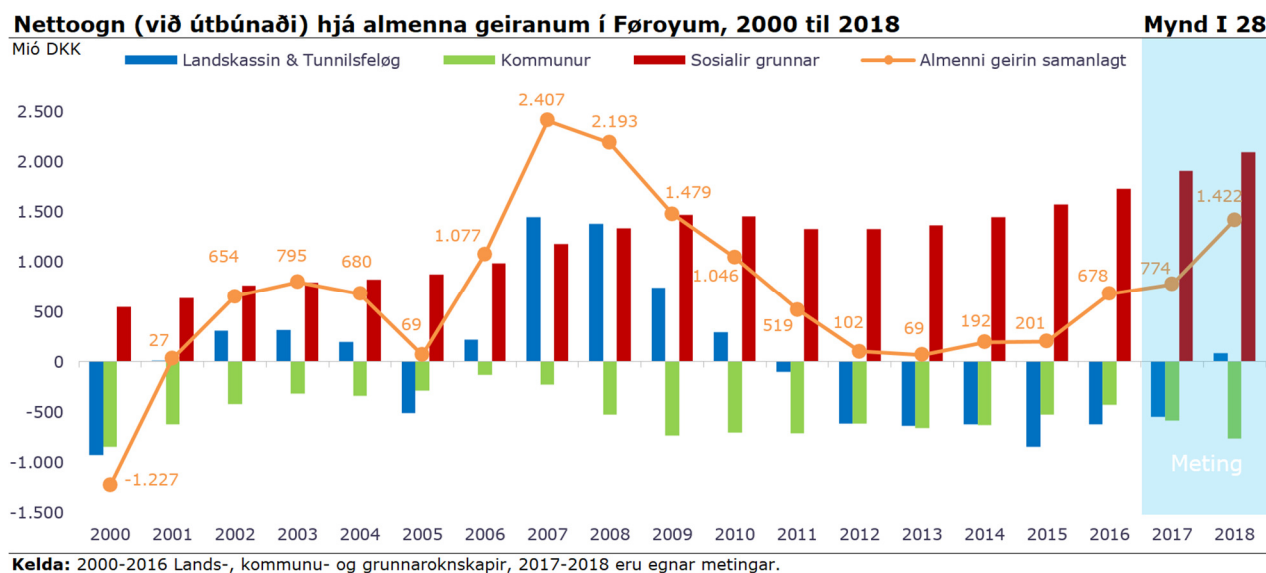
Sum nakað nýtt verða sveiggjandi rentupostar javnaðir við væntandi jøvnum parti á vanligum postum og við sveiggjandi parti á óvanligum postum. Tað eru kursbroytingar á ogn og skuld, sum skapa sveiggj í rentupostum.

Fyrimunarliga gongdin í konjunkturinum seinastu nógvu árinu átti at givið grundarlag fyri, at hallið á landskassaroknskapinum var minkað niður í einki fyri fleiri árum síðani. Ein av forðingunum fyri hesum hevur verið demografiska gongdin, og fer demografiska gongdin beinleiðis og óbeinleiðis at verða uppافتur meira avbjóðandi í komandi árum.

Vit síggja, at hallið hjá landskassanum er minkað nógv síðan 2013 og vendir til yvirskot í 2016-2018. Hinvegin gevur roknskaparúrslitið eina misvísandi mynd av veruligu haldfórisstöðu landskassans. Uttan forskotting av pensjónum síðan 2012 (við inntøkum uppá umleið 300 mió. kr. í 2015), hevði hallið verið tilsvarandi størri, og yvirskot sostatt ikki verið longu í 2016.

I 4.4 Ogn og skuld hjá tí almenna

Mynd I 28 vísir gongdina í nettoogn hjá almenna geiranum árinu 2000-2018 (negativ tøl svarar til nettoskuld). Vit síggja, at sosialu grunnarnir hava stóra nettoogn og at landskassin og kommunurnar samlað hava eina nettoskuld. Nettoognin hjá almenna geiranum var 2,4 mia. kr. í 2007 og er síðani støðugt minkað og nærkaðist null í 2013. Tó er nettoognin vaksin seinastu árinu og verður hon væntandi 1,4 mia. kr. í 2018.

Myndin byggir á eina meting av ogn og skuld hjá almenna geiranum, har m.a. skyldur landskassans fyri tænastrámannapensjónir og rentugaranti til P/F Lív ikki eru tiknar við sum skuld¹⁴. Annars eru aðrar almennar ognir tiknar við til innara virði (t.d. Føroya Tele).

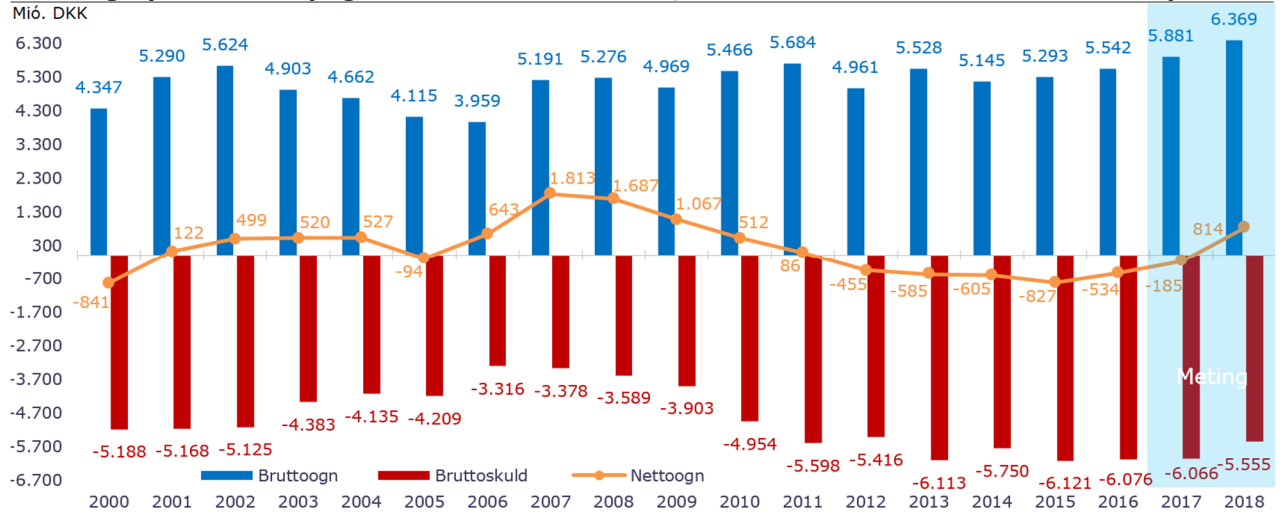
Mynd I 29, vísir ogn og skuld landskassans frá 2000 til 2018. Vit síggja, at bruttoskuldin er mett til at vera nærum 5,6 mia. kr. í 2018, ið svarar til 28% av mettum BTÚ fyri 2018. Sum áður nevnt, eru tænastrámannaskyldur og aðrar veðhaldsskyldur landskassans ikki íroknaðar hetta tal.

¹⁴ Veðhaldsskyldur vegna tryggingaravtalu hjá Føroya Lívstrygging er gjørd upp til 1.213 mió. kr. í 2011. Nettoskylda landskassans fyri tænastrámannapensjónir er roknað til 3.325 mió. kr. Kelda: Føroya Gjaldsstova, landskassaroknskapurin fyri fíggarárið 2013, s. 244.

Bruttoogn (við útbúnaði) og bruttoskuld landskassans, 2000-2018

Mynd I 29

Kelda: 2000-2016 Landsroknskapurin, 2017-2018 eru egnar metingar.

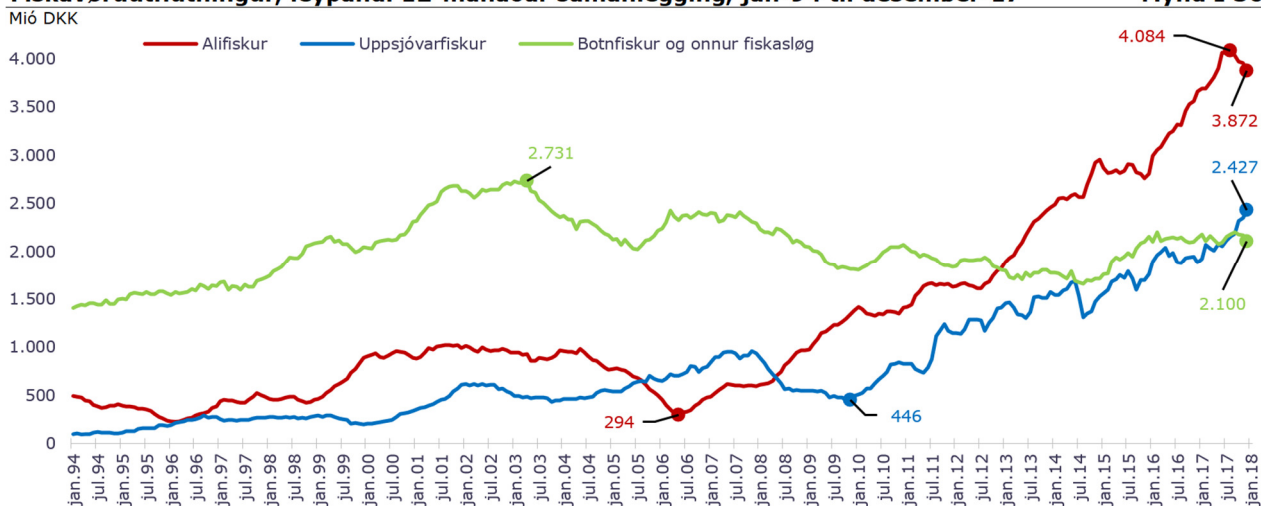
Viðmerkjast skal eisini, at í uppgerðini sum víst í mynd I 29 og I 30 liggja ognir fyri umleið 2 mia. kr., ið eru tungt umsetiligar, so sum Fíggingargrunnurin frá 1992, Føroya Tele o.o. almenn partafeløg.

I 5 Útlendskur eftirspurningur

Mynd I 30 lýsir søguligu gongdina í útflutningsvirðinum av fiskavørum fyri tríggjar høvuðsbólkar av fiskaútlutningi: alifiskur, uppsjóvarfiskur og botnfiskur og onnur fiskasløg. Hesir tríggir høvuðsbólkar fevna um so at siga allan føroyskan vøruútflutning. Afturat vøruútflutninginum fevnir samlaði útflutningurin eisini um útflutningin av tænastrum (m.a. ferðavinna).

Fiskavøruútflutningur, leypanði 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til desember-17

Mynd I 30

Kelda: Hagstova Føroya

Alifiskur fevnir um laks og síl, men nærur eingi síl verða útflutt í dag. Uppsjóvarfiskur fevnir um makrel, sild og svartkjaft, og harumframt hava vit tikið fiskamjøl við í hendan bólkin. Botnfiskur og onnur fiskasløg fevnir um tosk, hýsu, upsa, svartkalva, gulllaks, longu, brosmu, rækju o.a. Hesi síðstnevndu fiskasløg verða veidd í bæði føroyskum sjógvi og aðrastaðni, t.d. í Barentshavinum og á Flemish Cap.

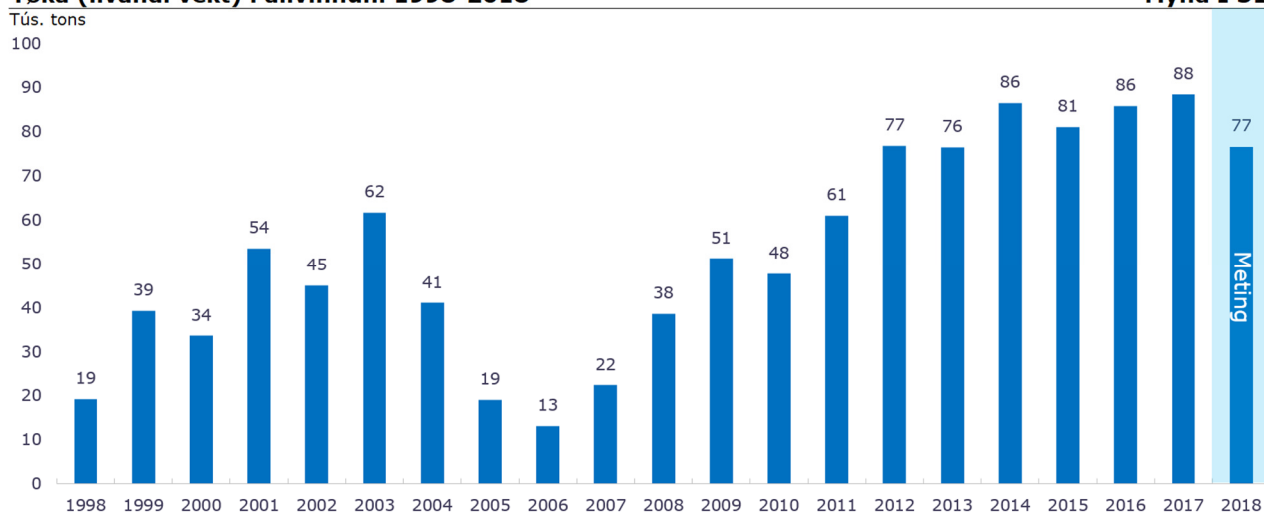
Botnfiskurin hevur havt sera stóran týðning fyri útflutningin langt aftur í tíðina, men hevur ikki sama stóra týðning í dag. Í 2012 vóru allir tríggir vørubólkar nøkulunda javnt stórir í stødd, tá tað snýr seg um útflutningsvirði. Síðani tá er útflutningsvirðið av alifiski meira enn tvífaldað, og stavar hetta í stóran mun frá prísvøkstri. Útflutningsvirðið av uppsjóvarfiski er nú á fyrsta sinni vorðið størri enn útflutningsvirðið av botnfiski o.ø. fiskasløgum.

I 5.1 Gongdin innan alivinnuna

Av mynd I 12 og I 13 sást, at laksaprísirnir hava verið sera høgir í 2016-17. Miðalprísurin í 2016 var 63 NOK pr. kg. og 61 NOK pr. kg. í 2017. Fyri árið 2018 er ein prísminking í væntu vegna vaksandi útboð á altjóða marknaðinum.

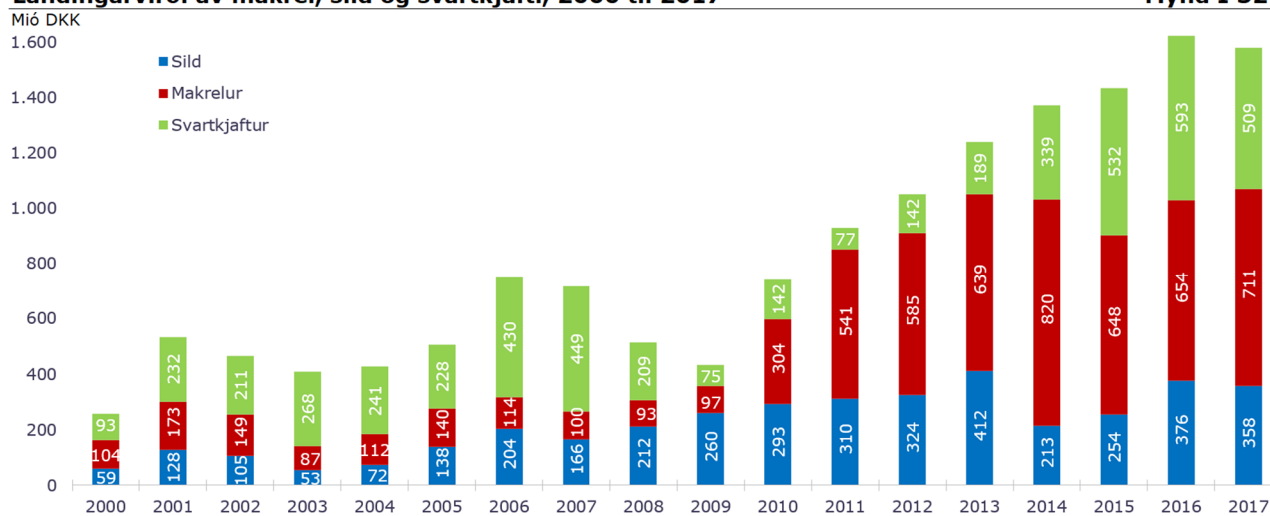
Mynd I 31 vísir tøkuna í føroysku alivinnuni árinum 1998-2018. Tølini fyri 2018 byggja á metingar við ávísari óvissu. Tøkan í 2016 var 86t tons og 88t tons í 2017, meðan hon væntandi minkar til 77t tons í 2018.

Sostatt verður væntandi talan um minking í bæði prís og nøgd í 2018.

Tøka (livandi vekt) í alivinnuni 1998-2018**Mynd I 31****Kelda:** Avrik sp/f, 2018 er mettt**I 5.2 Gongdin innan uppsjóvarvinnuna**

Mynd I 32 vísir gongdina í landingarvirðinum av trimum teimum týðningarmestu uppsjóvarfiskasløgnum.

Síðan 2009 hevur verið stórus vøkstur í samlaða landingarvirðinum. Samlaða landingarvirðið er vaksið úr 432 mió. kr. í 2009 til at verða 1.623 mió. kr. í 2016 fyri síðani at fella aftur til 1.578 mió. kr. í 2017 (fyríbils tøl). Landingarvirðini fyri 2018 eru óviss, men vera væntandi eitt sindur lægri, tí at kvoturnar eru lægri. Hinvegin kunnu lægri kvotur geva hægri prís, so minkingin er ikki væntað at vera so ógvuslig.

Landingarvirði av makrel, sild og svartkjafti, 2000 til 2017**Mynd I 32****Viðm.:** Fyri 2017 er talan um fyríbils tøl**Kelda:** Vørn

Landingarvirðið av makreli er vaksið nógv seinastu árin í samband við, at Føroyar fóru úr millumtjóða avtaluni um makrel í 2010.

Síðan mars 2014 hava Føroyar so aftur verið í samstarvi við ES og Noreg um makrelin, og hevur tað givið eitt enn størri landingarvirði. Landingarvirðið av makreli í 2018 verður væntandi lægri enn í 2017 vegna lægri heildarkvotu, sum minkar umleið 20% í mun til 2017. Makrelprísurin verður væntandi støðugur ella hækkandi.

Landingarvirðið av sild væntast eisini at minka í 2018 vegna væntaða kvotuminking í 2018. Hinvegin lækkaði prísurin á sild nógv í 2017, so óvist er um prísurin fer at hækka aftur í 2018 vegna lækkaða kvotu á heimsmarknaðinum. Ongin millumtjóða avtala hevur verið um sild síðan 2015.

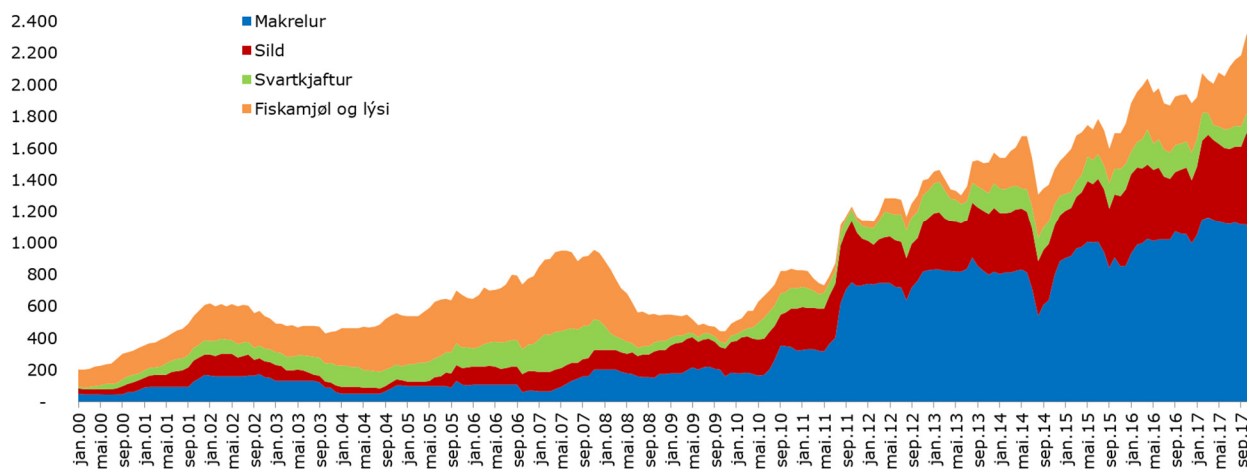
Landingarvirðið av svartkjafti er vaksið síðan 2011 vegna hækkaða heildarkvotu, og var stórus vøxstur í heildarkvotuni av svartkjafti í 2017 í mun til 2016. Vøxsturin sást heldur ikki her aftur í landingarvirðinum, tí prísirnir lækkaðu. Í 2018 hækkar heildarkvotan av svartkjafti aftur 4%, so ikki kann væntast nøkur størri broyting í samlaða landingarvirðinum av svartkjafti. Eingin millumtjóða avtala hevur heldur verið um svartkjaftin síðan 2015.

Mynd I 33 vísir gongdina í útflutningsvirðinum av uppsjóvarfiski árinum 2000-2017 sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. Vit síggja, at vøxsturin hevur verið sera stórus síðan 2009. Minking var í makrelútflutninginum miðskeiðis í 2014. Hetta var vegna handilsforðingar hjá ES, sum vórðu settar í gildi seinni í árinum. Vøxsturin í landingarvirðinum av svartkjafti sæst ikki so væl aftur í útflutninginum. Hetta kann vera, tí at nógv av svartkjaftinum endar sum fóður til laksaframleiðslu í Føroyum, og endar harvið sum óbeinleiðis laksautflutningur.

Útflutningur av uppsjóvarfiski, leypandi 12 mánaðar samanlegging, jan-00 til des-17

Mynd I 33

Mið DKK

Kelda: Hagstova Føroya

I 5.3 Botnfiskur og onnur fiskasløg

Fyri árinum 2014-2016 eru ikki tær stóru broytingarnar í botnfiskiveiðuni at hóma, tá talan er um nøgdir¹⁵, men síðan á heysti 2015 hevur prívøxstur verið á botnfiski. Stórus partur av botnfiskafлотanum hevur verið í kreppu, meðan aðrir partar av botnfiskafлотanum hava havt yvirskot. Bretski marknaðurin hevur nógv at siga, tá tað snýr seg um útflutning av botnfiski, men hvønn týdning Brexit í longdini fer at hava fyri bretska pundid, er ringt at meta um.

I 5.4 Samlaði fiskavøruútflutningurin

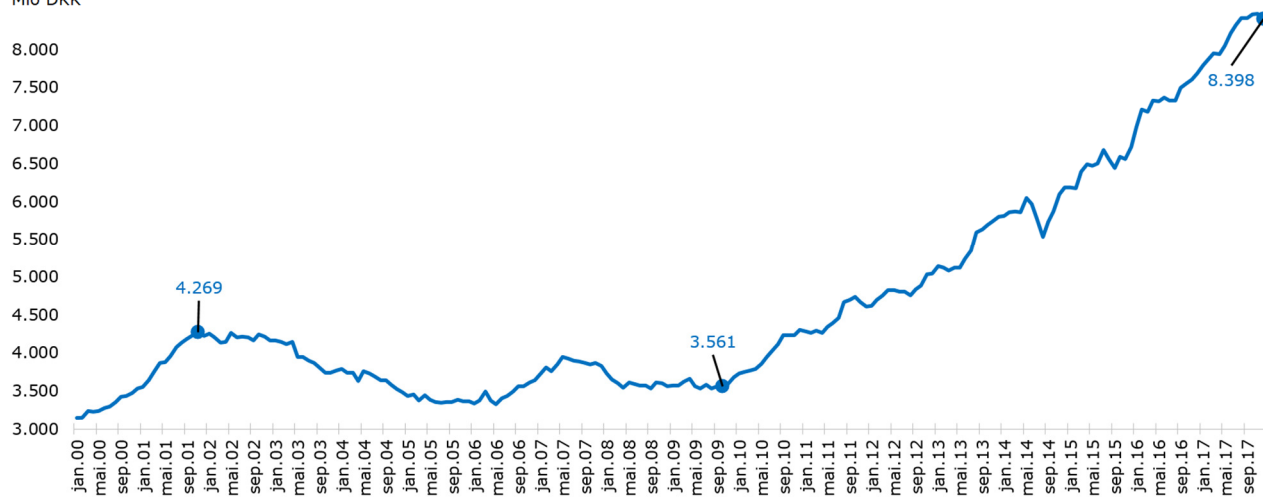
Mynd I 34 avmyndar samlaða útflutningsvirðið av fiskavørum frá januar 2000 til desember 2017 sum leypandi 12 mánaðar samanlegging.

Vøxsturin seinastu árinum hevur verið stórus. Fallið, sum var miðskeiðis í 2014, stavar frá handilstiltøkunum hjá ES fyri makrel og sild. Hetta sæst eisini aftur í mynd I 35 og I 36. Metast kann leysliga út frá myndunum, at hetta uppá stutt sikt hevur kostað Føroyum hálva milliard í útflutningsvirði, men helst er meira enn tað vunnið innaftur síðani.

¹⁵ Keldur til hetta brotið er Hagstovan og Vørn.

Fiskavøruútflutningurin, virði, leypandi 12 mánaðar samanlegging, jan-00 til des-17**Mynd I 34**

Mió DKK

Kelda: Hagstova Føroya

Síðan 2009 hevur stórt sæð verið vøkstur í fiskavøruútflutninginum á hvørjum ári síðan 2009, og talan er um væl meira enn eina tvífolding í fiskavøruútflutningsvirðinum. Útlit eru fyri eini minking í vøkstrinum ella møguligari niðurgongd í 2018 vegna minkandi kvotur, minni væntaða tøku í alivinnuni og væntaða prísniðurgongd.

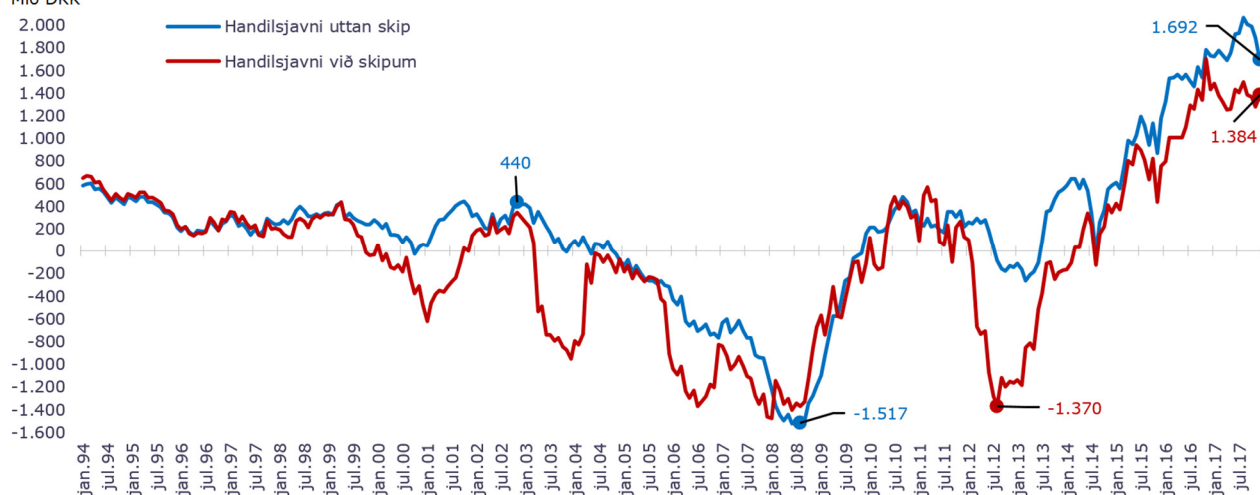
Ein fortreyt fyri hesum metingum er sjálvsagt, at vinnan ikki kemur út fyri størri óvæntaðum broytingum, herundir óvæntaðari gongd í útboðnum av laks frá Chile og Noregi.

I 5.5 Gongdin í handilsjvnanum

Mynd I 35 vísir gongdina í handilsjvnanum sum leypandi 12 mánaðar samanlegging. Handilsjvnnin er útflutningurin av vørum minus innflutningin av vørum. Myndin vísir, at handilsjvnnin í 2016 og 2017 hevur verið meira positivur, enn hann hevur verið seinastu meira enn 20 árin. Hetta er grundað á positivu gongdina innan alivinnu og uppsjóvarvinnu. Í byrjanini av fígjarkreppuni í 2008 var handilsjvnnin negativur við 1.517 mió. kr. uttan skip. Í 2017 var handilsjvnnin batnaður til 1.692 mió. kr. uttan skip. Hetta er ein betring uppá 3,2 mia. kr. í mun til 2008. Myndin vísir eisini handilsjvnnan við skipum, og her sæst, at serliga hesin bólkur dregur handilsjvnnan niður. Stórir innflutningur av skipum ella flogførum einstøk ár kann lættliga eyðmerkjast í strikumyndini fyri handilsjvnnan við skipum.

Handilsjvnnin, leypandi 12-mánaðar samanlegging, jan-94 til des-17**Mynd I 35**

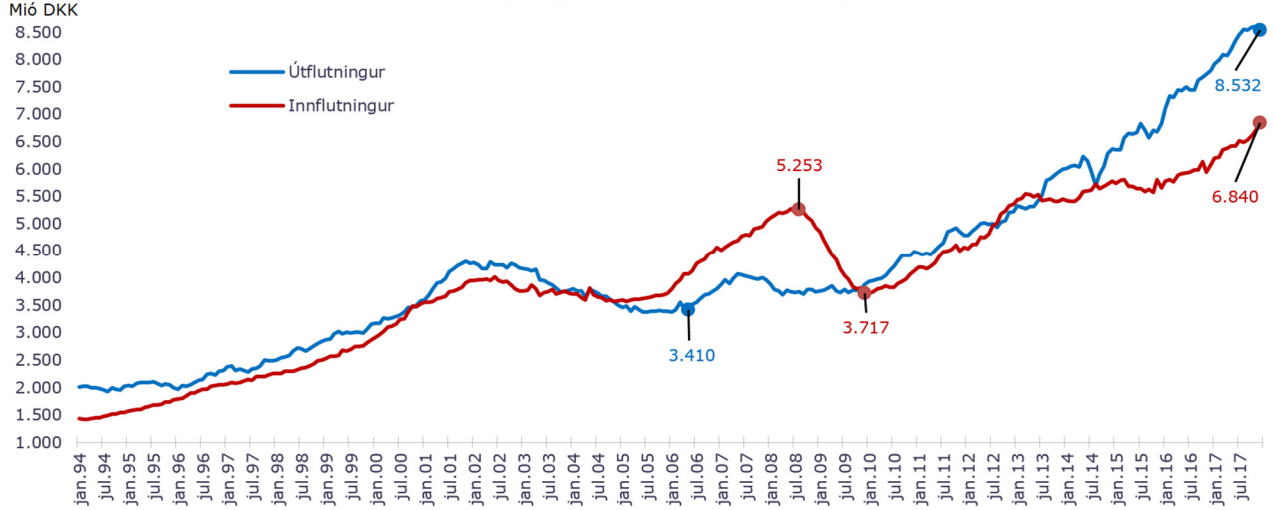
Mió DKK

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd I 36 vísir gongdina í innflutningi og útflutningi av vørum (uttan skip) frá januar 1994 til desember 2017. Her sæst, at handilsjavnin var serliga nógv negativur í 2008, og at tað var innflutningurin, sum var serliga stórur árinum 2006-2008. Fallið í innflutninginum var stórt í 2009-2010. Hetta fall hekk m.a. saman við fallinum í privatu nýtsluni og íløgnum. Síðan 2015 er útflutningurin vaksin nógv meira enn innflutningurin, men í 2017 var lutfalsliga stórur vøkstur í innflutninginum.

Inn- og útflutningur av vørum (ikki skip), leypandi 12 mðr. samanlegging, jan-94 til des-17 Mynd I 36

Kelda: Hagstova Føroya

I 6 Peninga- og fíggarviðurskipti

Føroyski peningastovnageirin hevur verið undir neyvum donskum eftirliti seinastu árin. Við endurstovnaðum føroyskum Landsbanka, er eisini eitt Váðaráð skipað. Viðgerðin av peninga- og fíggarviðurskiptum er í hesi frágreiðing avmarkað til talvu I 5.

Føroyskir peningastovnar: innlán frá og útlán til føroyskar eindir					
<i>Ultimo árið, mió. kr.</i>	2013	2014	2015	2016	Talva I 5 2017
Innlán	12.913	13.819	14.342	15.445	16.420
1. Ráevnisvinnur	667	933	849	949	1.005
2. Framleiðsluvinnur	447	571	632	659	790
3. Tænastuvinnur	4.298	4.617	4.628	4.968	5.312
4. Húsarhald	7.307	7.630	8.164	8.729	9.220
5. Ókent	194	68	68	140	94
Útlán	13.287	13.359	14.057	14.016	14.726
1. Ráevnisvinnur	1.138	901	961	946	1.154
2. Framleiðsluvinnur	1.377	1.418	1.332	1.075	1.218
3. Tænastuvinnur	3.758	3.762	4.128	3.968	4.078
4. Húsarhald	6.945	7.231	7.580	7.992	8.239
5. Ókent	68	46	55	36	38
Innlánsyvirskot	-374	460	285	1.429	1.694
1. Ráevnisvinnur	-471	32	-112	3	-150
2. Framleiðsluvinnur	-930	-847	-700	-416	-428
3. Tænastuvinnur	540	855	500	1.000	1.234
4. Húsarhald	362	399	584	737	981
5. Ókent	126	22	13	105	56

Kelda: Hagstova Føroya

Talvan vísir fyri føroyskar peningastovnar innlán frá og útlán til ráevnisvinnur, framleiðsluvinnur, tænastuvinnur og húsarhald við árslok árin 2013-17. Innlánsyvirskotið er eisini víst. Frá at hava verið eitt útlánsyvirskot tilsamans í 2013, hevur tað árin 2014-17 verið talan um eitt vaksandi innlánsyvirskot.

Størsti parturin av samlaðu innlánunum stavar frá húsarhaldsgeiranum, og somuleiðis við útlánunum. Føroysku peningastovnarnir hava fyri húsarhaldsgeiran havt eitt vaksandi innlánsyvirskot øll árin.

Næst eftir húsarhaldsgeiran í innláns- og útlánsstødd er tænastuvinnugeirin. Her hevur eisini verið talan um eitt vaksandi innlánsyvirskot øll árin.

Framleiðsluvinnugeirin skilur seg burturúr við tað, at øll árin hevur talan verið um eitt rættuliga stórt negativt innlánsyvirskot (positivt útlánsyvirskot). Útlánini til hendan geiran hava verið nøkulunda støðug, og við onkrum undantaki kann tað sama sigast um innlánini. Væntandi avspegla tøluni fyri framleiðsluvinnugeiran gongdina innan byggivirksemi í Føroyum.

I 7 Samandráttur av fortreytum sum grundarlag fyri framrokningum við myndli

Talva I 6 dregur í stuttum samanum fortreytirnar í frammanfyristandandi teksti. Hetta eru fortreytir, ið snúgvá seg um útlitini fyri búskapargongdina árinum 2014-2018. Hesar fortreytirnar hava verið nýttar sum ílag í myndli hjá Hagstovuni, ið nýttur verður til forsagnir av búskapargongdini.

Tølini í talvu I 6 eru fyri 2013 staðfest tøl frá tjóðarroknaskapinum. Framleiðsluuppgerð fyri árinum 2014 og 2015 er gjørd, og tískil eru lønir og atknýtt gjøld eisini uppgjørd fyri hesi ár. At einans framleiðslan er gjørd upp fyri 2014 og 2015 merkir, at mett verður um býti av endaligari nýtslu í búskapinum fyri árinum 2014 og 2015 eins og árinum til og við 2018.

Samandráttur av høvuðsfortreytum til framrokning 2014-2018	Talva I 6					
	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1) Nýtsluútreiðslur hjá húsarhaldum sum lutfall av tøkari inntøku	85%	87%	87%	87%	87%	89%
2) Privatar innlendis framleiddar íløgur sum lutfall av BTÚ	10,4%	12,3%	13,0%	11,5%	10,0%	11,5%
3) Almennar nýtsluútreiðslur, mió DKK	4.350	4.478	4.604	4.941	5.098	5.259
4) Almennar íløgur, mió DKK	1.031	830	916	1.105	1.408	1.527
5) Goymslubroytingar, mió DKK	119	-67	-42	-229	-190	10
6) Útflutningur av vørum og tænastrum, mió DKK	7.433	8.063	8.313	9.521	10.314	9.410
7) Innflutningur av vørum og tænastrum, mió DKK	8.384	7.975	8.189	8.698	9.498	9.284
8) Lønir og atknýtt gjøld, mió DKK	8.436	8.974	9.450	9.991	10.577	10.677

Viðm.:

- 1) Lutfallið er fyri 2018 hækkað frá 88% til 89% í mun til seinastu frágreiðing.
- 2) Lutfallið er fyri 2018 hækkað frá 11,0% til 11,5% í mun til seinastu frágreiðing.
- 3) Fortreytir fyri almenna nýtslu eru endurskoðaðar og hækkaðar fyri árinum 2014 til 2018.
- 4) Metingar/fortreytir fyri almennu íløgurnar eru endurskoðaðar og lutfalsliga lítil lækking er ásett fyri 2017.
- 5) Goymslubroytingar eru endogenar fyri árinum 2016-2017 og fyri 2018 eksogenar.
- 6) Útflutningur av vørum og tænastrum er fyri 2018 lækkaður munandi í mun til seinastu frágreiðing.
- 7) Innflutningurin er endogenur fyri 2018.
- 8) Lønir og atknýtt gjøld eru til hesa framrokning fyri árinum 2014 og 2015 gjørt upp í tjóðarroknaskapinum og eru fyri árinum 2016 og 2017 exogenar og fyri

Kelda: Hagstova Føroya og Búskaparráðið

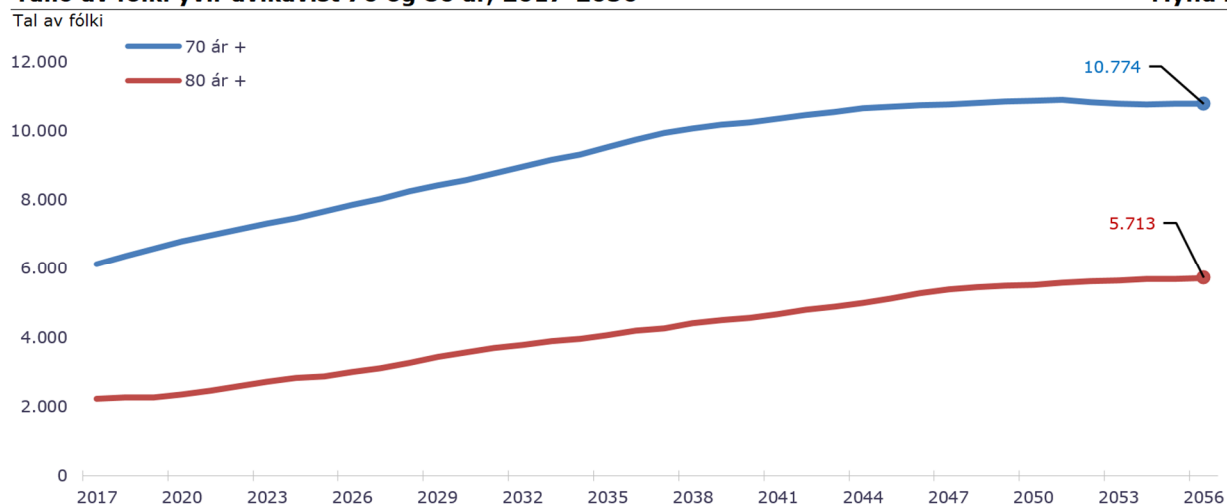
Kapittul II: Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar

II 1 Aldur, arbeiðsvirkni og skattgjaldarar

Eftir meting Búskaparráðsins verður tann demografi-treytaði fíggarligi haldførstrupulleikin longu í 2035 tann størsta einstaka avbjóðingin móti føroyska samfelagsbúskapinum. Haldførstrupulleikin snýr seg um, at tær framroknaðu almennu útreiðslurnar fara at veksa uppum tær framroknaðu almennu inntøkurnar vegna komandi broyttu aldurssamansetingina av føroysku búfjöldini. Mynd II 1 og II 2 byggja á nýggjastu fólkatalsframskrivingarnar við dagførdum fortreytum.

Talið av fólki yvir ávikavist 70 og 80 ár, 2017-2056

Mynd II 1

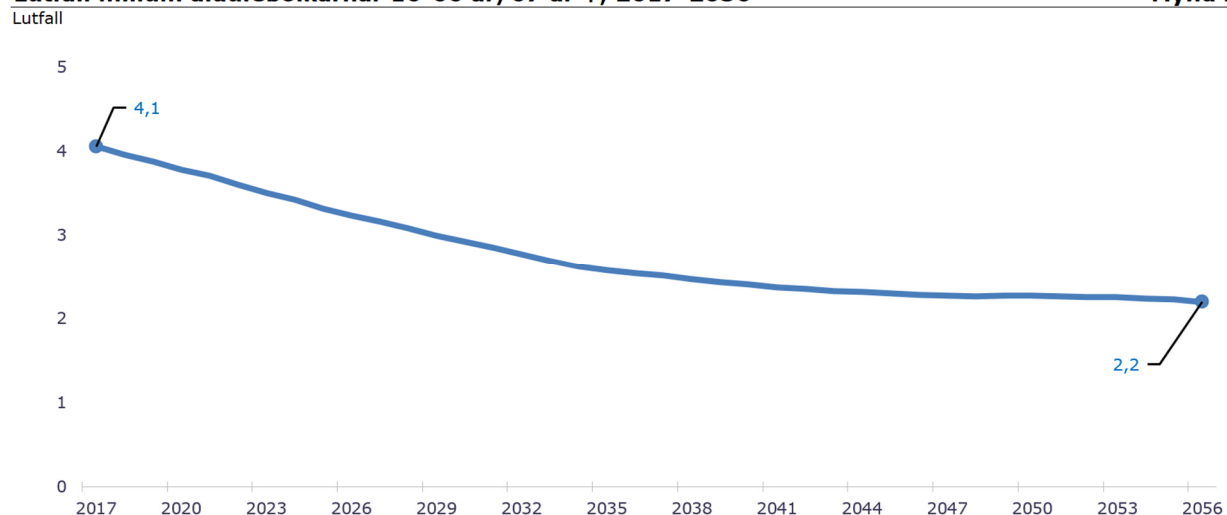

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd II 1 vísir tal av eldri yvir 70 ár og tal av eldri yvir 80 ár, ið eru teir mest útreiðslukrevjandi aldursbólkarir fyri almennu kassarnar. Í báðum førum nærur tvíaldast talið av eldri, og hetta setur stór krøv til inntøkusiðuna hjá landskassanum. Óvissan viðvíkjandi demografisku framrokningunum (við stokastiskari fólkatalsframskriving) av talinum av eldri fólki er ikki mettt at vera stór, eftirsum teir komandi eldru aldursbólkarir longu nú eru partur av búfjöldini. Flytitíttleikin til og frá útlandum millum eldri árgangirnar hevur søguliga verið lítil. Í haldfórisútrokningunum er nýtt heilsubetri elding millum komandi eldru árgangirnar, ið inniber ein lutfalsliga minkandi tørv á heilsutænastum, so hvørt sum miðal lívsævan leingist.

Lutfall millum aldursbólkarir 16-66 ár/67 ár +, 2017-2056

Mynd II 2

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd II 2 vísir, at tað í 2056 verða beint omanfyri 2 fólki í arbeiðsførur aldri at forsyrgja hvønn eldri í mun til í dag, har tað eru beint omanfyri 4 fólki í arbeiðsførur aldri fyri hvønn eldri. Hetta hevur sjálvsagt við sær eina øking av útreiðslunum til eldraðkið fyri hvønn skattgjaldara komandi árin.

Vit eru farin inn í eitt 20-ára tíðarskeið (fram til umleið 2035) har talið av eldri fólki - og lutfallið av eldri fólki - fer at vaxa nógv. Hetta fær sjálvsagdar avleiðingar. Tað vil altíð vera til fyrimunar, at ábyrgdarhavandi politiski myndugleikin so neyvt sum møguligt er førur fyri at meta um hesar avleiðingar, uttan at lata seg misleiða av t.d. "góðu tíðunum nú", "stóra arbeiðsvirknum", "vøkstrinum í fólkatálinum", "heilsuþreiting", "vøkstrinum í miðal lívsævini" o.s.fr.

Til dømis er tað óhógv at pástanda, at komandi pensjonistar aftaná eina pensjónsnýskipan gjøgnum teirra skatt og avgjöld fara at kunna fígga allar eldra-útreiðslurnar til pensjón og eldra- og heilsurøkt, ella ein vaksandi part av hesum útreiðslum¹⁶.

Sjálvsagt kann okkurt skilbøtast innan heilsuverkið, uttan at hetta gongur út yvir góðskuna av tænastrinum. Hinvegin eigur ábyrgdarhavandi heilsupolitiski myndugleikin at vita, at demografiska trýstið hvørt næstkomandi ár tey næstu 20 árin fer at trýsta útreiðslurnar í heilsuverkinum uppeftir, og at tað sama verður galdandi fyri kostnaðin í eldrarøktini.

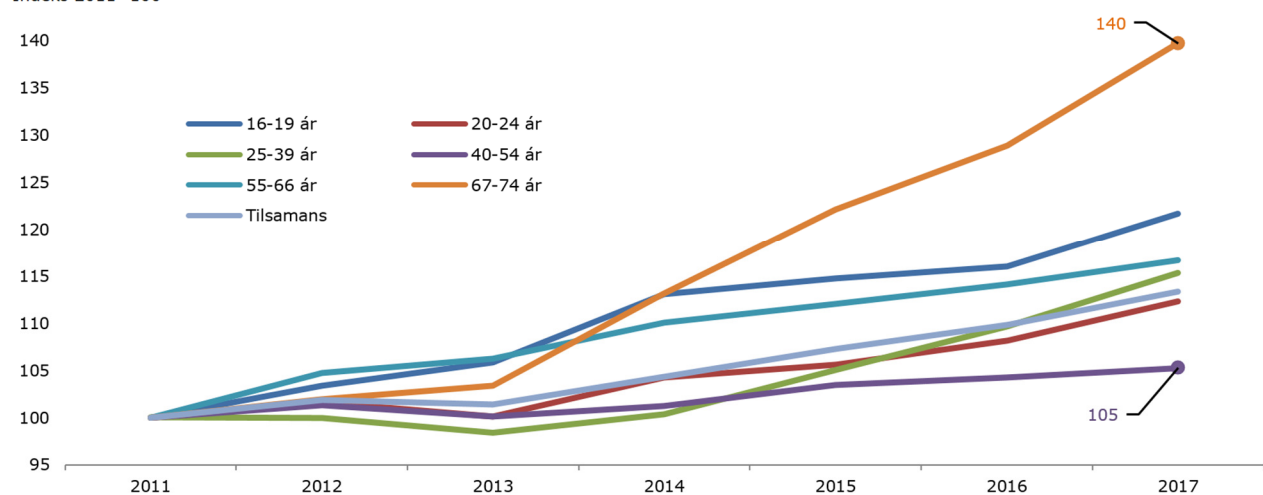
Allar avleiðingarnar kenna vit hinvegin ikki til fulnar, eitt nú avleiðingarnar av, at vit í 2056 bert vera 2,2 fólk millum 16-66 ár fyri hvørt fólk yvir 67 ár. Búskaparráðið kundi við kanningum roynt at mett neyvari um hetta, men hetta krevur eina játtan, sum ráðið ikki hevur.

Myndirnar II 3-6 og talva II 1 geva eina ábending um tilknýtið hjá pensjonistum til arbeiðsmarknaðin, og møguligar broytingar í hesum viðurskiftum.

Løntakaratal, 2011-2017, skift á aldursbólkar, indeks 2011=100

Mynd II 3

Indeks 2011=100

Kelda: Hagstova Føroya

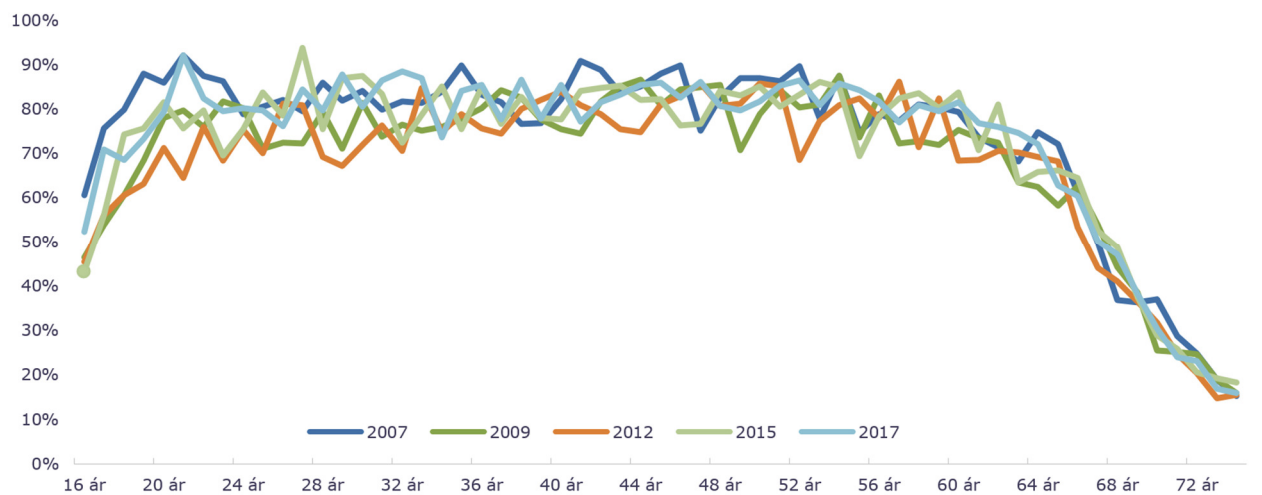
Mynd II 3 vísir, at talið av løntakarum millum 67-74 ár er lutfalsliga vaksið nógv meira frá 2011 til 2017 enn talið av løntakarum í øðrum aldursbólkom. Hetta kann hava tvinnar forkláringar. Ein forkláring kann vera, at tað gerst meira vanligt hjá fólki at arbeiða eftir roknan pensjónsaldur. Hin forkláringin kann vera, at talið av pensjonistum veksur, og tí eisini talið av pensjonistum við tilknýti til arbeiðsmarknaðin. Báðar forkláringar kunnu eisini gera seg galdandi í størri ella minni mun.

Mynd II 4 vísir arbeiðsvirknisprosentíð fyri 1-ára aldursbólkar millum 16-74 ár fyri árin 2007, 2009, 2012, 2015 og 2017. Arbeiðsvirknisprosentíð hvørt av árunum er roknað út sum talið av arbeiðsvirknum løntakarum 1. november í mun til miðalfólkatálið sama árið (fyri árið 2017 tó arbeiðsvirkin 1. mai, og fólkatálið 1.januar 2017).

Fyri tey 67-ára gomlu og eldri bendir myndin ikki á, at arbeiðsvirknisprosentíð hevur verið serliga ymiskt hesi 5 einstøku árin. Hinvegin vísir ymiskleikin seg at vera størri fyri teir yngri 1-ára aldursbólkar. Ymiskleikin er sjálvsagt eisini ávirkaður av konjunkturinum í hvørjum av árunum. T.d. skilur 2012 seg eitt sindur burturúr.

¹⁶ KVF, Útvarp Føroya, Radarin, 09-11-2017.

Arbeiðsvirknisprosent fyri løntakarar skift á 1-ára aldursbólkar (16-74 ár) og útvald ár **Mynd II 4**

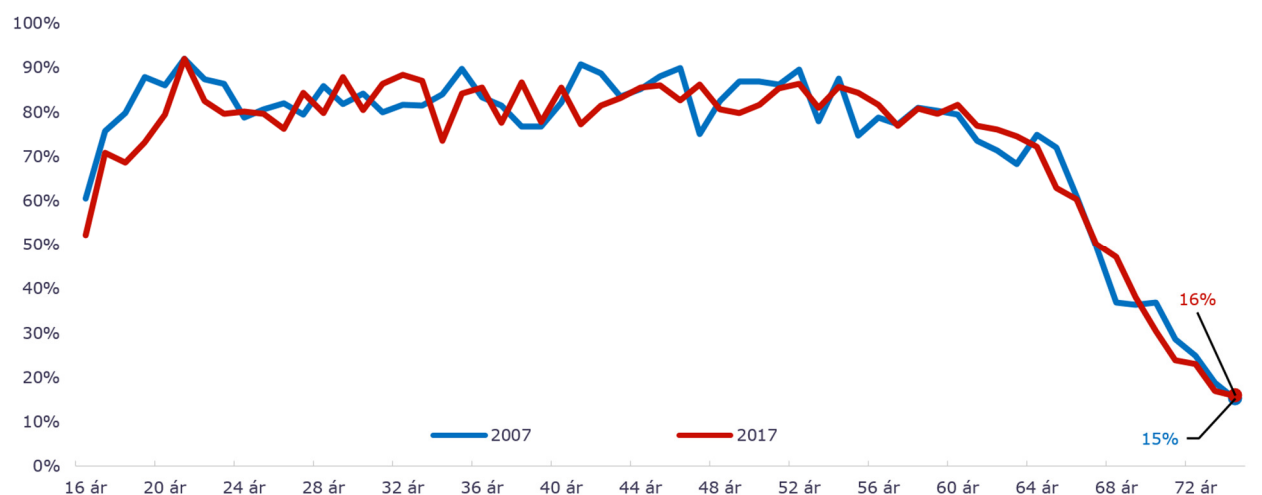

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd II 5 vísir arbeiðsvirknisprosentid fyri 1-ára aldursbólkar millum 16-74 ár fyri einans árinum 2007 og 2017.

Fyri tey 67-ára gomlu og eldri bendir myndin ikki á, at tað er hend nøkur stórvegis broyting í arbeiðsvirknisprosentinum millum 2007 og 2017. Ein broyting er kanska hend, men hon er ikki stór.

Arbeiðsvirknisprosent fyri løntakarar skift á 1-ára aldursb. (16-74 ár) árinum 2007 og 2017 **Mynd II 5**

Kelda: Hagstova Føroya

Mynd II 6 vísir broytingar í fólkatáli í 1-ára aldursbólkunum millum 16 og 74 ár í tíðarskeiðnum frá 2011 til 2017¹⁷.

Vit hava leitað eftir eini forkláring upp á, at talið av løntakarum millum 67 og 74 ár lutfalsliga er vaksið nógv meira frá 2011 til 2017 enn talið av løntakarum í øðrum aldursbólkunum, sí mynd II 3.

Mynd II 6 gevur saman við myndunum II 4-5 ta endaligu forkláringina, sum er, at talið av fólki omanfyri pensjónsaldu veksur mest, og tí veksur talið av pensjonistum við tilknýti til arbeiðsmarknaðin eisini mest.

Ein onnur forkláring kundi verið, at tað gerst meira vanligt hjá fólki at arbeiða eftir roknan pensjónsaldu ella 67-ára aldu. Ein slík frágreiðing hevur verið borin fram í fjølmiðlunum¹⁸, men hon er skeiv sambært

¹⁷ Fólkatálið (í absolutum tølum) er í 2011 frá 1. november, meðan tað í 2017 er frá 1.mai.

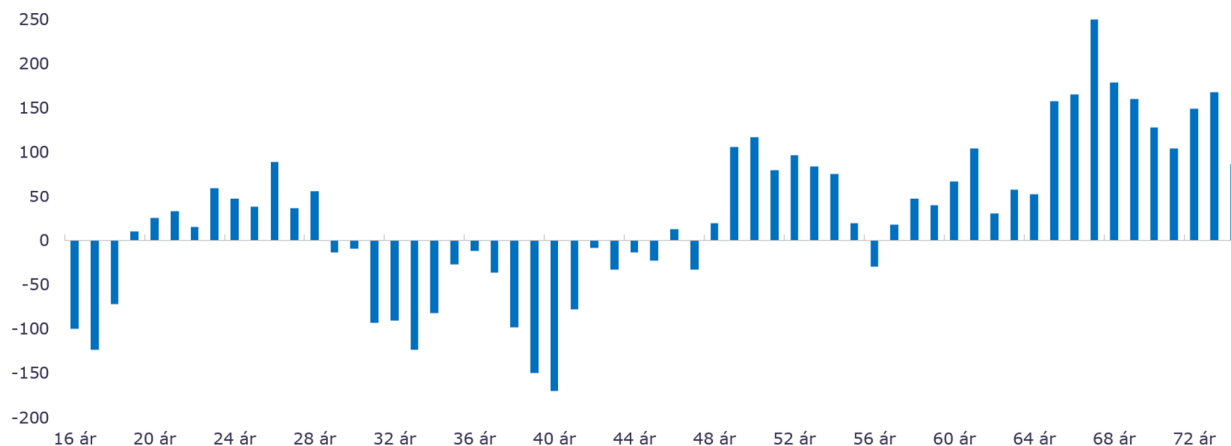
¹⁸ KVF, Útvarp Føroya, Radarin, 09-11-2017.

okkara tølum og útrokningum. Ein slík frágreiðing vildi verið vóngevandi fyri politiska myndugleikan. Ein slík frágreiðing hevði sloppið politiska myndugleikanum undan neyðugum, men illa umtókum, hækkingum av pensjónsaldrinum.

Vøkstur í fólkatáli (miðal) skift á 1-ára aldursbólkar (16-74 ár) frá 2011 til 2017

Mynd II 6

Tal av fólki
300

Kelda: Hagstova Føroya

Tølini benda á, at skal arbeiðsvirknisprosentin millum tey 67-ára gomlu og eldri hækka við tíðini - soleiðis sum politiski myndugleikin ynskir tað - verður neyðugt hjá politiska myndugleikanum at gjøgnumføra hetta við hækkaðum pensjónsaldri, og at fremja hesar hækkingar í samsvari við leinging av tí hagfrøðiliga útroknaðu miðal lívsævini. Atlit má sjálvsagt takast til tey fólk, ið eru niðurslitin áðrenn tey røkka pensjónsaldur. Ein hækkaður pensjónsaldur eigur at fáa fullar avleiðingar fyri inngjald og útgjald til/frá AMEG, fólkapensjónini og øðrum pensjónsskipanum (nýggjari og eldri).

Í øllum hesum førum er eisini neyðugt at gera sær greitt, at konjunkturviðurskiptini og arbeiðsmarknaðarstöðan á avgerandi hátt kunnu ávirka møguleikarnar hjá teimum eldru at halda áfram við at hava lönandi arbeiði.

Mynd II 4 og mynd II 5 frammanfyri byggja á serkoyringar, sum Hagstovan hevur gjørt fyri Búskaparráðið. Hetta eru koyringar av talinum av løntakarum í hvørjum 1-ára aldursbólki millum 16 og 74 ár, og fyri hvørt av árunum 2007-2017. Eyðmerkingin av løntakarum samsvarar fullvegis við ta eyðmerking, sum Hagstovan nýtir í sínum lönar- og løntakarahagtølum.

Sjálvstøðug vinnurekandi eru ikki við. Tvs. tølini fevna bara um løntakarar. Tá ið løntakarar í myndunum og í tekstinum verða umrøddir sum "arbeiðsvirknir", so er tískil talan um eina nærkan (approksimatióin). Talan er um eina nærkan (approksimatióin), tá vit ganga út frá, at løntakaratalið umboðar talið av arbeiðsvirknum.

Arbeiðsvirknisprosent er roknað út sum løntakaratal í 1-ára aldursbólkinum í % av fólkatáli í 1-ára aldursbólkinum viðkomandi ár. Meira neyvt er arbeiðsvirknisprosentin roknað út sum talið av løntakarum 1. november í mun til miðalfólkatálið í viðkomandi ári (fyri árið 2017 tó løntakarar 1. mai, og fólkatálið 1. januar 2017). Myndirnar skulu tískil lesast við hesum fyrivarni.

Frá TAKS hevur Búskaparráðið fingið nakrar serkoyringar av rindaðum lands- og kommunuskatti (netto) frá hvørjum 1-ára aldursbólki millum 16 og 100 ár (netto merkir eftir at barnatilskot og goldin skattur uttanlands eru frádrigin). Koyringarnar eru gjørdar fyri árin 2012-2015.

Talva II 1 vísir, hvussu nógv teir í talvuni samanløgdu aldursbólkarnir hava rindað í lands- og kommunuskatti árin 2012-2015. Viðmerkjast skal, at lands- og kommunuskattur hava verið nakað minni enn helmingurin av øllum skattainntøkum hins almenna.

Talvan vísir, at aldursbólkurin 67-74 ár hefur rindað millum 5,4% og 6,5% av lands- og kommunuskattinum hesi árin, meðan øll tey, ið eru yvir 67 ár hava rindað millum 8,5% og 12,7% tilsamans.

Aldursbólkurin 75 ár og eldri hefur rindað sera nógv í 2015, nevniliga 195 mió. kr., ið er umleið tvífalt ta tilsvarandi upphæddina árin 2012-14.

Vit vita ikki, í hvønn mun aldursbýtið fyri lands- og kommunuskatt er umboðandi fyri restina av almennu inntøkunum. Uttan mun til hetta, geva tøluni í talvu II 1 ikki próvførslu fyri, at tey eldru í framtíðini sum aldursbólkur skattliga fara at kunna "forsyrgja sær sjálvum" í nógv størri mun enn nú.

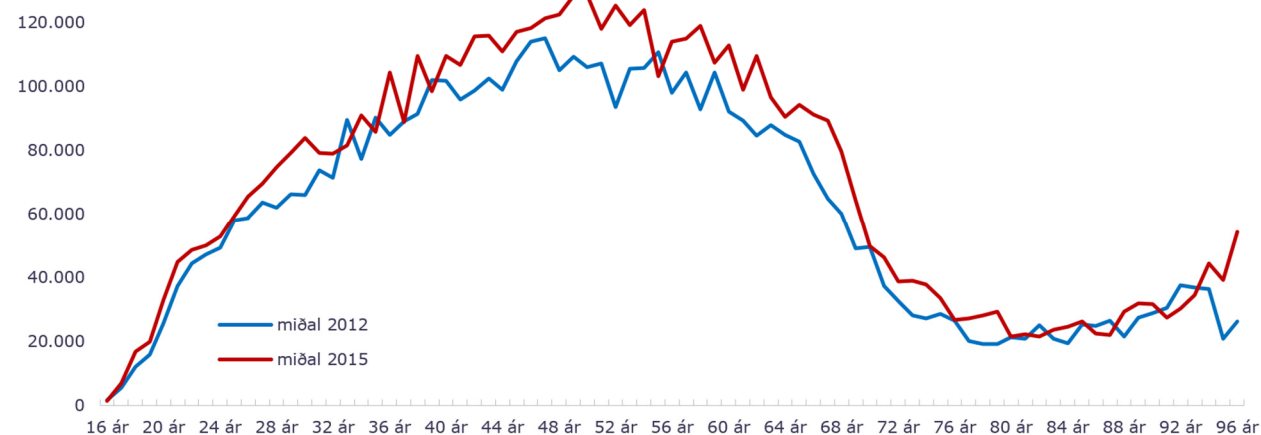
	Lands- og kommunuskattur (netto) tilsamans skiftur á aldursbólkar 2012-2015						Talva II 1	
	2012		2013		2014		2015	
	Miód. kr.	%-býti	Miód. kr.	%-býti	Miód. kr.	%-býti	Miód. kr.	%-býti
16-19 ár	25	0,9%	27	1,0%	30	1,0%	33	1,0%
20-24 ár	120	4,5%	117	4,4%	127	4,5%	132	4,2%
25-39 ár	626	23,6%	612	22,8%	635	22,3%	679	21,6%
40-54 ár	1.032	38,9%	1.044	38,8%	1.093	38,3%	1.170	37,2%
55-66 ár	624	23,5%	653	24,3%	700	24,6%	735	23,3%
67-74 ár	144	5,4%	153	5,7%	178	6,2%	203	6,5%
75+ ár	81	3,1%	84	3,1%	88	3,1%	195	6,2%
Tilsamans	2.652	100%	2.690	100%	2.850	100%	3.147	100%

Kelda: TAKS

Fyrnevndu koyringar, ið TAKS hefur gjørt fyri Búskaparráðið, gera tað møguligt fyri hvønn einstakan 1-ára aldursból at rokna út, hvussu nógv hvør einstakur persónur í aldursbólkinum hefur rindað í lands- og kommunuskatti í miðal í einum givnum ári. Mynd II 7 gevur yvirlit yvir hetta fyri árin 2012 og 2015.

Lands- og kommunuskattur (netto) pr. fólk í 1-ára aldursb. (16-96 ár) frá 2012 og 2015 Mynd II 7

Krónur

Kelda: TAKS

Strikumyndin vísir eitt nøkulunda fast mynstur, sum eisini er galdandi fyri árin 2013 og 2014. Fyri teir eldru aldursbólkarnar um 96 ára aldur er hetta mynstrið ikki so eftirfarandi, tí har eru so fá fólk, at gjaldið hjá hvørjum einstøkum lættliga kann ávirka miðaltalið. Annars kann tann samanhangurin, sum vístur er við strikumyndini, nýtast um aldurstreytaðar framskrivingar skulu gerast av inntøkunum frá lands- og kommunuskattinum.

Myndin vísir, at miðal skattgjaldingarnar (lands- og kommunuskattur) vaksa við aldrinum upp til umleið 50 ára aldur fyri síðani at minka og røkka eitt lágmark við umleið 80 ára aldur. Eftir 80 ára aldur er aftur ein lítill vøkstur í miðaltalinum, men her fækkar talið av fólki, og einstøk fólk kunnu einstøk ár fáa eina ikki heildarumboðandi ávirkan á miðaltali.

Kapittul III: Framhaldandi tillagingar við nýskipanum

III 1 Framhaldandi tillagingar við nýskipanum

Spurningar viðvíkjandi fíggjarliga haldførinum hjá almenna geiranum hava verið viðgjørdir í fleiri undanfarnum búskaparráðsfrágreiðingum, og eingin grund er til endurtøkur. Hesar broytingar fara væntandi at seta varandi spor eftir seg í føroyska búskapinum.

Ein partur av arbeiði Búskaparráðsins framyvir verður við regluligum millumbilum (t.d. 2. ella 3. hvørt ár) at endurútrokna haldførið við dagførdum hagtølum og dagførdum haldførismyndli.

Búskaparráðið hevur sum hjálparráð móti haldførisavbjóðingini mælt til:

- (1) Eina pensjónsnýskipan har spart verður upp afturat almennu veitingunum.
- (2) Eina fiskivinnunýskipan við beinleiðis ella óbeinleiðis veiðugjaldi til almennu kassarnar.
- (3) Eina alivinnunýskipan við hóskaði loyvisgjaldi til almennu kassarnar.
- (4) Eina kommununýskipan við útreiðsluoftum og samskipan av búskaparstýring landsins og kommunanna, og fyrirbyrging av konjunkturviðgangandi fíggjarpolitikki.
- (5) Eina skattanýskipan við breiðkaðum skattagrundarlagi og við serligum atliti til flytiføri.

Spurt kann verða, um haldførisavbjóðingin kann fáa politiska myndugleikan at gera ov nógv av, tá ið tað snýr seg um nýskipanir. Eisini kann vera spurt, um Búskaparráðið yvirmetir avbjóðingina viðvíkjandi demografi og haldføri og undirmetir týðningin av "góðu tíðunum", sum nú eru.

Sum útgangsstøði fyri framrokningarnar í haldførismyndlinum nýtir Búskaparráðið eitt konjunkturneutralt ár. Tær framrokningar, sum Búskaparráðið ger av búskaparligum støddum, byggja á trendin í gongdini, ið ikki tekur við konjunktursveiggj. Búskaparráðið væntar, at konjunkturarnir framvegis fara at ganga upp og niður, sum teir higartil hava gjørt, og ráðið metir seg ikki hava gjørt ov nógv av, tá tað snýr seg um haldførisavbjóðingina og tørvin á nýskipanum.

Eisini uttan eina haldførisavbjóðing vildu hesi tilmæli Búskaparráðsins um nýskipanir verið viðkomandi. Tøkniligar og aðrar broytingar henda javnan, og framhaldandi tillagingar til hesar broytingar við nýskipanum gerast viðkomandi og neyðugar undir øllum umstøðum. Uttan slíkar tillagingar kunnu Føroyar gerast búskaparligur eftirbátur sammett við onnur lond.

Framskrivningar av fólkatálinum fram til 2056 seta Føroyar í líknandi demografiska støðu sum Kina¹⁹. Sambært Hagstovuni vóru vit við ársbyrjan 4,1 fólk millum 16-66 ár fyri hvørt fólk 67 ár og eldri. Hetta lutfall fer at broytast til 2,2 fólk í 2056, men minkingin í hesum lutfalli gongur skjótast fram til 2035, tá tað sambært okkara framrokningum fer at koma niður á 2,6.

Eitt er, at hetta broytandi lutfall kemur at ávirka almennu inntøkurnar niðureftir og almennu útreiðslurnar uppeftir – ikki bara útreiðslur uppeftir til pensjónir, men eisini kostnaðin av heilsumálum og eldrarøktarmálum. Eitt annað er, hvussu samfelagsuppgávarnar fysiskt kunnu verða loystar aftaná eitt slíkt broytt lutfall. Stórar broytingar kunnu fara at henda á arbeiðsmarknaðinum í framrokningartíðarskeiðnum. Metingar av hesum viðurskiftum eru heftar at stórar óvissu. Ein haldførisútrokning er ikki nóg mikið til tess at fáa fram vitan til loysnir av hesum avbjóðingum; til eina lýsing av hesum viðurskiftum krevjast eisini aðrar kanningar við øðrum mannagongdum.

¹⁹ Sí Birgitte Egeskov Jensen: Ældre er en tickinge bombe under det kinesiske velfærdssystem. Kronik, Berlingske Tidende 30. november, 2017. Sí eisini Búskaparráðsfrágreiðing á vári 2017, s. 57-60.

III 1.1 Pensjónsnýskipan

Uppskot til pensjónsnýskipan var lagt fyri Løgtingið fyri júl 2017²⁰.

Búskaparráðið ætlar at eftirrokna avleiðingarnar av nýskipanini á fíggarliga haldførið, tá nýskipanin hevur virkað í 1 ár.

Annars hevur Búskaparráðið ongantíð roknað við, at ein pensjónsnýskipan sum einsamalt tiltak fór at kunna loysa allan haldføristrupulleikan. Tað er eisini darvandi, at vit í mun til grannalondini eru eftirbátur í lutfalsligari pensjónsuppsparing, og eisini skroypiligast viðvíkjandi demografiskum útlitum. Omaná alt hetta hava vit samtykt at brúka skattin av tvungnu pensjónsuppsparingini til at geva ein skattalætta, ístaðin fyri at goyma hendan pening til brúk verður fyri honum. Tað fara eisini at ganga nógv ár áðrenn pensjónsnýskipanin er komin upp á sína fullu stødd.

Búskaparráðið viðger ikki politisk atlit í bygnaðinum av pensjónsskipanini, men avmarkar seg til búskaparlig viðurskipti.

Aftaná at nýskipanaruppskotið hevði verið til hoyringar fyri júl 2017, vórðu fleiri broytingar gjørdar í uppskotinum m.a. í skipanini viðvíkjandi Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunninum (AMEG). Meðan tað frammanundan var soleiðis, at nøkur teirra, sum høvdu goldið inn til AMEG øll árin, ikki fingi fult útgjald, so bleiv hetta aftaná hoyringina broytt soleiðis, at allir pensjonistar, sum búgva í Føroyum við útgjald, fáa fult útgjald, tó treytað av, at hesir hava búð í Føroyum í minst 3 ár eftir 15-ára aldur og fram til pensjónsaldur²¹.

Fyribils hevur Búskaparráðið bert hesar aðrar viðmerkingar til uppskotið um nýskipan av pensjónsviðurskiptum:

Uppskotið um flyting av inngjöldum/útgjöldum frá skattafiggjaðu skipanini til AMEG hevur sínar politisku grundgevingar, sum Búskaparráðið ikki kann fyrivalda seg til. Hinvegin bætir ein slík flyting ikki í sær sjálvum um haldføristrupulleikan, og ei heldur um sjálva pensjónsnýskipanina. Slíkar flytingar eru bert flytingar innan almenna geiran. AMEG er ein partur av almenna geiranum.

Eftir meting Búskaparráðsins er hækkaður pensjónsaldur neyðugur, um lutfalsliga fleiri 67-ára gomul og eldri skulu halda fram á arbeiðsmarknaðinum. Eftir meting Búskaparráðsins er tað ikki nóg mikið, at tey 67-ára gomlu og eldri á ymsan hátt verða eggjaði at halda fram við at arbeiða (sí kap. II 2).

Tá øll viðurskipti verða tikin við á eldraøkinum (minkandi inntøkur og vaksandi útreiðslur), er tað uppáhald meira enn ivasamt, at tey eldru sjálvi, gjøgnum sínar skattgjaldingar, skulu fara at kunna fígga ein vaksandi part av útreiðslunum til tey eldru²². Ein greining av hesum viðurskiptum við taltifari er givin í kapittul II 2.

III 1.2 Fiskivinnunýskipan

Fiskivinnunýskipanin varð samtykt fyri júl 2017²³, tó frásæð lógaruppskotið um veiðigjald²⁴, ið væntandi verður samtykt fyrst í hesum árinum.

Búskaparráðið fer at eftirrokna avleiðingarnar av nýskipanini á fíggarliga haldførið, tá nýskipanin hevur virkað í 1 ár; ein bráðfeingis eftirrokning kann tó móguliga verða gjørd nakað fyrr.

Fyri Búskaparráðið hevur tað týðning, at fiskivinnunýskipanin inniber, at eitt hóskaði tilfeingisgjald fellur til landið. Ein økt inntøka frá tilfeingisgjaldi fer at verða eitt positivt ískoyti í mun til haldførisavbjóðingina.

²⁰ Føroya Landsstýri, Desember 2017, Trygg og varandi pensjónsskipan, uppskotið til pensjónsnýskipan, heildarfrágreiðing, semjuskjal, lógaruppskot, hoyringarsvar, yvirlit, greiningar.

²¹ Op.cit. síða 10.

²² KVF, Útvarp Føroya, Radarin 09-11-2017 .

²³ Løgtingsmál nr. 18/2017: Uppskot til løgtingslóg um fyrisiting av sjófeingi.

²⁴ Løgtingsmál nr. 36/2017: Uppskot til løgtingslóg um veiðigjald.

Tó skal havast í huga, at ein økt inntøka til almennu kassarnar frá tilfeingisgjaldi fer at minka um inntøkur hins almenna frá partafelagsskattinum og persónliga inntøkuskattinum v.m.

III 1.3 Alivinnunýskipan

Arbeitt hevur verið í Vinnumálaráðnum seinastu tíðina við uppskotum til nýskipan fyri alivinnuna, og málið var til 1. viðgerð í Løgtinginum tann 17. januar 2018.

Hinvegin viðger skattaálitið frá 30. november 2017 (sí niðanfyri) eisini loyvisgjaldið í alivinnuni. Her mælir skattanevndin til, at loyvisgjaldið verður sett sum prosentpartur av mettu tilfeingisrentuni. Útrokningar við fleiri rokniðmum eru ivaleyst neyðugar fyri endaliga støðutakan til eina slíka loysn.

Tær eyka inntøkurnar til almennu kassarnar frá loyvisgjaldi fara ivaleyst eisini í hesum føri at minka um inntøkur hins almenna frá partafelagsskattinum, vinningsbýtisskatti v.m.

III 1.4 Kommununýskipan

Á hesum økinum er einki hent; tilmæli Búskaparráðsins í undanfarnum frágreiðingum um búskaparpolitiska samskipan millum land og kommunur hava ikki verið fylgd, hetta serliga vegna móttøðu í kommununum.

Búskaparráðið sammetir regluliga útreiðslu- og íløguvøksturinum hjá landi og kommunum. Síðan hesar sammetingar byrjaðu, hevur hesin lutfalsligi vøksturinum hjá kommununum verið eyðsýnt størri enn hjá landinum.

Í skattaálitinum frá 30. november 2017, sí niðanfyri, eru eisini tilmæli um nýskipan av kommunuviðurskiftum og av kommunalum skattaviðurskiftum (kap. 9 í álitum). Hetta eru tilmæli, sum Búskaparráðið kann taka undir við.

III 1.5 Skattanýskipan

Skattanýskipanaruppskotið er nú lagt fram sum álit, aftaná at ein arbeiðsbólkur hevur arbeitt við hesum máli í umleið háltannað ár²⁵.

Búskaparráðið metir hetta skattanýskipanarálit vera eitt gott grundarlag undir arbeiðnum við eini skattanýskipan. Annars hevur Búskaparráðið fyribils ikki fleiri viðmerkingar til hetta álit við uppskoti til skattanýskipan.

---

²⁵ Føroya Landsstýri, 2017, Lættari, rættari og grønnari, uppskot til broytingar í skattaskipanini – frágreiðing frá landsstýrisins skattanevnd, latin landsstýrinum 30 november 2017.

Tilvísingar/keldutilfar

Avrik sp/f, Hvalvík

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2013

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2015

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á heysti 2016

Búskaparráðið, búskaparráðsfrágreiðing á vári 2017

Danmarks Nationalbank

De økonomiske råd: Dansk økonomi forår 2015

Fishpool.eu (laksaprísir)

Føroya Gjaldstova, landskassaroknaskapurin fyri fíggjarárið 2013

Føroya Gjaldstova, Búskaparskipan Landsins (BSL)

Føroya Landsstýri, 2017, Lættari, rættari og grønnari, uppskot til broytingar í skattaskipanini – frágreiðing frá landsstýrisins skattanevnd, latin landsstýrinum 30 november 2017

Føroya Landsstýri, Desember 2017, Trygg og varandi pensjónsskipan, uppskotið til pensjónsnýskipan, heildarfrágreiðing, semjuskjal, lógaruppskot, hoyringarsvar, yvirlit, greiningar

Føroya Løgting, Løgtingsmál nr. 18/2017: Uppskot til løgtingslóg um fyrisiting av sjófeingi

Føroya Løgting, Løgtingsmál nr. 36/2017: Uppskot til løgtingslóg um veiðigjald

Hagstova Føroya

Jensen, Birgitte Egeskov: Ældre er en tickinge bombe under det kinesiske velfærdssystem. Kronik, Berlingske Tidende 30. november, 2017

Kringvarp Føroya

Samrøður við fólk í vinnulívinum ella tengd at vinnufyrítøkum

Samrøða við meklarafyrítøkuna, Betri Heim

Samrøður við umboð fyri størstu byggifyrítøkurnar í Føroyum

TAKS

Thomson/Reuters

Vørn

World Bank

WTI (West Texas Intermediate – oljuprísir)

Yvirlit yvir talvur og myndir/tables and figures

Talva I 1 / Table I 1	GDP demand/expenditure in DKK millions in current prices, and respective annual percentage contribution to GDP growth 2011-2018. [Private consumption, public (government) consumption, private investment (of which domestic-produced investment), inventory fluctuations, government investment, total investments without inventory fluctuations, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand (without import), total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP (domestic demand plus net export), Gross Domestic Product].
Talva I 2 / Table I 2	GDP demand/expenditure as a percentage of total GDP in current prices in 2011-2018. [Private consumption, public (government) consumption, private investment (including domestic-produced investment), inventory fluctuations, government investment, total investments without inventory fluctuations, domestic demand, total export, export of goods, export of services, total demand (without import), total import, import of goods, import of services, net export (foreign demand), GDP (domestic demand plus net export) = 100% Gross Domestic Product].
Mynd I 1 / Figure I 1	GDP growth in current prices derived from domestic and foreign demand, respectively, 1999-2018.
Mynd I 2 / Figure I 2	Trend in domestic demand in GDP expenditure, (index 1998=100), 1998-2018.
Mynd I 3 / Figure I 3	Foreign demand in GDP expenditure and consumer price index, (net export right axis), 1998-2018, (index 1998=100).
Mynd I 4 / Figure I 4	Real estate prices and consumer price index (consumer price index right axis), 2001-2017 (Q3).
Mynd I 5 / Figure I 5	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in percent, 1998-2018.
Mynd I 6 / Figure I 6	Value-added in primary, secondary and tertiary businesses in DKK millions, 1998-2018.
Mynd I 7 / Figure I 7	Business profits (left axis) and company-paid wages (left axis) in DKK millions, and ratio profits/wages (right axis), 1998-2018.
Mynd I 8 / Figure I 8	Employees (left axis) and wages per employee (right axis) in businesses in DKK millions, January 1999 to November 2017.
Mynd I 9 / Figure I 9	Unemployment percentage (left axis) and net immigration (right axis) calculated as 12-month rolling total, January 1999 to December 2017.
Mynd I 10 / Figure I 10	Population (left axis) and net immigration (right axis), calculated as 12-month rolling total, January 1999 to December 2017.
Mynd I 11 / Figure I 11	Spot price of oil (DKK/barrel), January 2012 to February 2018.
Mynd I 12 / Figure I 12	Weekly spot price for salmon in Norwegian kroner (NOK), January 2012 to February 2018.
Mynd I 13 / Figure I 13	Yearly fluctuations (in percent) in salmon spot prices, 2006-2017, in Norwegian kroner (NOK).
Talva I 3 / Table I 3	Import/export of goods, 2017 [Import for farming and fishing, for construction, for other production, fuel and other, machines and other equipment, cars and vehicles for direct consumption, ships and aircrafts and other, raw materials for fish

	processing, total import of goods, import of goods excl. ships and aircrafts and other; Export farmed fish, pelagic fish, demersal fish and other, other goods, ships, total export of goods, export of goods excl. ships and other; Trade balance for the years 2009-2017, incl. ships and other goods in DKK millions, excl. ships and other, in DKK millions].
Mynd I 14 / Figure I 14	Consumption ratio for households according to National Account figures, 1998-2018. (private consumption / disposable income).
Mynd I 15 / Figure I 15	Wage income and import of consumer household goods [durable, semi-durable and non-durable], January 2011 to December 2017, shown as index (Jan 2011=100).
Mynd I 16 / Figure I 16	Net Total - The expected financial situation of Faroese households 1 year ahead, January 2006 to January 2018.
Mynd I 17 / Figure I 17	Business trends survey for households: Total Confidence Index for Faroese households, January 2006 to January 2018.
Mynd I 18 / Figure I 18	Private consumption expenditure in DKK millions and growth in percent (right axis), 1999 - 2018.
Mynd I 19a / Figure I 19a	Wage payments, year-to-year changes in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to January 2018: all business sectors, primary business sectors, secondary business sectors (incl. construction).
Mynd I 19b / Figure I 19b	Wage payments, year-to-year change in percent, based on 12-month rolling total, January 2008 to January 2018: all business sectors, private tertiary business sectors, and the government sector.
Talva I 4 / Table I 4	Wage payments in each business sector, and the contribution to overall growth in wage payments for each business sector, and relative size of the wage payments for each individual business sector for 2016 and 2017. [farming, fishing, fish farming and gutting, raw material extraction industry, fish processing industry, shipyard and forge, other industry, construction, energy and water supply, commerce and repairs, hotel and restaurant industry, sea shipment, other shipment, post and telecommunications, finance and insurance, commercial services, domestic services, national administration, municipalities and Danish government institutions, education, health and social services agencies, associations and culture and other, uncategorised, total].
Mynd I 20 / Figure I 20	The number of employees (left) and the number of full-time unemployed (right), adjusted for seasonal trends, January 2007 to November 2017.
Mynd I 21 / Figure I 21	Private investment in DKK millions, and yearly private investment growth in percentage (right axis), 1999-2018.
Mynd I 22 / Figure I 22	Business trends barometer for construction June 2006 to January 2018 (orders, expected prices, expected labour needs, months of contracted work (right axis)).
Mynd I 23 / Figure I 23	Business trends barometer for construction, June 2006 to January 2018: perceived limitations in production (none, demand, weather, labour, raw material/equipment, financial limitations, other).
Mynd I 24 / Figure I 24	Government (i.e. public) consumption in DKK millions and yearly growth in government consumption in percent (right axis), 1999-2018.
Mynd I 25 / Figure I 25	Government (i.e. public) investment in DKK millions, 1998-2018 (central government, municipalities).

Mynd I 26 / Figure I 26	Government (i.e. public) investment in DKK millions, and yearly growth in government investment in percent (right axis), 1999-2018.
Mynd I 27 / Figure I 27	Central government financial results (central government budget balance) in DKK millions, 2000-2018.
Mynd I 28 / Figure I 28	Net public debt, 2000-2018, in DKK millions (central government, municipalities, social funds, public sector total).
Mynd I 29 / Figure I 29	Central government gross debt and gross assets in DKK millions, 2000-2018 (gross assets, gross debt, net assets).
Mynd I 30 / Figure I 30	Export of three types of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2017, in DKK millions (salmon, pelagic fish, demersal fish).
Mynd I 31 / Figure I 31	Fish farming slaughter (live weight), 1998-2017, million tonnes.
Mynd I 32 / Figure I 32	Values of landed catch of mackerel, herring and blue whiting, in DKK millions, 2000-2017 (herring, mackerel, blue whiting).
Mynd I 33 / Figure I 33	Export of pelagic fish, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2017, in DKK millions (mackerel, herring, blue whiting, fishmeal and fish oil).
Mynd I 34 / Figure I 34	Export of fish products, calculated as 12-month rolling total, January 2000 to December 2017, in DKK millions.
Mynd I 35 / Figure I 35	Balance of foreign trade (goods only) calculated as 12-month rolling total, January 1994 to December 2017, in DKK millions (ships excluded, ships included).
Mynd I 36 / Figure I 36	Import and export of goods (ships excluded) calculated as 12-month rolling total in DKK millions, January 1994 to December 2017, (imports – red, exports – blue).
Talva I 5 / Table I 5	Faroese banks: deposits from and loans to Faroese units, 2013-2018.
Talva I 6 / Table I 6	Summary (synthesis) of main assumptions for projections, 2013-2018.
Mynd II 1 / Figure II 1	Number of people above the age of 70 and 80, respectively, 2017-2056
Mynd II 2 / Figure II 2	Ratio between age groups 16-66 years old and 67+ years old, 2017-2056
Mynd II 3 / Figure II 3	The number of employees in six different age groups, 2011-2016, index 2011=100
Mynd II 4 / Figure II 4	Employment frequency for wage earners in one year age groups, ages 16-74, years 2007, 2009, 2012, 2015 and 2017
Mynd II 5 / Figure II 5	Employment frequency for wage earners in one year age groups, ages 16-74, years 2007 and 2017
Mynd II 6 / Figure II 6	Population growth in one year age groups, ages 16-74, from 2011 to 2017
Talva II 1/ Table II 1	Taxes paid to state and municipalities, different age groups, 2012-2015
Mynd II 7 / Figure II 7	Average (per person) taxes paid to state and municipalities by one year age groups, 2012-2015

Orðalisti

Orðalistin er ein lýsing av nøkrum av búskaparligu hugtøkunum, sum verða nýtt í frágreiðingum Búskaparráðsins.

Almenn nettoskuld

Almenna nettoskuldin fevnir um alla fíggjarliga skuld og áogn í almenna geiranum. Almenna nettoskuldin er øll fíggjarlig skuld í almenna geiranum frádrigið alla fíggjarliga áogn. Fíggjarliga áognin fevnir millum annað um tøka gjaldførið og aðrar fíggjarognir.

Almenn nýtsla

Almennar nýtluútreiðslur fevna um almennar rakstrarútreiðslur til millum annað fólkaskúlan, heilsuverkið og almannaverkið. Almennu lønarútreiðslurnar vóru umleið 3/4 av almennu nýtsluni í 2011. Afturat hesum er almenn nýtsla keyp av vørum og tænastrum.

Almennar útreislur tilsamans

Stórsti parturin av almennu útreiðslunum er almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Í 2011 vóru umleið 86% av almennu útreiðslunum almenn nýtsla og veitingar til húsarhald, fyrítøkur og feløg. Harafturat eru almennu útreiðslurnar íløgur, rentuútreiðslur, stuðulsútreiðslur og aðrar útreiðslur. Landið og kommunurnar stóðu fyri 87% av almennu útreiðslunum í 2011.

Arbeisfjöld

Tey, sum hava arbeiði, og tey, sum eru arbeiðsleys samantald.

Arbeisleys

Tey, sum eru arbeiðsleys, men sum eru tøk á arbeiðsmarknaðinum og leita eftir arbeiði og sostatt eru partur av arbeiðsfjöldini.

Arbeisloysi

Arbeiðsloysi í % av arbeiðsfjöldini.

Arbeis-produktivitetur, sí framleidni

Arbeisvirkni

Tey, sum eru arbeiðsvirkin, eru tey, sum eru í ella hava arbeiði (merkir tað sama sum danska orðið "beskæftigelse")

Automatiskir stabilisatorar

Hesir minka um konjunktursveigg í niðurgangandi konjunkturum av tí at skattauppkav hins almenna minkar, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv vaksa, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur. Tilsvarandi minka hesir um konjunktursveigg í uppgangandi konjunkturum, tá skattauppkav hins almenna veksur, arbeiðsloysisstuðul og almannahjálv minka, samstundis sum eftirspurningurin frá almennu útreiðslunum (almenn nýtsla, veitingar og íløgur) er støðugur.

Avreiðingar

Feskiskaveiðan (av botnfiski og øðrum fiski) skrásett um avreiðingarskipanina. Mátað í virði ella í nøgd.

Blokkstuðulskipan til at útjavna millum kommunur

Stuðul til kommunur sum staturin fíggjar, og sum vanligar verður útroknaður og veittur eftir sonevndum objektivum kriterium.

Bruttotjóðarúrtøka og tilknýtt tjóðarroknskaparhugtøk

Bruttotjóðarúrtøka kann skilmarkast og ásetast trýggjar vegir:

- (a) framleiðsluvegin ella virðisøkingarvegin (útboðsvegin) sum **bruttovirðisøkingin í støðisprísum (BVØ)**,
- (b) útreiðslu- ella eftirspurnarvegin sum **bruttotjóðarúrtøkan í marknaðarprísum (BTÚ)**, ið kann bólkast sum privat húsarhaldsnýtsla + privatar íløgur + almenn nýtsla + almennar íløgur + (útflutningur av vørum og tænastrum – innflutningur av vørum og tænastrum. (BTÚ), og
- (c) inntøkuvegin sum **bruttofaktorinntøkan í faktorprísum (BFI)**.

Vanliga útgangsstøðið er (a), sum vanliga er grundarlagið fyri at finna hinar støddirnar.

BTÚ í marknaðarprísum verður ofta mett sum høvuðsmáti fyri búskaparligt virkseimi. BTÚ er ikki fullkomið mál fyri inntøku ella framleiðslu í einum landi. T.d. leggur tað ikki upp fyri sliti av tilfeingi (náttúru- ella øðrum tilfeingi) ella útbúnaði. Eisini roynir BTÚ at máta allar vørur og tænastrur til ein marknaðarprís, hóast allar vørur og tænastrur ikki hava ein marknaðarprís, t.d. skúla- og heilsutænastrur.

(a) Bruttovirðisøking stýtt BVØ í støðisprísum;

Virði á allari vinnuligari framleiðslu (sum virðisskapan ella virðisøking) av vørum og tænastrum í einum landi í einum ári, uppgjørd í støðisprísum. BVØ verður roknað við at draga virði á ráevnum og hjálptilfari frá framleiðsluvirðinum í øllum vinnugreinum. BVØ verður roknað í støðisprísum. Bruttovirðisøking verður ofta brúkt til at lýsa framleiðsluna býtta á vinnugreinar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross value added (GVA)" ella "bruttoværditilvækst (BVT)". (Samlaða bruttovirðisøkingin í støðisprísum er tað sama sum bruttotjóðarúrtøka í marknaðar-prísum frádrigið vøruskattir netto, sum fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøruskattir og vørustudningar.)

(b) Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum, stýtt BTÚ

Bruttotjóðarúrtøka í marknaðarprísum er virðið í støðisprísum á samlaðari privatari og almennari framleiðslu frádrigið virðið á ráevnum, vørum og tílíkum, sum verða brúkt í fram-leiðsluni, plus vøruskattir netto, ið fevna um meirvirðisgjald, punktgjöld og aðrar vøru-skattir minus vørustudningar. Verður á enskum/donskum nevnt "gross domestic product" (GDP) ella "bruttonationalprodukt (BNP)". BTÚ í marknaðarprísum kann síðan bólkast í útreiðslupartar (nýtsla, íløgur og nettoútflutning av vørum og tænastrum).

(c) Bruttofaktorinntøka, stýtt BFI í faktorprísum

Innkoman tilsamans til (samsýningin til) allar framleiðslufaktorarnar í einum landi í einum ári, uppgjørd í faktorprísum; BFI kann verða roknað sum: løn og "restinnkoma" (avskrivning, rentur og avlop). Vanliga liggur lønarparturin millum 2/3 og 3/4. Ensku/donsku heitini eru "gross domestic income at factor cost" og "bruttofaktorinkomst".

Bruttotjóðarinntøka, stýtt BTI;

Øll innkoma, sum íbúgvarnir í einum landi vinna í einum ári, um hon er vunnin innanlands ella uttanlands, uppgjørd í marknaðarprísum. BTI verður roknað við at leggja lønir, rentur og vinningsbýti úr útlandum aftur at BTÚ, og við at draga lønir, rentur og vinningsbýti til útland frá BTÚ. Ensku/donsku heitini eru "gross national income" og "bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarinntøka tøk, stýtt tøk BTI

Bruttotjóðarinntøka, ið er javnað fyri gávur til útheimin og gávur frá útheiminum (m.a. donsku veitingarnar) og til dømis eisini fyri tryggingarendurgjöld millum land og umheim. Tøk BTI ella tøk bruttotjóðarinntøka er tann upphædd, sum samfelagið hevur at ráða yvir til nýtslu og uppsparing. Ensku/donsku heitini eru "gross national disposable income" og "disponibel bruttonationalindkomst".

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum

Bruttotjóðarúrtøka í føstum prísum er uppperð av BTÚ, har ið roynt verður at javna gongdina í BTÚ fyri prísvekstri á ráevnum, vørum og tænastrum. Vøksturin í BTÚ í føstum prísum verður vanliga

brúktur sum vísital fyri búskaparvøxtur millum lond. Vøxtur í BTÚ í føstum prísnum vísir vøxtur í framleiðsluni í mongdum. Verður nevnt "Real GDP" ella "real BNP".

CIF Virðið er íroknað "cost, insurance and freight" sum partur av veitingartreyt.

Eftirspurningur

Nøggin av vørum og tænastrum húsarhald, vinnan, tað almenna og umheimurin vilja keypa.

Fíggjarkrav, netto

Fíggjarkravið, netto, vísir fíggjarliga úrslitið av virkseminum í einum geira ella einum landi. Er fíggjarkravið til dømis minni enn 0, hevur tøka inntøkan ikki rokkið til at rinda fyri nýtsluna og íløguvirksemið, sum hevur verið í tíðarskeiðnum.

Fíggjarpolitikkur

Búskaparpolitisk tiltøk, ið hava sum endamál at stýra og minka búskaparlig sveiggj. Skilt verður vanliga millum at reka aktivan fíggjarpolitik (ekspansivan ella kontraktivan) og at brúka automatiskar stabilisatorar í passivum fíggjarpolitikki.

Fíggjareffekt ("finanseffekt"):

Eitt roknað mát fyri hvussu nógv fíggjarpolitikkurinn styðjar upp undir búskaparliga virksemið ella vøxturin í BTÚ. Ein positiv fíggjareffekt vísir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til vøxtur í búskaparliga virkseminum (vøxturin í BTÚ). Ein negativ fíggjareffekt merkir at fíggjarpolitikkurinn gevur eitt íkast til at tálma búskaparliga virksemið (vøxturin í BTÚ). Ein fíggjareffekt ið verður roknað til null merkir at fíggjarpolitikkurinn hevur verið neutralur og uttan ávirkan á búskaparliga aktivitetin (vøxturin í BTÚ).

Fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri

Ein búskaparpolitikkur við givnum regluverki um skattainntøkur, almenna nýtslu, íløgu og inntøkuflytingar er haldførir, tá ið nútíðarvirðið av framtíðar almennu útreiðslunum svarar til nútíðarvirðið av framtíðar almennu inntøkunum (soleiðis at nettoskuld hin almenna verður óbroytt).

Fløskuhálsur

Knappur framleiðslufaktorur; fløskuhálsurin ger av hvussu nógv kann verða framleitt av vøruni.

FOB veitingartreyt er "free on board"; vøran er latin, tá hon er komin umborð á skipið, ið nevnt er aftan á "FOB", og keyparin rindar fyri víðari flutningin.

Framleidni (produktivitetur)

Framleidni verður vanliga uppgjørt sum bruttovirðisøking í føstum prísnum fyri hvønn arbeiðstíma (tímaproduktivitetur) ella fyri hvønn løntakara í framleiðsluni (arbeiðsproduktivitetur).

Framleiðsla

Nýtsla av tilfeingi og útbúnaði at framleiða vørur og tænastrur sum hava virði. Virðið á framleiðslu verður mátað í føstum prísnum, t.e. eftir vanligan prísavøxtur.

Gjaldsjavni

Hagfrøðilig uppperð ið tekur samanum allar búskaparligar flytingar hjá einum landi við umheimin eitt ávíst tíðarskeið og mátað í sama gjaldoyra. Mest nýttá konta í gjaldjavnanum er rakstrar-viðskifti gjaldsjavnans (current account), ið fevnir um vøru- og tænastruflytingar og tænastruflytingar umframt lønar- og inntøkuflytingar og rakstrarflytingar millum landið og tess umheim. (Sí annars um gjaldsjavnan í frágreiðingini).

Haldføri: Sí fíggjarligt ella búskaparpolitiskt haldføri.

Haldføris-indikator

Samanfatar við einum %-tali fíggjarligu haldførisgóðskuna hjá einum almennum geira. Negativt virði merkir minni gott haldføri, og positivt virði gott haldføri. Virðið á haldføris-indikatorinum í % vísir hvussu stór fíggjarpolitisk tillaging í % av BTÚ skal til, fyri at nettoskuld almenna geirans skal vera óbroytt.

Handilsjavni

Virðið á uttanlandshandli (t.e. inn- og útflutningi) av vørum hjá einum landi við umheimin. Mátað í sama gjaldoyra og eitt ávíst tíðarskeið. Javnin verður ofta uppgjørdur sum útflutningur minus innflutningur (t.e. nettoútflutningur).

Inntøku-elastisitetur

(Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalslig broyting í inntøku). Er inntøku-elastisiteturin størri enn eitt, er talan um luksusvøru; er inntøku-elastisiteturin millum eitt og null, er talan um neyðuga vøru; er inntøku-elastisiteturin negativur, er talan um "inferiøra" vøru. Sí prís-elastisitetur.

Konjunkturur

Stuttíðarsveiggj í búskaparligari framleiðslu og í arbeiðsloysi samsvarandi høvuðsgongdini yvir longri tíðarskeið. Vit skilja vanliga millum hákonjunktur og lágonjunktur og stigini millum há- og lágonjunktur

Konjunkturjavnað alment úrslit

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið er staðfest alment úrslit javnað fyri ávirkanir frá konjunktur-støðuni á almennar inntøkur og útreiðslur og aðrar ikki varandi og serliga umstøður, til dømis oljuprísir ella serligar íløgur.

Konjunkturjavnaða almenna úrslitið gevur sostatt eina meira rættvísandi mynd av veruligu gongdini í almenna búskapinum sum heild sammett við staðfesta almenna úrslitið.

Konjunkturjavnaða úrsliti hjá tí almenna verður vanliga á enskum/donskum nevnt "cyclically adjusted budget balances" ella "strukturel saldo".

Konjunkturjavnað framleiðsla

Konjunkturjavnað framleiðsla vísir mettu bruttotjódarúrtøkuna í eini støðu, har ið roynt verður at javna fyri ávirkanir frá konjunkturinum í samfelagsbúskapinum. Roynt verður sostatt at vísa bruttotjódarúrtøkuna í eini støðu við normalkonjunkturi í samfelagnum. Í eini støðu við normalkonjunkturi verður ofta sagt, at gongdin í samfelagsbúskapinum samsvarar við javnan vøkstur í prísnum og lønum. Í frágreiðingini verður bruttovirðisøking brúkt sum vísitala fyri framleiðslu heldur enn bruttotjódarúrtøku, men hetta hevur ikki stóran týðning fyri úrslitini ella niðurstøður. Verður á enskum/donskum nevnd "potential output", "potential GDP" og "strukturelt/potentielt output (BNP)".

Konjunkturfrávik

Konjunkturfrávik ið er munurin millum staðfesta framleiðslu og konjunkturjavnaða framleiðslu. Er konjunkturfrávik ið størri enn 0, kunnu vit siga, at hákonjunkturur er í samfelagsbúskapinum; trýst er sum oftast á arbeiðsmarknaðinum, lítið av tøkari framleiðsluorku er í samfelagnum, og prísavøkstur er á flestu marknaðum. Er konjunkturfrávik ið minni enn 0, kunnu vit siga, at lágonjunkturur er í samfelagnum, lítið trýst er á arbeiðsmarknaðinum, og tøk framleiðsluorka er í samfelagnum. Konjunkturfrávik verður á enskum/donskum nevnt "output gap" og "output gap".

Kredittvirði

Evnini hjá einum lántakara at rinda einum lánveitarara lán aftur eftir lánitreytunum. Verður oftast mátað sum sannlíkindini, at ein lántakari fer at rinda lánið aftur eftir lánitreytunum. Kredittvirðið er avgerandi fyri, hvørja rentu og hvørjar treytir ein lántakari kann læna pening fyri.

Landskassaskuld

Landskassaskuldin fevnir bara um skuld hjá landinum og harvið ikki um skuld hjá kommunum ella sosialum grunnum. Meginparturin av landskassaskuldini er lánsbrævalán. Landskassaskuldin er sum oftast ein bruttouppperð av skuldini, har dentur verður lagdur á fíggjarligu skyldurnar hjá landinum (passivsíðuna á fíggjarjavnanum).

Millumkommunal útjavning

Útjavning til kommunur sum verður fíggjaður av kommunum sjálvum. Kommunur sum eru verri fyri enn miðalkommunan móttaka veitingar frá kommunum sum eru betri fyri enn miðal. Verður útroknað eftir sonevndum objektívum kriterium.

Nettoflyting

Tilflutt fólk frádrigið fráflutt fólk. Talan er um nettotilflyting, tá ið tilflutt fólk eru fleiri enn fráflutt.

Nettokassaúrslit

Uppgerð av muninum millum inngjöld til og útgjöld úr landskassanum, sum síggjast beinleiðis á fíggjarlógini. Sammett við RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) er at nettokassaúrslitið umboðar ein beinleiðis kassaroknskap, tað vil siga ein uppgerð av gjaldførinum hjá landinum. Nettokassaúrslitið svarar í stóran mun til broytingina í landskassaskuldini frá ári til ár.

Munurin millum RLÚ-úrslitið (sí niðanfyri) og nettokassaúrslitið stavar í stóran mun frá periodiseringum (tíðaravmarkingum), við tað at munur kann vera á, hvussu inntøkur ella útreiðslur verða bókaðar í landsroknskapinum og harvið ávirka RLÚ-úrslitið og hvussu ítøkilig inn- og útgjöldini fara fram í tíð og harvið ávirka nettokassaúrslitið.

Peningamongdin

Skilt verður millum fleiri mát yvir peningamongdina. Tað mest einfalda er tað sum húsarhaldini og virkini hava av seðlum, myntum og innistandandi í peningastovnum. Viðhvørt er støddin á peningamongdini (og ikki rentan) mál fyri peningapolitikkinum í einum landi, ið kann reka peningapolitikk. T.d. í USA umleið 1980.

Primerar vinnur

Vinnur sum landbúnaður, fiskivinna og námsvinna, eisini kallað tilfeingisvinnur. Framleiða vørur úr náttúru tilfeingi. Sí sekunderar og tertierar vinnur.

Prís-elasticitetur

Lutfalslig broyting í eftirspurningi/lutfalsig broyting í prísi; er talið numeriskt størri enn eitt, er eftirspurningurin elastiskur; er talið numeriskt minni enn eitt, er eftirspurningurin prís-óelastiskur. Ein prislækking fyri prís-elastiskar vørur gevur vøkstur í söluintøkum, og øvugt tá tað snýr seg um prís-óelastiskar vørur. Sí inntøku-elasticitetur.

Prísvøkstur (inflásjón)

Prísvøkstur merkir, at prísirnir á vørum og tænastrum yvirhøvur hækka líðandi yvir tíð.

Rentumunur

Munurin millum inn- og útlánsrenturnar hjá peninga- og fíggjarstovnum í miðal. Rentumunurin er týðningarmesta inntøkukeldan hjá peninga- og fíggjarstovnum. Eisini kallað rentumarginalur.

Rentuspennið

Munurin millum rentuna í tveimum londum ella landabólkum. T.d. munurin millum rentuna Føroyar mugu gjalda í sambandi og lántøku, og rentuna Danmark má gjalda í sambandi við lántøku.

RLÚ-úrslit

Stytting fyri rakstrar-, løgu- og útlánsúrslit landskassans. RLÚ-úrslitið er munurin millum landskassans inntøkur og útreiðslur uppgjørt eftir meginreglunum í landsroknskapinum. RLÚ-úrslitið viðvíkur roknskapinum hjá landskassanum.

Sekunderar vinnur

Vinnur sum framleiða vørur, herundir byggjarí og ídnaður. Sí primerar og tertierar vinnur

Skattur og avgjöld

Kravn gjöld til tað almenna uttan nakra ávísa ella serliga mótveiting frá tí almenna.

Skuld

Upphædd sum búskaparlig eind (t.d. fyrítøka, persónur ella land) skyldar aðrari búskaparligari eind.

Sosialir grunnar (Almannagrunnar)

Arbeiðsloysisskipanin (eisini kallað ALS), Samhaldsfasti Arbeiðsmarknaðareftirlønargrunnurin (eisini kallaðar, AMEG, SAMEG ella AMG), Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Staðfestur almennur grundrakstur

Staðfestur almennur grundrakstur verður í hesum føri lýstur sum staðfest alment úrslit frádrigið nettorentuútreiðslur (rentuútreiðslur minus rentuinntøkur). Verður enskum/donskum nevnt "general government primary balance" og "faktisk primær saldo".

Staðfest alment úrslit

Almenna úrslitið vísir avlop ella hall hjá tí almenna og verður lýst sum munurin millum almennar inntøkur og útreiðslur. Uppgerðin fylgir teimum leiðreglum, sum tjóðarroknskapurin verður uppgjørdur eftir. Tað almenna fevnir um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Verður á enskum/donskum nevnt "general government overall balance" og "faktisk offentlig saldo".

Staðfest framleiðsla

Virðið á vørum og tænastrum frá marknaðarligari framleiðslu, framleiðslu til egna nýtslu og aðrari framleiðslu, sum ikki er marknaðarlig. Framleiðsla er ikki tað sama sum søla. Til dømis er framleiðsluvirðið í handilsvirki ikki sølan, men sølan minus innkeyp av handilsvørum (brutto-vinningur). Í frágreiðingini verður bruttovirðisøkingin úr tjóðarroknskapinum nýtt sum vísital fyri framleiðslu. Bruttovirðisøking ella bruttotjóðarúrtøka verða sum oftast brúkt sum vísitøl fyri framleiðslu. Verður enskum/donskum nevnt "actual output" og "faktisk produktion".

Strukturel saldo (yvirskot ella hall), sí konjunkturjavnað alment úrslit (cyclically adjusted budget balance), alment úrslit sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Strukturelt arbeiðsloysi, arbeiðsloysi sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Strukturelt arbeiðsvirkni, arbeiðsvirkni sum ikki er treytað av konjunkturi (er ein roknað stødd).

Tað almenna

Landið (landskassin), kommunurnar, sosialir grunnar, ríkisfyrisingin, almenn og kommunal partafeløg. Tað almenna fevnir sostatt um heimastýrisfyrisingina, kommunufyrisingina, ríkis-fyrisingina og sosialar grunnar. Heimastýrisfyrisingin fevnir um landsstovnar, meðan kommunufyrisingin fevnir um kommunurnar og kommunustovnar. Ríkisfyrisingin fevnir um donsku ríkistovnarnar í Føroyum, og sosialu grunnarnir eru Arbeiðsloysisskipanin, Arbeiðs-marknaðar-eftirlønargrunnurin, Barsilsskipanin og Heilsutrygd.

Tertiarar vinnur

Vinnur sum framleiða og selja tænastrur, herundir tað mesta av almenna geiranum. Sí primerar og sekunderar vinnur.

Tøk bruttotjóðarinntøka

Sí frágreiðingina undir bruttotjóðarúrtøka

Uppsparing

Munurin millum inntøku og nýtslu hjá ávísari búskaparligari eind (t.d. einum húsarhaldi ella eini fyrítøku).

Útboð

Vørunøgdin tilsamans og tænastrur, ið eru tøk at keypa hjá húsarhaldum, vinnuni, tí almenna og umheiminum. Í makrobúskapi: framleiðslukapasiteturin (útboðskapasiteturin) í búskapinum

Virðisøking

Munurin á virðinum á framleiðsluni og virðinum á nýtslu í framleiðsluni. T.e. tað virðið, ið verður lagt afturat virðinum á nýtsluni (t.d. rávøru) við góðsking í framleiðsluni. Sí Bruttovirðisøkingin (BVØ) í støðisprísnum

Tíðindaskriv frá Búskaparráðnum hin 28. februar 2018

Lægri búskaparvøkstur í 2018

Búskaparráðið hevur endurmett vøksturin í BTÚ í leypanði prísnum fyri árinum 2017-2018. Búskaparráðið metir nú vøksturin í 2017 at hava verið eitt vet hægri enn í undanfarnu frágreiðing og vøksturin í 2018 at verða nakað væl lægri enn áður met. Hesar broyttu metingarnar av búskaparvøkstrinum árinum 2017-18 stava frá nýggjum fortreytum. Útlit eru fyri eini minking í vøkstrinum ella møguligari niðurgongd í 2018 vegna minkandi kvotur, hægri oljuprísir, minni væntaða tøku í alivinnuni og væntaða prísniðurgongd.

BTÚ-vøksturin í 2018 í leypanði prísnum stavar í høvuðsheitum frá innlenskum eftirspurningi.

	2014	2015	2016	2017	2018
Mettur BTÚ-vøkstur í leypanði prísnum:	7,5%	5,6%	6,8%	6,2%	0,5%

Sum Búskaparráðið í undanfarnum frágreiðingum hevur gjørt vart við, fer demografiska trýstið hvørt næstkomandi ár tey næstu 20 árinum at trýsta útreiðslurnar í heilsuverkinum uppeftir, og tað sama verður galdandi fyri kostnaðin í eldrarøktini. Avleiðingarnar gera tað neyðugt hjá ábyrgdarhavandi politiska myndugleika, so neyvt sum gjørligt, at meta um fylgjurnar, uttan at lata seg misleiða av núverandi "góðu tíðunum", "stóra arbeiðsvirkninum" ella "vøkstrinum í fólkatálinum".

Eftir meting Búskaparráðsins er demografi-treytaði fíggjarligi haldførirupulleikin tann størsta einstaka avbjóðingin móti føroyska samfelagsbúskapinum. Tí eru nýskipanir, ið geva sítt íkast til inntøkur hins almenna, neyðugar, um haldførirupulleikin skal loysast.

Búskaparráðsfrágreiðingin er at finna á heimasíðu Fróðskaparsetursins/Búskaparráðsins:

<https://setur.fo/en/setrid/styrid-rad-og-samstoerv/buskaparradid/>

Um nakar ynskir at fáa viðmerkingar til várfrágreiðingina 2018, kann viðkomandi venda sær til Sverra Hansen, formann, á tlf. (00299) 55 41 32

English Summary

The development in the Faroese economy the past few years has been unusual due to exceptionally favourable salmon and oil prices, high pelagic fisheries and a national fiscal deficit (until 2016) during a marked upswing in the business cycle. Therefore, it has proven difficult to generate short-term prognoses. Since 2009, there has been an overall increase in fish exports every year, amounting to more than a doubling of the value in fish exports.

The Economic Council has adjusted its estimation of growth in GDP in current prices for 2017-2018. The Economic Council now estimates the growth in 2017 to be slightly higher than in the last report and the growth in 2018 to be significantly lower than previously estimated. These revised estimates for economic growth in 2017-2018 are based on new conditions. A decrease in growth or potential decline in 2018 is prospected because of shrinking quotas, higher oil prices, expected lower revenues in fish farming and an expected drop in the price level.

GDP growth for 2018 in current prices is mainly due to domestic demand.

	2014	2015	2016	2017	2018
Est. GDP-growth in current prices	7,5%	5,6%	6,8%	6,2%	0,5%

As the Economic Council has noted in previous reports, the demographic pressure will push expenses in the health sector up every year for the next twenty years. The same is the case for elder care. Considering the consequences of this, the relevant political authorities must assess as precisely as possible these consequences and not allow themselves to be misled by the current "good times," "high employment" or "population growth."

In the estimation of the Economic Council, the greatest single challenge to the Faroese national economy is the demographically conditioned financial sustainability challenge.

The Economic Council has never believed that a pensions reform on its own can solve the sustainability challenge as a whole. Therefore, if this challenge is to be solved, other reforms, which contribute to the state's income, are necessary.

It is e.g. reckless to claim that future pensioners, after a pension reform, will be able through taxes and duties to finance the funds needed for age related expenses as pensions, elder care and health care—or finance even an increasing part of these expenses.

The data also suggests that if the proportion of those aged 67 or more in employment is to increase over time, the political authorities have to implement this by raising the retirement age. These raises should follow the statistical increase in life expectancy.

The Economic Council expects that the business cycles will continue to rise and fall as they have hitherto done, and the council does not believe its claims about a sustainability challenge and the need for reforms are exaggerated.

A part of the Economic Council's work in the future will be to recalculate at regular intervals the consequences of reforms for financial stability with current data and a sustainability model. Such recalculations should be produced when adopted reforms have been in effect for a year.